

Diakoniakasvatus seurakuntatyössä:
Kuinka Suomen evankelis-luterilaisen kirkon
diakoniatyöntekijät mieltävät diakoniaan liittyvän
kasvatuksen?

Leena Nygård
Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 2016

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Käytännöllisen teologian osasto	
Tekijä – Författare Leena Nygård			
Työn nimi – Arbetets titel Diakoniakasvatus seurakuntatyössä: Kuinka Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyöntekijät mieltävät diakoniaan liittyvän kasvatuksen?			
Oppiaine – Läroämne Käytännöllinen teologia			
Työn laji – Arbetets art Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum Maaliskuu 2016	Sivumäärä – Sidoantal 91 + 2	
Tiivistelmä – Referat <p>Tutkimukseni tehtävä on selvittää, kuinka Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyöntekijät mieltävät diakoniaan liittyvän kasvatuksen. Diakoniakasvatusta toteutetaan seurakunnissa, mutta siitä ei ole toistaiseksi olemassa yleistä linjausta, eikä diakoniakasvatus ole ollut suomalaisen diakonian tutkimuksen keskiössä.</p> <p>Kyseessä on kvalitatiivinen, induktiivisen sisällönanalyysin keinoin toteutettu tutkimus. Tutkimusaineisto koostuu 75:stä kyselylomakevastauksesta, jotka on kerätty helmimaaliskuussa 2015 suomenkielisissä hiippakunnissa työskenteleviltä diakoniatyöntekijöiltä.</p> <p>Taustoitin tutkimusta tarkastelemalla diakonian historiallista kehityskaarta, diakonian teologiaa ja nykyajan suomalaista seurakuntadiakoniaa ja -kasvatusta. Esittelen myös diakoniakasvatukseen sovellettavia kasvatus- ja oppimisteorioita sekä eettistä ja uskontokasvatusta.</p> <p>Tutkimuksen tuloslukuissa käsittelen diakoniatyöntekijöiden näkemyksiä diakoniakasvatusta ohjaavista kristinopillisista lähtökohdista, tavoitteista ja aihealueista. Esittelen diakonian ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtävien käytäntöjä sekä diakoniatyöntekijöiden suhtautumista ja valmiuksia kasvatustyön toteuttamiseen. Sivuan lisäksi sitä, miten seurakunnissa on määritelty diakoniakasvatusta. Johtopäätösluvussa kiteytän tuloksia ja esitän mallin diakoniakasvatuksen määritelmästä.</p> <p>Tutkimukseni osoittaa, että diakoniakasvatus ankkuroituu kristinopin keskeisiin sisältöihin, diakonian kokonaisuuteen ja seurakuntayhteyteen. Diakoniakasvatusta on tarkoituksellinen diakonian olemuksesta, merkityksistä ja keskeisistä sisällöistä viestiminen. Sitä on myös diakonian työtilanteisiin liittyvä kasvatuksellisuus itsessään. Toisaalta diakoniakasvatusta on kaikki tiedostettu tai tiedostamaton toiminta, joka ohjaa ihmisiä diakonisen asenteen omaksumiseen. Diakoniakasvatuksessa keskeistä on vuorovaikutuksellisuus, ja toteuttamismenetelmät ohjautuvat tavoitteista ja tilanneyhteyksistä käsin.</p> <p>Diakoniakasvatusta työmuotona arvostetaan ja pidetään tärkeänä. Se nähdään mahdollisuutena lähimmäis- ja yhteisvastuun laajentamiseksi sekä asenteisiin ja olosuhteisiin vaikuttamiseksi. Diakoniakasvatus on keino lisätä tietoa kirkossa tehtävästä hyvästä. Ihanteellisimmillaan diakoniakasvatus läpäisee kaikki seurakunnan työalat ja tavoittaa kaikenlaisia ja eri-ikäisiä ihmisiä. Haasteena pidetään diakoniakasvatuksen painottumista suhteessa muun diakoniatyön kokonaisuuteen. Kasvatustehtävien toteuttaminen diakoniatyössä edellyttää riittäviä resursseja ja valmiuksia.</p>			
Avainsanat – Nyckelord diakoniatiede, diakonia, diakonit, diakonissat, seurakuntatyö, kasvatus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia			
Muuta tietoa			

Sisältö

1 Johdanto	2
1.1 Tutkimuksen tausta.....	2
1.2 Diakonian käsite ja suomalaisen diakoniatyön historia.....	3
1.3 Diakonia 2000-luvun Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa	6
1.4 Kasvatus ja oppiminen – kasvatuksen soveltaminen	11
1.5 Kasvatus 2000-luvun Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa	15
1.6 Mitä diakoniakasvatuksesta on kirjoitettu?	18
2 Tutkimuksen toteuttaminen	22
2.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset	22
2.2 Laadullinen tutkimusote	22
2.3 Tutkimusaineisto ja aineistonkeruu	23
2.4 Aineiston analysointi	25
2.5 Taustatietoa kyselyyn vastanneista.....	27
3 Diakoniakasvatuksen kristinopilliset lähtökohdat	30
4 Kasvatus diakoniassa: tavoitteet ja aihealueet	33
4.1 Diakoniaan liittyvän kasvatuksen tavoitteet.....	33
4.2 Diakoniaan liittyvän kasvatuksen sisällölliset aihealueet	36
5 Kokemukset diakoniaan liittyvän kasvatuksen toteuttamisesta	41
5.1 Kasvatuksen ja siihen rinnastettavan toiminnan sanoittaminen	41
5.2 Diakoniaan liittyvä kasvatus seurakunnan sisäisissä toimintamuodoissa	46
5.3 Diakoniakasvatus seurakunnan ulospäin suuntautuvassa ja verkostotyössä ..	54
5.4 Diakoniakasvatuksen toteuttajat	57
5.5 Diakoniakasvatuksen kohteet.....	59
6 Suhtautuminen ja valmiudet seurakuntadiakonian kasvatustehtäviin	65
6.1 Suhtautuminen ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtäviin	65
6.2 Ammatilliset valmiudet ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtäviin.....	67
6.3 Kuinka diakoniakasvatusta on määritelty seurakunnissa?.....	70
7 Johtopäätökset	73
7.1 Tulosten yhteenveto ja sovellutukset	73
7.2 Luotettavuuden tarkastelu	80
7.3 Jatkotutkimuskysymykset	81
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	83
Primaarilähde	83
Sekundaarilähteet.....	83
Kirjallisuus	86
LIITE 1: Kyselylomake	92
LIITE 2: Kyselylomakkeen saatekirje	93

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Diakonia on kristilliseen lähimmäisenrakkauteen perustuvaa palvelu- ja auttamistyötä. Diakonia kuuluu myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon perustehtävään. "Tunnustuksensa mukaisesti kirkko julistaa Jumalan sanaa ja jakaa sakramentteja sekä toimii muutenkin kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi"¹.

Suomalainen diakoniatyö on vuosikymmenten ja -satojen saatossa muotoutunut monipuoliseksi ja kansainvälisesti vertaillen ainutlaatuisen laajaksi kirkolliseksi työalaksi². Työn motiivit ja teologiset perusteet nousevat kristillisestä ihmiskäsityksestä, jonka mukaan jokainen nähdään Jumalan luomana ja suhteessa luojaansa³. Erilaisilla käytännön työmuodoilla pyritään vastaamaan arkitodellisuuden haasteisiin ja hätään, kuten köyhyyteen, sairauteen, yksinäisyyteen ja osattomuuteen⁴. Diakoniatyötä ohjaa pyrkimys ihmisen kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen niin henkisesti, hengellisesti kuin aineellisestikin. Tämä kokonaisvaltainen kohtaamisote tekee diakoniatyöstä omaleimaista esimerkiksi suhteessa julkisen sektorin sosiaalityöhön.⁵

Kirkon diakoniatyö on alueelliset ja väestöpohjaan liittyvät eroavaisuudet ja painotukset huomioon ottaenkin menetelmällisesti monipuolista⁶. Yksi seurakuntadiakonian työmuodoista on diakoniakasvatus. Tätä diakoniatyön osa-alueita painotetaan seurakunnissa vaihtelevasti, eikä ole yleistä linjausta siitä, keitä se koskee tai kuinka se tulisi järjestää. Tässä pro gradu -tutkielmassani etsin vastauksia siihen, millä tavoin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnissa työskentelevät diakoniatyöntekijät mieltävät kasvatuksen ja siihen rinnastettavan toiminnan työssään. Kysyn, kuinka diakoniatyöntekijät itse määrittelevät diakoniakasvatuksen, millaista heidän mielestään on diakoniaan liittyvä kasvatus-, opetus- tai ohjaustyö ja kuinka he henkilökohtaisesti suhtautuvat työhönsä liittyviin kasvatuksen ulottuvuuksiin.

Vaikka diakoniakasvatus on monissa suomalaisissa seurakunnissa tunnustettu ja tunnistettu työmuoto, ei suoraan sitä koskevaa tieteellistä tutkimusta ole olemassa. Diakoniakasvatusta on käsitelty lähinnä ammattikorkeakoulujen

---

¹ Kirkkolaki 1: 2§.

² Jokela 2011, 22.

³ Ikonen 2015, 123.

⁴ Juntunen, Grönlund & Hiilamo 2006, 179–180.

⁵ Juntunen 2009, 152.

⁶ Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 50–52.

opinnäytetöissä ja muun diakonian tutkimuksen ”sivutuotteena”. Koska valmiita teorioita ei ole, on luontevaa aloittaa tutkimus siitä, mitä jo tehdään ja kuinka vielä muotoutumistaan odottava teoria toteutuu käytännössä. Tämän tutkielman tulokset perustuvat diakoniatyöntekijöiltä lomakekyselyllä kerättyyn aineistoon, jonka olen analysoinut laadullisin tutkimusmenetelmin. Tässä tutkimuksessa käsittelem diakoniaa sekä teologisena ilmiönä että diakoniatyön toteuttamisen näkökulmasta.

Sain sysäyksen diakoniakasvatuksen tarkemmalle pohdinnalle sivutessani käsitettä kandidaatintutkielmaa suunnitellessani. Aiheesta aukesi mielenkiintoisia näköaloja diakoniaan, käytännön diakoniatyöhön ja kirkollisten työalojen keskinäiseen kohtaamiseen. Innostus diakonian tutkimusta kohtaan kumpuaa osin myös omasta diakonissan ammattitaustastani.

Diakonian tutkimus on luonteeltaan monitieteistä ja eri oppiaineita soveltavaa. Diakonian tutkimus on protestanttisessa kontekstissa nähty esimerkiksi yhteiskunnallisen kehityksen tutkimuksena, sillä yhteiskunnan sosiaalihuolto ja kirkon diakoniatyö ovat vaikuttaneet vastavuoroisesti toinen toisiinsa.⁷ Tämän tutkimuksen monitieteiset kytkökset liittyvät ensisijaisesti kasvatustieteisiin.

1.2 Diakonian käsite ja suomalaisen diakoniatyön historia

Kristillisen diakonian juuret ulottuvat alkukirkon aikaan, jolloin leskille ja muille avun tarpeessa oleville jaettiin avustuksia. Uuden testamentin Apostolien teoissa mainitun *διακονία*-sanan eri muodoilla on perinteisen tulkinnan mukaan tarkoitettu niin avustusten jakamista ja palvelemista kuin palvelutyötä tekevää mies- ja naispuolista henkilöäkin.⁸ Monet Jeesuksen opetuksista ja esimerkeistä koskivat lähimmäisestä huolehtimisesta ja vastuun jakamisesta:

Minun oli nälkä ja te annoitte minulle ruokaa. Minun oli jano ja te annoitte minulle juotavaa. Minä olin koditon ja te otitte minut luoksenne. Minä olin alasti ja te vaatetitte minut. Minä olin sairas ja kävitte minua katsomassa. Minä olin vankilassa ja te tulitte minun luokseni. (Matt. 25:35–36)

Antiikin aikana diakonian on tulkittu merkinneen karitatiivisen eli lähimmäisenrakkauteen perustuvan palvelutehtävän lisäksi myös ainakin toisen henkilön valtuuttamana ja ”välittäjänä” toimimista⁹ sekä viestien kuljettamista,

---

⁷ Andrén 1996, 35.

⁸ Veijola 2002, 13–15.

⁹ Collins 1990, 335–337.

kuten postinkantoa¹⁰. Diakonian käsitteeseen on Uuden testamentin tulkinnoissa yhdistetty sekä alamaisuuden että toisaalta riippumattomuuden ja itsenäisyyden sävyjä¹¹. Erilaisista käsitetulkinnosta huolimatta Raamatun lähimmäisenrakkauteen perustuvan, sosiaalisen auttamisen motiivit olivat jo alkukirkossa olemassa osana kokonaisvaltaista evankeliumia. Varhaiskristillinen kirjallisuus osoittaa, että lähimmäisenrakkauden toteuttaminen oli kaikkien seurakuntalaisten asia.¹²

Diakoniatyötä tekevien asema ja tehtävä lännen kirkossa kehittyivät merkittävästi varhaiskristillisistä vaiheista aina uudelle ajalle asti. Diakonista auttamistyötä tehtiin etenkin luostariyhteisöistä käsin, ja miehille diakonian virka oli ”astinlauta” liturgisissa tehtävissä etenemiseksi.¹³ 1500-luvun reformaation ja sitä seuranneen pietismin myötä lähimmäisen palvelemista pidettiin luterilaisessa kirkossa henkilökohtaisen uskonelämän luontaisena seurauksena. Pietistinen liikehdintä johti Keski-Euroopassa sosiaali- ja auttamistyön viriämiseen. Saksassa perustettiin 1800-luvulla ensimmäinen yhdistetty sairaala ja sisarkoti, jossa asuvat naiset – ”diakonissat” – työskentelivät sairaiden ja hädänalaisten hyväksi ja toisaalta kasvattivat ja opettivat nuoria. Saksalaisten vaikutteiden myötä ensimmäinen suomalainen diakonissalaitos perustettiin Helsinkiin vuonna 1867.¹⁴

Suomessa havahduttiin pian laajemminkin kristillisen ja kirkollisen avustustyön ja sisälähetyksen tarpeellisuuteen, mikä johti sekä uusien diakonissa- ja diakonialaitosten perustamiseen että jo 1800-luvun lopulla järjestäytyneen seurakuntadiakonian muotoutumiseen: seurakuntiin perustettiin ”diakonaatteja”, joissa miehet vastasivat evankelioinnista ja diakonissat huolehtivat köyhistä ja sairaista.¹⁵ Diakonia oli kuitenkin epämääräisesti säänneltyä vuoteen 1943 saakka, jolloin seurakunnat veloitettiin kirkkolain nojalla palkkaamaan diakoniatyöntekijöitä¹⁶. Niinpä yhä 2010-luvun puolivälissäkin on Kirkkojärjestyksen nojalla kussakin seurakunnassa oltava vähintään yksi diakonian virka¹⁷.

Toisen maailmansodan jälkeen seurakuntadiakonian resurssit – kuten työntekijämäärät – lisääntyivät ja työmuodot monipuolistuivat ja toisaalta

---

¹⁰ Ryökäs & Voitila 2013, 145.

¹¹ Dunderberg 2005; 76, 78.

¹² Latvus 2007, 69–71.

¹³ Olson 2002, 91–92.

¹⁴ Koskenvesa 2002, 43, 44–45, 49.

¹⁵ Koskenvesa 2002, 49–53.

¹⁶ Koskenvesa 2002, 53–54.

¹⁷ Kirkkojärjestys 6: 1.

rajautuivat¹⁸. Aina 1970-luvulle saakka oli soveltuvan koulutuksen suorittaneilla diakonisseilla seurakunnan laupeudentyötä harjoittaessaan lupa työskennellä sairaanhoitajina¹⁹. Diakoniatyötä jäsennettiin kuitenkin tarkemmin esimerkiksi vuoden 1972 kansanterveyslain²⁰ myötä, kun terveydenhuoltovastuu siirtyi kokonaan kunnille.

Diakoniatyöntekijöiden toimivaltuuksien kapeuduttua keskityttiin seurakuntadiakoniassa entistä enemmän ihmisiä kokoavaan toimintaan. Diakoniatyöntekijät miellettiin aiempaa selkeämmin hengellisen työn tekijöiksi, ja toiminnan painopiste siirtyi kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen. Kuntien ja seurakuntien vastuujaot säilyivät melko staattisina 1990-luvulle saakka. Suomea 1990-luvun alkuvuodet ravistellut lama suisti tuhannet yksityistaloudet velkakriisiin. Taloudellinen hätä muutti diakonian asiakasprofiilia radikaalisti, ja diakoniasta tuli monille viimesijainen avunlähde. Seurakunnat sopeuttivat toimintaansa nopeassa tahdissa hätään vastaamiseksi, ja uusia toimintamuotoja, kuten ruokapankkeja, kehitettiin.²¹ Osa diakoniatyöntekijöistä teki uudeltaisessa tilanteessa esimerkiksi velkaneuvontaa ennestään niukoin valmiuksin²².

Vaikka valtion talous 1990-luvun lamavuosien jälkeen elpyi, näkyivät laman vaikutukset diakoniatyössä vuosien viiveellä muun muassa asiakaskontaktien lisääntymisenä. Diakoniatyön resursseja ei laman aikana kuitenkaan kasvatettu, vaan uudistukset toteutettiin sisäisesti²³, mikä kertoo diakonian muutos- ja uudistumisvoimasta. Erityisesti 1990-luvulta alkaen diakoniatyöhön on kuulunut hyvinvointiyhteiskunnan resurssien riittämättömyyden paikkaaminen²⁴. Tämä on johtanut diakoniatyössä puolestapuhujan roolin omaksumiseen, jotta myös julkisen sosiaalityön tukea kipeimmin tarvitsevat saavat avun. Diakoniatyöntekijöiltä tämä edellyttää aktiivisuutta ja ajantasaista sosiaalipalvelujen ja -lainsäädännön tuntemista.²⁵ Vaikka kirkolla ei ole julkisen sektorin tapaan lakisäätteistä velvoitetta huolehtia hädänalaisista, voi monia diakoniatyömuodoista pitää julkisen sektorin palveluja täydentävinä²⁶.

---

¹⁸ Koskenvesa 2002, 56.

¹⁹ Malkavaara 2007, 106.

²⁰ Kansanterveyslaki 1972 3: 14§.

²¹ Malkavaara 2007, 107–114.

²² Juntunen 2011, 30.

²³ Juntunen 2011, 31–32.

²⁴ Jokela 2011, 27.

²⁵ Jokela 2011, 190–191.

²⁶ Kallunki 2014, 8.

Diakoniatyöntekijöitä on Suomessa kouluttanut 1990-luvulta lähtien Diakonia-ammattikorkeakoulu, ja valmistuvilla on sosionomi (AMK)-diakonin tai sairaanhoitaja (AMK)-diakonissan virkakelpoisuus²⁷. Suomessa ruotsinkielisen diakonian virkaan päteväntävään sosionomin (AMK) tutkinnon voi suorittaa Yrkeshögskolan Noviassa²⁸.

1.3 Diakonia 2000-luvun Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa

Diakoniatyö seurakunnallisena toimintana liittyy diakonian kokonaisuuteen ja ankkuroituu diakonian teologiaan. Suomessa erityisesti Tuomo Mannermaa on tarkastellut diakoniaa ”ristin teologiasta” käsin²⁹. Ristin teologia perustuu Lutherin käsitykseen Jumalasta, jonka rakkaus suuntautuu alaspäin, pahaan ja ”ei-mihinkään”. Jumala on astunut ihmisen sijaan ja omaksunut ihmisen osan heikkouksineen, kärsimyksineen ja synteineen. Vastalahjana Jumala antaa ihmiselle oman hyvyytensä. Voidakseen pelastaa ihmisen Jumalan on ensin osoitettava hänelle, ettei tämä kykene pelastamaan itse itseään.³⁰

Niin kuin Jumala on Kristuksessa astunut ihmisen – heikon, syntisen ja kuolevan – sijaan, on kristityn suhtauduttava lähimmäisensä heikkouteen ja hätään. Ihminen tulee lähimmäiselleen ”Kristukseksi” ja voi auttaen, palvelen, opettaen ja lohduttaen antaa eteenpäin hyvyyttä, jota on ensin itse Jumalalta saanut. Mikään tästä ei perustu ihmisen omaan voimaan vaan ihmisessä vaikuttavaan Jumalan armoon ja hyvyyteen. Kristillisessä elämässä kysymys on vastavuoroisesta ja samanaikaisesta kantamisesta: kirkko on kuin sairaala, jossa kaikki ovat parantumattomasti sairaita ja kuitenkin kantavat toisiaan.³¹

Kari Kopperi esittää Lutherin teologian pohjalta neljä teesiä diakoniasta. Ensinnäkin diakonian lähtökohtana on uskona ja rakkautena ilmenevä Jumalan rakkaus. Toiseksi kirkko on diakoninen yhteisö, jossa diakonia toteutuu lähimmäisenrakkauden tekoina sekä yhteisön sisällä että kirkkoa ympäröivässä yhteiskunnassa. Kolmanneksi diakonian toteutuksen on oltava järkipäistä ja sovellettavissa erilaisiin konteksteihin. Tällöin diakonia voi toteutua esimerkiksi hoivaamisena, kasvattamisena tai sosiaalityönä – toisaalta vaikuttamisena ja

---

²⁷ Jokela 2011, 24.

²⁸ Diakoniatyöntekijä, koulutus. i.a.

²⁹ Esim. Mannermaa 1993.

³⁰ Mannermaa 1983, 37–39.

³¹ Mannermaa 1993, 94–99.

oikeudenmukaisuuden vaatimisena. Neljänneksi diakonian toteuttaminen kuuluu kaikille kristityille, mutta työssä tarvitaan myös koulutettuja ammattilaisia.³²

Tiina Ikonen esittelee kansainvälistä diakoniaa koskevassa väitöskirjassaan Erik Blennergin mallia diakoniasta. Blennerg hahmottaa diakonian yksityiskohtaisesta kohti yleisempää, laajaa tasoa. Mallin ytimessä, yksityiskohtaisimpana ulottuvuutena on diakonia osana kristillisen kirkon tehtävää ja identiteettiä. Toisella tasolla on kirkon sosiaalinen työ, kirkon julistus sekä sakramentit. Sosiaaliseen työhön sisältyvät niin kirkon karitatiivinen, hallinnollinen kuin pedagoginenkin diakonia. Kolmannella tasolla diakonia ymmärretään myös poliittiseksi vastuuksi. Neljännellä, kaikkein laajimmalla tasolla diakoniaksi tulkitaan globaalisti kaikkien ihmisten ja instituutioiden hyvät teot uskonto- tai aatetaustoista riippumatta.³³

Diakonialle läheinen, jopa luovuttamaton ulottuvuus on lähetys – ilosanoma Jumalan rakkaudesta maailmankaikkeudessa. Kjell Nordstokken mukaan diakonia ja lähetys voivat kytkeytyä yhteen kahdella tavalla. Mikäli lähetys ajatellaan kirkon toimintaa läpäiseväksi, tulee myös diakonia ymmärtää lähetysten perustavanlaatuisiksi ulottuvuuksi. Jos taas lähetys nähdään suppeammin synonyymina evankelioimistyölle, kirkon lähetystehtävään kuuluu lähetysten ja diakonian vastavuoroisuuden kehittäminen mutta toisaalta näiden erilaisten ominaisuuksien tunnistaminen. Ensimmäinen tulkintatapa tähtää uskoon, toinen muutokseen. Uskoa voi pitää muutoksen perusedellytyksenä. Muutokseen puolestaan kuuluu elämän todellisuuden kohtaamista, epäoikeudenmukaisuuteen ja kärsimykseen reagoimista, ulkopuolisten voimaannuttamista toimijoiksi ja kestävämmän yhteiskunnan kehittämistä. Molempien tulkintatapojen tulisi luontaisesti johtaa Kristuksesta todistamiseen ja palvelemiseen, jotka yhdessä ja erottamattomina ilmaisevat Jumalan lähetystä maailmassa.³⁴

Yksi tapa kuvailla 2000-luvun diakoniaa on nähdä kirkko diakoniaseurakuntana. Diakoniaseurakunnan ytimessä ovat seurakuntalaiset ja se, mitä he tekevät sekä seurakuntadiakoniassa että koko elämänpiirissään. Tässä ajattelutavassa diakoniatyöntekijällä on asiantuntijan rooli, ja asiantuntimuksen ydintä on auttaa, mahdollistaa ja varustaa seurakuntalaisia elämään

---

³² Kopperi 2007, 157.

³³ Ikonen 2015, 21.

³⁴ Nordstokke 2011, 108.

diakoniavastuullisesti.³⁵ Esko Ryökäs on vuonna 1990 diakonianäkemyksiä luotaavassa tutkimuksessaan ennustanut: ”Diakoniaa on mahdollista kehittää niin, että siitä tulee seurakuntalaisten omaa toimintaa (diakoniaseurakunta) eikä vain seurakunnan järjestämää diakoniaa (seurakuntadiakonia)”³⁶. Ajatukselle diakoniaseurakunnasta voi löytää vahvistusta kirkkojärjestyksestä, jonka mukaan ”seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta”³⁷.

Diakoniassakin toteutuva vapaaehtoisuus liittyy luterilaisittain tulkittuna ajatukseen yleisestä pappudesta, jossa kirkon tehtävän toteuttamisen katsotaan kuuluvan jokaiselle seurakuntalaiselle. Ihminen on kasteessa kutsuttu elämään uskoaan todeksi arjessa ja seurakuntayhteydessä. Näin sekä kirkon virka että yleinen pappuus täydentävät toisiaan ja rakentavat seurakuntayhteisön.³⁸

Vapaaehtoisuuteen panostaminen on tapa vahvistaa seurakuntien yhteisöllistä ja osallisuuteen kutsuvaa luonnetta. Päivi Thitz toteaa väitöskirjassaan, että seurakunnallisen diakoniatoiminnan kautta kehittyvä yhteisöllisyys muodostuu kohtaamisissa rakentuvasta läheisyydestä, vuorovaikutuksesta ja yhteisestä toiminnasta sekä yhteisössä jaetusta elämän merkityksellisyyden kokemuksesta. Yhteisöllisyys rakentuu halusta kantaa vastuuta, joka yhteisöllisyyden tunteen kasvamisen myötä lisääntyy ja leviää seurakuntayhteisön ulkopuolellekin.³⁹ Yhteisöllisyys parantaa ihmisten hyvinvointia: kohtaamalla ja osallistamalla ihmisiä kirkko laajentaa yhteistä hyvää ja panostaa sosiaaliseen pääomaan⁴⁰.

Thitz tarkastelee yhteisöllisyyttä myös voimaantumisen kautta. Yksilötasolla voimaantuminen tarkoittaa tavallisesti ihmisen tietoiseksi tulemista omista kyvyistään, päämääristään ja arvoistaan sekä kykyä solmia sosiaalisia suhteita⁴¹. Yhteisötasolla voimaantumista edistävät vuorovaikutus, yhteisön tuki sekä osallisuuden, arvostuksen ja hyväksynnän kokemuksia tarjoava ympäristö. Mahdollisuudet aktiiviseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen ovat voimaantumisen edellytyksiä.⁴²

---

³⁵ Koskenvesa 2002, 56–57.

³⁶ Ryökäs 1990, 67.

³⁷ Kirkkojärjestys 4: 3.

³⁸ Thitz 2013, 38.

³⁹ Thitz 2013, 141.

⁴⁰ Pessi 2010, 93–94.

⁴¹ Mahlakaarto 2010, 26.

⁴² Mahlakaarto 2010, 29–30.

Juhani Veikkolan jäsenyyksen mukaan diakoniatyö on karitatiivisen ja sosiaalisen työn lisäksi pastoraalista eli sielunhoidollista. Diakonian sielunhoidollinen ulottuvuus tarkoittaa esimerkiksi vaikeuksissa olevien ohjaamista Jumalan tarjoaman avun lähteille.⁴³ Toisaalta diakoniaan liittyy myös katekeettisuus eli kasvatuksellisuus. Selkeimmin katekeettisuus toteutuu esimerkiksi seurakuntien pyhäkouluissa, päiväkerhoissa, rippikouluissa ja henkilökohtaisessa ohjauksessa autettavan iästä riippumatta. Opetuksen ja ohjauksen avulla halutaan tukea yksilön selviytymistä erilaisissa elämänvaiheissa ja etenkin vaikeuksien keskellä. Diakoniaan kuuluva liturgisuus puolestaan toteutuu jumalanpalveluselämässä, kuten jumalanpalveluksen ja messun toteuttamiseen osallistumisessa ja ehtoollisenvieton ja seurakuntayhteyden mahdollistamisessa erilaisissa olosuhteissa ja elämäntilanteissa eläville.⁴⁴

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyötä ja sen tavoitteita jäsennetään erilaisin strategioin ja linjauksin. Yleiset strategiat haastavat seurakuntia löytämään ja kehittämään paikallisesti sopivia toimintalinjauksia. Tuoreimmassa Kohtaamisen kirkko – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020 -strategiassa painopistealueet ovat sanoma, kohtaaminen, lähimmäisenrakkaus ja lähimmäisyys. Tavoite on, että painopistealueita huomioidaan ja sovelletaan mielekkäästi eri seurakunnan työmuodoissa, mukaan lukien diakoniassa ja kasvatuksessa.⁴⁵ Diakonian ja yhteiskuntatyön strategia ”Meidän kirkko – välittävä yhteisö” linjaa vuoteen 2015 kirkon tavoitteiksi seurakuntien ja lähiyhteisöjen verkostojen vahvistamisen, jotta niissä voivat toteutua osallisuus, lähimmäisenrakkaus ja luottamus. Keinoina tämän toteutumiseksi nähdään esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan vahvistaminen kaikenikäisten keskuudessa, omaehtoisten toiminta- ja vertaisryhmien tukeminen ja ihmisten omien vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen.⁴⁶

Seurakuntien käytännöistä ja alueellisista väestöpohjista riippuen diakonian työmuotoja sanoitetaan ja painotetaan eri tavoin. Käytännössä diakoniatyö voi toteutua esimerkiksi ihmisten kohtaamisina, ”asiakastapaamisina” vastaanotolla ja kodeissa, ryhmä-, retki- ja leiritoimintana, laitos- ja sairaalakäynteinä, jumalanpalveluselämän toteuttamiseen osallistumisena ja

---

⁴³ Veikkola 2002, 115–117.

⁴⁴ Veikkola 2002, 117–118.

⁴⁵ Kohtaamisen kirkko 2014, 17.

⁴⁶ Meidän kirkko – välittävä yhteisö 2010.

diakoniatapahtumien järjestämisenä.⁴⁷ Viimeisimmässä, vuonna 2013 julkaistussa diakoniabarometrissa suomalaiset diakoniatyöntekijät arvioivat taloudellisen avustamisen, ruoka-avustamisen ja diakonisen vanhustyön työnsä keskeisimmiksi osa-alueiksi⁴⁸. Moniulotteiseen aineelliseen avustamiseen kuuluu monenlaista vuorovaikutusta: keskustelua, neuvontaa, rohkaisemista ja myötäelämistä⁴⁹. Diakoniatyöntekijöiden mukaan talousavun lisäksi muita keskeisiä työmuotoja ovat esimerkiksi sielunhoito, vapaaehtoistiminnan ohjaaminen ja Yhteisvastuukeräys sekä mielenterveys- ja päihdetyö, perhe- ja kriisityö ja viranomaisyhteistyö⁵⁰. Lisäksi tehdään etsivää ja ennaltaehkäisevää diakoniatyötä, oppilaitostyötä, vammais-, rippikoulu- ja maahanmuuttajatyötä sekä kansainvälistä diakoniaa. Seurakunnissa voi olla diakoniaan liittyviä projekteja ja hankkeita, ja diakoniatyö voi tukea esimerkiksi paikallista asukastoimintaa.⁵¹ Diakoniabarometrissa mainitaan kasvatukseen liittyen kansainvälisyyskasvatus⁵², mutta erilaisissa diakoniatyön kuvauksissa tunnetaan myös diakoniakasvatus omana kokonaisuutenaan⁵³.

Kansainvälistä diakoniaa luonnehditaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virallisilla verkkosivuilla maailman köyhimpien ihmisten aineelliseksi ja henkiseksi auttamiseksi. Kehitysmaissa kansainvälistä diakoniaa tehdään esimerkiksi kehitysyhteistyönä ja katastrofi- ja pakolaisapuna.⁵⁴ Ikonen analysoi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kansainvälistä diakoniaa kirkon hiippakunta- ja keskushallinnossa vuosina 1993–2004. Tulokset osoittavat, että seurakuntatasolla kansainvälinen diakonia toteutui sekä kotimaassa että ulkomailla kaukaisen lähimmäisen auttamisena esimerkiksi kirkon humanitaarisen työn tukemisen kautta. Kaukainen lähimmäinen näyttäytyi muukalaisena, lähimmäisenä johon liitettiin kokemus toiseudesta. Kulttuurienvälinen diakonia puolestaan toteutui esimerkiksi kirkon tekemänä maahanmuuttaja- ja monikulttuurisuustyönä ja kansainvälisenä diakoniakasvatuksena.⁵⁵

Diakoniatyöntekijöiden toimintaa voi tarkastella Kirkkohallituksessa määriteltyjen ydinosaamisalueiden näkökulmasta. Hengellisen työn osaamiseen

---

⁴⁷ Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 50–52.

⁴⁸ Kiiski 2014, 24.

⁴⁹ Juntunen 2011, 38.

⁵⁰ Kiiski 2014, 24.

⁵¹ Kiiski 2014, 25.

⁵² Kiiski 2014, 25.

⁵³ Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 52.

⁵⁴ Kansainvälisessä diakoniatyössä i.a.

⁵⁵ Ikonen 2015, 190–191.

kuuluu muun muassa kristinuskon sisältöjen tunteminen, työn arvioiminen eettisesti kristinuskon näkökulmista sekä yksilöllisten hengellisten tarpeiden tunnistaminen ja niihin vastaaminen. Hengellisen työn kompetensseihin kuuluu myös kasvatuksellinen osaaminen, jonka katsotaan toteutuvan työotteessa, työmenetelmissä ja kasvatuseriaatteiden tuntemisessa.⁵⁶

Asiakastyön näkökulmasta osaaminen liittyy esimerkiksi yksilö-, ryhmä- ja yhteistyötaitojen ja -menetelmien hallintaan, ihmisten voimavarojen tunnistamiseen ja heidän elinolosuhteidensa parantamiseen. Diakoniatyöntekijän edellytetään hallitsevan toiminnan ja talouden suunnittelua sekä työn kehittämistä ja mukauttamista ympäristön muutoksiin. Organisaatio- ja kehittämisosaamiseen kuuluu tutkiva, arvioiva ja kokeileva työote. Yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen osaaminen tarkoittaa moniammatillista verkosto- ja yhteistyötä, valmiutta monikulttuurisuuslähtöiseen työskentelyyn, diakoniatyön arvojen, yhteisöllisyyden, osallisuuden, oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon puolustamista, ekologisen vastuun, toiminnan ja kestäväen kehityksen tukemista sekä rakenteellista vaikuttamista ihmisten elinolosuhteiden ja hyvinvoinnin parantamiseksi niin lähialueilla kuin valtakunnallisestikin. Lisäksi diakoniatyöntekijä on viestintä- ja mediaosaaja.⁵⁷

Osaltaan diakoniatyötä ohjaavat diakoniatyöntekijöiden eettiset ohjeet. Eettisissä ohjeissa käsitellään työn motiiveja sekä diakoniatyön periaatteita kristinuskon, arvojen, etiikan ja krisillisen ihmiskäsityksen pohjalta. Eettisesti kestävä toiminta ja ajattelu koskevat sekä diakoniatyöntekijää itseään että häntä suhteessa työnsä vuorovaikutustilanteisiin, työyhteisöönsä ja toimintaympäristöön.⁵⁸

1.4 Kasvatus ja oppiminen – kasvatuksen soveltaminen

Teoksessa Johdatus kasvatustieteeseen Sirkka Hirsjärvi ja Jouko Huttunen esittelevät yleisiä kuvauksia siitä, mitä kasvatuksella tarkoitetaan. Lavean filosofis-antropologisen määritelmän mukaan ihmistä ohjaa kasvamiseen sisäsyntyinen ja lajityypillinen tarve tulla oman lajinsa kaltaiseksi eli ihanteelliseen ”täyteen ihmisyyteen”. Kasvatuspsykologiassa katsotaan kasvatuksen perustuvan vähintään kahden ihmisen väliseen vuorovaikutukseen, jolla on jokin tavoite ja pyrkimys. Kasvatus nähdään käytännöllisenä toimintana

⁵⁶ Diakonian viranhaltijan ydinosoaminen 2010.

⁵⁷ Diakonian viranhaltijan ydinosoaminen 2010.

⁵⁸ Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet 2001, 1–3.

sekä laaja-alaisesta että yksittäisten tapahtumien perspektiivistä. Kyse on kahdensuuntaisesta ilmiöstä: esimerkiksi vanhemmat kasvattavat lastaan ja lapsi vanhempiaan. Sosiologisesta näkökulmasta kasvatusta on ohjaamista siihen yhteisöön, jonka jäseneksi ihminen on syntynyt. Sosialisatioteorian mukaan ihmisen sitoutuminen yhteiskuntaan on vaiheittainen kasvuprosessi, jonka voidaan ajatella jatkuvan läpi elämän.⁵⁹

Kasvatustieteessä on eroteltu erilaisia kasvuympäristöjä ja oppimismuotoja jakamalla kasvatusta formaaliin ja informaaliin muotoon. Formaali eli virallisella kasvatuksella tarkoitetaan tavallisesti yhteiskunnan lakisääteistä kasvatustilannetta. Toimintaa ja sen tavoitteita ohjaavat viralliset linjaukset ja opetus suunnitelmat. Virallinen kasvatusta ulottuu esiopetuksesta aina ammatilliseen ja korkeakoulutukseen asti. Informaali eli epävirallinen kasvatusta taas tapahtuu virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella, eikä kasvatusta tavoitteita ole lain nojalla määritelty. Ihminen oppii informaalin kasvatusta kautta esimerkiksi mielipiteitä, arvoja, uskomuksia ja työelämän taitoja. Kasvu ympäristöjä ovat esimerkiksi perhe, muut sosiaaliset verkostot ja työelämä.⁶⁰ Vaikka informaaliin kasvatukseen voi sisältyä yksilön omaehtoista opiskelua ja oppimista⁶¹, on se luonteeltaan myös ei-intentionaalista⁶².

Formaalin ja informaalin kasvatusta rinnalla tunnetaan myös nonformaali kasvatusta. Formaalin kasvatusta tapaan nonformaali kasvatusta tai oppiminen on intentionaalista, mutta toteutuu kuitenkin kasvatusta- ja oppimisympäristöissä ja -yhteisöissä, jotka eivät ole kasvatustieteellisestä luonteestaan huolimatta lakisääteisiä. Nonformaalia kasvatusta perustellaan käytännölläheisyydellä ja sovellettavuudella: tarkoitus on kohdata heitä, joita ei formaalin koulutusta yhteydessä tavoiteta, koulutus on edullisempaa ja kasvatustoiminta voidaan suunnitella yhteisö- ja oppijälähtöisesti.⁶³

Yksi kasvatusta luonnollisista tavoitteista on oppiminen. Oppimisena voidaan pitää muun muassa tiedon määrän lisääntymistä, mieleen painamista, soveltamista, asioiden ymmärtämistä, ajattelun muuttumista ja ihmisenä kehittymistä. Oppimista on jäsennetty erilaisin teorioin ja periaattein. Behavioristisessa oppimiskäsityksessä omaksumisen merkki on ulkoisen käyttäytymisen muutos, jota voidaan vahvistaa palkkioin ja rangaistuksin.

---

⁵⁹ Hirsjärvi & Huttunen 1995, 32–34.

⁶⁰ Hirsjärvi & Huttunen 1995, 19–20.

⁶¹ Ahteenmäki-Pelkonen 2006, 22.

⁶² Souto-Otero & Villalba-Garcia 2015, 587.

⁶³ Ward, McKinney-Douglas & Detoni 2013, 32–33.

Kognitiivisessa oppimiskäsityksessä ihminen nähdään tiedon prosessoijana eikä ainoastaan vastaanottajana. Oppiminen syntyy havaitsemisen, muistamisen, ajattelemisen ja päätöksenteon kokonaisuudesta: yksilö oppii uutta liittämällä uuden asian entisiin tietoihin ja taitoihin. Oppiminen merkitsee kokemusten muuttumista, eikä muutos aina ilmene ulkoisessa käyttäytymisessä.⁶⁴

Kognitiivis-konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan ihminen rakentaa eli konstruoi vastaanottamansa tiedon itse uudestaan. Oppimisessa ei ole kyse passiivisesta tiedon vastaanottamisesta, vaan uutta tietoa ja havaintoja tulkitaan aktiivisesti jo olemassa olevan tiedon, uskomusten ja kokemusten pohjalta. Uusien havaintojen kognitiivinen jäsentäminen vaatii esiymmärrystä.⁶⁵

Sosiokonstruktivistisessa oppimiskäsityksessä korostetaan tiedon ja ajattelun kehittymistä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Samalla tunnistetaan ajattelun välineiden, kuten kielen ja symbolien sekä kulttuuristen kontekstien merkitys osana prosessia.⁶⁶ Pedagogisesta näkökulmasta konstruktivistista oppimisprosessia voidaan ohjata ja tukea ulkoapäin, kuten tarkoituksellisissa opetustilanteissa usein tehdään monimuotoisin opetusmenetelmin⁶⁷.

Sosiaalinen vuorovaikutus mahdollistaa kollaboratiivista eli yhteistoiminnallista oppimista. Vuorovaikutuksessa pyritään omia ajatuksia jakaen ja peilaten rakentamaan yhteistä ymmärrystä ja synnyttämään uusia ajatuksia, joita oppijalle muutoin ei kehkeytyisi. Samalla kasvaa oppijan ymmärrys siitä, että ajattelutapoja on monia, mikä mahdollistaa näkemysten välisen dialogin.⁶⁸

Yksi kasvatuksen ja oppimisen ulottuvuuksista on näkemys elinikäisestä oppimisesta, joka kattaa sekä virallisen että epävirallisen kasvatuksen ulottuvuudet ja laajentaa myös kasvatuksen tarkoitusta. Euroopan yhteisöjen komission määritelmässä elinikäiseen oppimiseen kuuluu

”kaikki elämän aikana aloitettu oppimistoiminta, jonka tavoitteena on parantaa ammattitaitoa, tietoja ja osaamista sekä edistää henkilökohtaisten toiveiden toteutumista, aktiivista kansalaisuutta, sosiaalisia taitoja ja/tai työllistävyyttä.”⁶⁹

Kasvatusta voi soveltaa erilaisiin diakonialle läheisiin aiheisiin, kuten eettiseen ja uskontokasvatukseen. Esimerkki eettisestä kasvatuksesta on globaalikasvatus,

⁶⁴ Uusikylä & Atjonen 2005, 142–143.

⁶⁵ Uusikylä & Atjonen 2005, 146.

⁶⁶ Tynjälä, Heikkinen & Huttunen 2005, 27–28.

⁶⁷ Tynjälä, Heikkinen & Huttunen 2005, 24.

⁶⁸ Tynjälä, Heikkinen & Huttunen 2005, 28.

⁶⁹ Eurooppalaisen elinikäisen oppimisen alueen toteuttaminen 2001, 10.

jonka tarkoitus on tarjota ihmisille tietoa ja kannustaa oma-aloitteisesti ottamaan selvää maailman tapahtumista, taustoista ja niiden suhteista.

Gloaalikasvatuksella halutaan innostaa ihmisiä toimimaan aktiivisesti globaalin oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Ihmisoikeudet, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuuden kunnioittaminen ovat globaalikasvatusta ohjaavia arvoja. Nämä arvot perustuvat YK:n yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julkistukseen.⁷⁰ Unesco puolestaan on korostanut kansainvälisyyskasvatuksen merkitystä sekä yhteisiä, kansainvälisiä koulutustavoitteita kansainvälisen ymmärryksen, rauhan ja ihmisoikeuksien opettamiseksi ja näiden puolesta toimimisen edistämiseksi⁷¹.

Gloaalikasvatusta toteutetaan formaalin kasvatuksen puitteissa muun muassa peruskouluissa. Gloaalikasvatuksen perusteet näyttäytyvät suomalaisen perusopetuksen arvoissa. Vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman lähtökohdissa todetaan perusopetuksen tukevan oppilasta oikeudenmukaisuutta, eettisyyttä ja rauhaa kohti pyrkivään ihmisyyteen. Kulttuurinen moninaisuus ymmärretään rikkautena, ja perusopetus luo pohjaa ihmisoikeuksia kunnioittavaan maailmankansalaisuuteen. Opiskelijoita ohjataan kestävän kehityksen ja elämäntavan omaksumiseen ja vaikuttamaan yhteiskunnallisiin rakenteisiin kestävän kehityksen edistämiseksi. ”Perusopetus avaa näköalaa sukupolvien yli ulottuvaan globaaliin vastuuseen”.⁷² Gloaalikasvatuksesta löytyy tärkeitä yhtymäkohtia kirkon arvoihin ja diakoniakasvatuksen mahdollisiin määritelmiin. Vastuunkanto, oikeudenmukaisuus, yhdessä toimiminen ja vaikuttaminen näyttävät hyveiltä, joihin halutaan pyrkiä myös kirkollisissa kasvatuskonteksteissa.

Uskontokasvatusteorioiden voimat tarjota diakonia-aiheiselle kasvatukselle vertailukohtia. Martin Ubani viittaa merkitysherkkää (”existentially sensitive”) formaalia uskontokasvatusta käsittelevässä artikkelissaan John Martin Hullin uskontokasvatuksen käsitetulkintaan⁷³. Hullin mukaan uskontokasvatuksen tavoitteita voi eritellä eri tavoin riippuen siitä, onko kyseessä uskonnosta oppiminen (”learning about religion”), uskonnon kautta oppiminen (”learning from religion”) vai uskonnon oppiminen (”learning religion”). Uskonnosta oppimisella Hull tarkoittaa tiedon lisääntymistä uskonnollisiin ilmiöihin liittyen. Uskonnon kautta oppiminen puolestaan viittaa yksilön sisäiseen kasvuun, kun taas

---

⁷⁰ Mahler 2008, 45–48.

⁷¹ Matilainen 2011, 24.

⁷² Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 13–14.

⁷³ Ubani 2013, 50.

uskonnon oppimisella tarkoitetaan katekeettisävyistä ohjaamista kohti tietynlaisen uskon omaksumista.⁷⁴

Tavoitteellisissa oppimistilanteissa merkityksen kysymyksiä voidaan käsitellä esimerkiksi osana koulujen uskontokasvatusta. Merkityksen kysymykset ovat yhteisistä tai virallisista oppimistavoitteista huolimatta yksilöllisiä, eivätkä oppiaineiden sisällöt tai tavoitteet aina kohtaa oppijan sisäisiä odotuksia tai tarpeita. Ubani pitää omasta eksistentiaalisesta prosessistaan tietoisia opettajia roolimalleina. Nämä opettajat voivat näyttää esimerkkiä elämänpituisesta oppimisprosessista ja pyrkimyksestä ymmärtää ihmisyyden monitahoisuutta ja ainutlaatuisuutta. Käytännössä tämä kysyy opetustilanteessa opettajalta itseltään kykyä ja halua tarkastella oppiaineita pintaa syvemmillä.⁷⁵

1.5 Kasvatus 2000-luvun Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa

Vaikka kirkossa tapahtuvaa kasvatusta voi epävirallisen luonteensa vuoksi pitää nonformaalin kasvatuksen muotona, on kristillisestä kasvatuksesta kuitenkin säädös Kirkkojärjestyksessä. ”Seurakunnan tulee huolehtia eri ikäisten seurakunnan jäsenten kristillisestä kasvatuksesta ja hengellisen elämän hoitamisesta”⁷⁶. Kirkkolain mukaan kirkon tehtävää toteuttaakseen seurakunnat huolehtivat jumalanpalvelusten järjestämisestä, sakramenttien toimittamisesta ja kirkollisista toimituksista sekä ”kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä”⁷⁷.

Kasvatus on yksi kirkon virallisista perustehtävistä, ja kasvatuksen ajankohtaiset kirkolliset strategiat esitellään Kirkon keskushallinnon julkaisemassa Meidän kirkko – kasvamme yhdessä 2015 -linjauksessa. Strategiassa kuvaillaan kirkon kasvatusta ”kaikenikäisten kokonaisvaltaisen kasvun mahdollistamiseksi ja sen tukemiseksi”. Kasvua ”mahdollistetaan ihmisenä, lähimmäisenä ja yhteisön jäsenenä” ja ”seurakuntana kasvetaan yhdessä Jumalan tuntemisessa sekä vastuun kantamisessa paikallisesti ja maailmanlaajuisesti”. Kirkon tunnustuksen mukaisesti kasvatus kytkeytyy kristilliseen kasteeseen: kaste merkitsee kutsua jokaiselle kasvaa kristittynä,

---

⁷⁴ Ubani 2013, 50.

⁷⁵ Ubani 2013, 51–52.

⁷⁶ Kirkkojärjestys 3: 2.

⁷⁷ Kirkkolaki 4: 1§.

vanhemmille ja kummeille kantaa kristillistä kasvatustavasta ja seurakunnalle toimia yhdessä kastettavan ja tämän lähipiirin kanssa.⁷⁸

Vuonna 1977 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokous hyväksyi käyttöön Kirkon kasvatustoiminnan kokonaisuohjelman, ”K-ohjelman”. Tavoite oli, että seurakunnat laativat K-ohjelman pohjalta paikallisia kasvatussuunnitelmia.⁷⁹ Ohjelma painotti oppimista, ja oppimisen keskeiset tavoitealueet koskivat yksilön seurakuntayhteyttä ja seurakuntatehtävän toteuttamista, henkilökohtaista elämää ja suhdetta toisiin ihmisiin, yhteiskuntaa ja kulttuuria sekä fyysistä elinympäristöä. Ohjelman tavoitteita lähestyttiin ikäryhmäkeskeisesti.⁸⁰ Tarkoitus oli, että eri ikäryhmille laadittaisiin omat paikalliset kasvatusohjelmat. Näin K-ohjelma linkittyi myös diakoniaan, kun diakoniatyöhön keskeisesti liittyneitä ikäryhmiä varten laadittiin uudenlaisia kasvatussuunnitelmia.⁸¹ Käytännössä behavioristishenkisen K-ohjelman toteuttamisesta luovuttiin kuitenkin suhteellisen pian yhteiskunnan kasvatustieteen muutosten myötä.⁸²

Lapsi- ja nuorisotyö on 2000-luvun kirkon kasvatustoiminnan keskeinen työala. Pyhäkoulut, kerhot, leirit ja retket kokoavat paitsi lapsia myös vanhempia, jolloin koko perhe voi saada kokemuksia seurakunnan yhteydessä kasvamisesta.⁸³ Monissa seurakunnissa järjestetään nuorille omaa toimintaa, esimerkiksi nuorteniltoja ja vapaan oleskelun tiloja. Kirkon keskushallinnon mukaan nuorisotyön tavoite on olla nuoria osallistavaa, kristityn identiteettiä vahvistavaa ja spiritualiteettia hoitavaa. Tärkeänä pidetään suvaitsevaisuus- ja rauhankasvatusta, vastuuseen kasvamista ja syrjäytymisen ehkäisyä.⁸⁴

Seurakunnissa kasvatuksen erityisiä ammattilaisia ovat nuorisotyönohjaajat⁸⁵, lastenohjaajat⁸⁶ ja varhaiskasvatuksen ohjaajat⁸⁷. Näiden kasvatustieteenalojen ydinosaamisalueet ovat monin osin sisällöltään yhtenäiset ja muodostuvat hengellisen työn osaamisesta, pedagogisesta osaamisesta, yhteisöllisestä ja yhteiskunnallisesta osaamisesta sekä organisaatio- ja kehittämisosaamisesta. Diakonian periaatteiden, työtöiden ja perusmenetelmien

---

⁷⁸ Meidän kirkko – kasvamme yhdessä s.a.

⁷⁹ Seurakuntakasvatus s.a.

⁸⁰ Kirkon kasvatustieteen keskus 1976, 36.

⁸¹ Aarto 2016.

⁸² Huhtala 2012, 16.

⁸³ Alopaeus-Karhunen & Wennermark 2004, 22.

⁸⁴ Nuorisotyö s.a.

⁸⁵ Kts. Kirkon nuorisotyöntekijän ydinosaaminen 2010.

⁸⁶ Kts. Lastenohjaajan ydinosaaminen 2010.

⁸⁷ Kts. Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaaminen 2011.

tunteminen kuuluvat nuorisotyön- ja varhaiskasvatuksen ohjaajan osaamisalueisiin, nuorisotyönohjaajien osaamiseen kuuluu vielä erikseen diakoniakasvatus.⁸⁸

Suuri osa nuorisotyöstä kanavoituu rippikoulun ja isostoiminnan kautta. Rippikoulun opetukselliset sisällöt perustuvat Katekismukseen ja opetuksen keskiössä ovat elämä, usko ja rukous. Opetusta peilataan nuoren omaan elämään ja kirkon uskon sisältöön.⁸⁹ Vuonna 2001 käyttöön otetun rippikoulusuunnitelman yleistavoite on, että ”nuori vahvistuu siinä uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, johon hänet on pyhässä kasteessa otettu ja kasvaa rakkaudessa lähimmäiseen ja elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä.” Rippikoulu ohjaa paitsi vahvistumaan uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, myös elämään todeksi uskon hedelmiä: ”Rippikoulussa nuorta autetaan vahvistumaan rakkaudessa lähimmäiseensä.” Rippikoulusuunnitelmaan on sisällytetty diakonian aihepiiri⁹⁰, ja diakonian aiheita myös käsitellään eri rippikouluoppikirjojen oppiaineksessa, joskin vaihtelevilla syvyytasoilla⁹¹.

Suomessa rippikoulutyöskentely toteutuu pääasissa yhteisöllisesti: vuonna 2014 keskimäärin yli yhdeksän kymmenestä rippikoululaisesta osallistui rippileirille, jota edelsi useampi orientoiva ryhmätapaaminen. Rippikoulun vaikutuksia luotaava tuore tutkimus osoittaa, että suomalaisten rippikoululaisten kokemukset ryhmämuotoisesta opiskelusta ovat rippikoulun edetessä pääsääntöisesti myönteisiä niin ryhmähengen kuin rippikoulun oppimissisältöjenkin näkökulmasta.⁹² Rippikoululla näyttää olevan myönteisiä vaikutuksia nuorten kiinnostukseen vapaaehtoistyötä kohtaan. Yhteisöllisyyden ja kuulumisen kokemukset, eettinen pohdinta yhteisen hyvän edistämiseksi sekä leirin vapaaehtoisten, isosten, kohtaaminen valmistavat nuoria aktiiviseen kansalaistoimintaan.⁹³ Lisäksi rippikoulu näyttää vahvistavan nuorten kokemusta omasta identiteetistään niin yleisesti kuin uskonnonkin näkökulmasta. Rippikoulua voi pitää esimerkkinä onnistuneesta nonformaalista kasvatuksesta.⁹⁴

---

⁸⁸ Kirkon nuorisotyöntekijän ydinosaaminen 2010.

⁸⁹ Rippikoulun suunnittelu ja toteutus s.a.

⁹⁰ Rippikoulusuunnitelma 2001.

⁹¹ Antman 2013, 50.

⁹² Niemelä & Porkka 2015, 228–229.

⁹³ Porkka, Simojoki & Schweitzer 2015, 102–103.

⁹⁴ Simojoki, Schweitzer, Schlag & Niemelä 2015, 296.

1.6 Mitä diakoniakasvatuksesta on kirjoitettu?

Diakoniakasvatuksen käsitettä käytetään suomalaisessa kirjallisuudessa ja tutkimuksessa niukasti. Vaikka johdonmukaista teoriaa tai nimenomaan diakoniakasvatusta koskevaa akateemista tutkimusta ei löydy, on diakoniakasvatusta silti sivuttu muutamassa kotimaisessa diakonia-aiheisessa tutkimuksessa.

Lea Rättyä on analysoinut väitöskirjassaan diakoniatyöntekijöiden käsityksiä työnsä sisällöstä ja yhteiskunnallisten muutosten työhönsä tuomista haasteista. Rättyän mukaan diakoniatyöntekijät pitivät yhteiskunnan pahoinvointia tuottaviin rakenteisiin puuttumista tärkeänä. Diakoniatyössä tulisi entistä enemmän panostaa diakoniakasvatukseen ja julkiseen arvokeskusteluun välipitämättömyyden torjumiseksi. Rättyän mukaan diakoniatyöntekijät tunnistivat, millaisia valmiuksia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tarvitaan, mutta heiltä puuttui vaikuttamisen edellyttämää rohkeutta ja motivaatiota. Diakoniatyöntekijöiden perus- ja täydennyskoulutuksessa tulisi käsitellä vaikuttamistyön menetelmiä ja mahdollisuuksia⁹⁵, ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen voisi olla koulutuksellinen lähtökohta⁹⁶.

Rättyän tutkimuksen mukaan diakoniakasvatusta tulisi suunnata kaikenikäisille ihmisille, ei ainoastaan lapsille ja nuorille. Nuorten ikäpolvien asennekasvatukseen lisäksi tulisi enenevästi huomiota kiinnittää siihen, miten yhteisö kasvattaa jäseniään. Diakoniakasvatuksen tavoitteena pidettiin yhteisvastuun lisääntymistä. Sen toteutuminen edellytti diakoniakasvatuksen, diakoniavastuun ja yhteisöllisyyden lisäämisen ohella esimerkiksi vapaaehtoistyön kehittämistä.⁹⁷

Kirkollista vapaaehtoistyötä onkin Suomessa tutkittu. Anne Birgitta Yeungin mukaan vapaaehtoisuuden motiiviksi nimenomaan kirkon yhteydessä nähdään uskosta kumpuava lähimmäisenrakkaus⁹⁸. Vapaaehtoistyöhön ja yhteisvastuulliseen elämäntapaan, diakoniaseurakuntaan, johdattaminen ja varustaminen voisivatkin olla diakoniakasvatuksen seurauksia ja käytännön sovellutuksia.

Henrietta Grönlund puolestaan täsmentää nuorten aikuisten tekemää vapaaehtoistyötä käsittelevässä väitöskirjassaan, että vapaaehtoistyön

---

⁹⁵ Rättyä 2009, 161.

⁹⁶ Rättyä 2009, 80.

⁹⁷ Rättyä 2009, 114

⁹⁸ Yeung 2004, 123.

organisoimiseen ja ohjaamiseen valmiuksia antava koulutus on Suomessa vielä pienimuotoista, mutta että ohjaamiskoulutuksen tarvetta olisi syytä meilläkin pohtia tarkemmin. Vapaaehtoistyön järjestäminen vaatii hallinnoimiseen, johtamiseen, motivointiin, markkinointiin ja talousosaamiseen liittyviä valmiuksia.⁹⁹

Raili Gothóni ja Riitta Helosvuori mieltävät diakonian perusteita käsittelevässä yleisteoksessaan diakoniakasvatuksen varainhakinnan, lähetystön ja ystävyysseurakuntatoiminnan sekä monikulttuurisuustyön ohella osaksi seurakuntien kansainvälistä diakoniaa.¹⁰⁰ Kansainvälistä diakoniaa käsittelevässä väitöskirjassaan Ikonen puolestaan liittyy diakoniakasvatukseen osaksi kansainvälistä diakoniaa silloin, kun pyrkimyksenä on ollut valmistautua Suomen ja kirkon kansainvälistymiseen. Yleisemmin Ikonen kuvailee diakoniakasvatusta kirkon tavoitteelliseksi, eri toimintatahoilla toteutuvaksi kasvatustoiminnaksi, jonka tarkoitus on vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja toimintatapoihin. Diakoniakasvatuksessa korostuu ihmisten suhde toisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan.¹⁰¹

Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat ovat tuottaneet diakoniakasvatuksesta useita opinnäytetöitä. Näissä opinnäytetöissä diakoniakasvatusta on käsitelty erityisesti rippikoulun näkökulmasta. Rippikoulun diakoniakasvatuksen tärkeimpinä sisältöinä voidaan pitää muun muassa kristillisten arvojen ja ihmiskuvan välittämistä, diakoniseen toimintaan rohkaistamista ja tukemista, diakoniatyöstä ja diakonian perusteista kertomista ja kansainvälisistä asioista ja hädästä tiedottamista¹⁰². Rippikouluissa kyllä käsitellään diakoniaa oppikirjojen ja erilaisten toiminnallisten harjoitusten avulla, mutta aikaa aiheiden käsittelemiselle ei aina varata diakoniatyöntekijöiden kokemusten mukaan tarpeeksi ja rippikoulun diakoniakasvatuksen pitkäjännitteisessä suunnittelemisessa on suurta vaihtelua¹⁰³. Diakoniatyöntekijät voisivat hyötyä opettamisvalmiuksia laajentavasta täydennyskoulutuksesta¹⁰⁴.

Maria Obafemi on Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään muotoillut diakoniakasvatuksen määritelmää:

---

⁹⁹ Grönlund 2012, 85.

¹⁰⁰ Gothóni & Helosvuori 2012, 151–152.

¹⁰¹ Ikonen 2015, 173.

¹⁰² Kosonen & Kosonen 2006, 27.

¹⁰³ Hänninen & Wahlroos 2010, 46–47.

¹⁰⁴ Ahonen & Heiskanen 2007, 71.

Diakoniakasvatus on kutsumista, ohjaamista, innostamista, tukemista ja rohkaisua eli kasvamaan saattamista kristittyinä, seurakunnan jäsenenä ja diakoniatoimijana. Diakoniakasvatuksen lähtökohtana on kirkko ja sen kristillinen opetus sekä päämääränä jumalanpalvelusyhteydestä elävä ja ammentava diakoniaseurakunta.¹⁰⁵

Obafemin määritelmässä diakoniakasvatus kuvautuu kirkon laajana, kaikki ikä- ja ihmisryhmät läpäisevänä toimintana ja ajattelutapana. Diakonia ei ole mitä tahansa hyväntekeväisyyttä vaan kumpuaa kristillisestä opetuksesta ja arvoista. Kasvatustieteilijä Juho August Hollo kuvasi jo 1950-luvulla kasvattamista ”kasvamaan saattamiseksi”, jolla hän tarkoitti ihmisen luontaista ja sisäsyntyistä kasvamisvoimaa hidastavien esteiden poistamista ja suotuisien olosuhteiden luomista itsestään tapahtuvalle kasvamiselle¹⁰⁶.

Ulla Jokelan väitöskirjassa diakoniakasvatus nähdään keinona diakoniatietoisuuden lisäämiseksi ja diakoniatyön mahdollisuuksista informoimiseksi myös esimerkiksi julkisen sektorin ammattiauttajien ja virkamiesten keskuudessa. Poliittiseen vaikuttamiseen pyrkiminen esimerkiksi lehtikirjoituksin voi olla yksi konkreettinen diakoniakasvatuksen menetelmä.¹⁰⁷

Perustavanlaatuiset kysymykset vastuullisuudesta, huolenpidosta ja oikeudenmukaisuudesta nousevat esille diakoniatyössä. Kirsi Tirrin mukaan kirkon ja yhteiskunnan uskontokasvatuksen tulisi valmistaa ihmisiä eettiseen vastuullisuuteen empatiakykyä ja oikeudenmukaisuuskäsitystä kehittämällä. Näitä valmiuksia voidaan harjoitella muun muassa osallistamalla yhteisten sääntöjen ja käytäntöjen laatimiseen: diakoniatyöllä ja yhteiskunnan eettisellä kasvatustyöllä on yhteisiä päämääriä, kuten erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen sekä rasismien kitkeminen.¹⁰⁸

Yksi näkökulma diakonian ja kasvatuksen suhteeseen on diakoniatyöntekijän henkilökohtainen kasvu ammattiinsa. Esko Ryökkään 1990-luvun ammattikorkeakoulu-uudistusta edeltävään diakoniakoulutukseen liittyvästä tutkimuksesta ilmenee, että diakoni- tai diakonissakoulutuksen saaneet eivät yleensä omaksuneet diakoniatyöntekijän identiteettiä ammatillisen koulutuksen aikana. Koulutus kyllä saattoi antaa hyviä valmiuksia diakoniseen ajatteluun, mutta kirkolliseen työhön hakeutuivat tutkimuksen mukaan he, joilla jo ennen

---

¹⁰⁵ Obafemi 2002, 254.

¹⁰⁶ Hollo 1952, 22.

¹⁰⁷ Jokela 2011, 164.

¹⁰⁸ Tirri 2004, 101.

koulutusta oli kirkollinen identiteetti.¹⁰⁹ Pekka Launonen puolestaan toteaa tutkimuksessaan vuodelta 2009 diakonia- ja nuorisotyöalojen opiskelijoiden olevan lähtökohtaisesti muita suomalaisia uskonnollisempia ja motivoituneita kirkon alan koulutukseen. Kirkollisen identiteetin kehittymiseen ja ammatillisen osaamisen kokemukseen liittyvät koulutussisältöjen lisäksi esimerkiksi omaehtoinen seurakuntatoiminta ja sosiaalisen lähiyhteisön vaikutus.¹¹⁰ Näin siis opintojen aikainen kasvu kirkon ammattiin on vähintään sekä formaalia että informaalia oppimista.

Diakoniatyöntekijän ammatti-identiteetin kehittyminen on yksilöllinen prosessi. Gothóni ja Juntunen toteavat diakoniatyöntekijän ammatti-identiteetin vahvistuvan suhteessa työntekijöiden erilaisten osaamisten tunnistamiseen ja hyödyntämiseen työtä kehitettäessä. Esimerkiksi kaksoispätevyyksien tuottamat erilaiset näkökulmat voivat tuottaa ”jaettava asiantuntijuutta”.¹¹¹ Kiiski tunnistaa vertaistuen, moniammatilliset koulutustilaisuudet ja yhteistyön tekemisen toisten ammattiauttajien kanssa niin ikään ammatillista kasvua ja työssä jaksamista tukeviksi elementeiksi¹¹².

---

¹⁰⁹ Ryökäs 2000, 72.

¹¹⁰ Launonen 2009; 130, 135.

¹¹¹ Gothóni & Jantunen 2010, 127.

¹¹² Kiiski 2013, 43.

2 Tutkimuksen toteuttaminen

2.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tutkimustehtäväni on selvittää, kuinka Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyöntekijät mieltävät diakoniaan ja diakoniatyöhön liittyvän kasvatuksen.

Lähestyn tutkimustehtävää seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

1. Kuinka diakoniatyöntekijät määrittelevät diakoniakasvatuksen?
2. Millaisia kokemuksia diakoniatyöntekijöillä on työhönsä liittyvistä ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtävistä?
3. Kuinka diakoniatyöntekijät suhtautuvat työhönsä liittyviin opetus- ja kasvatustehtäviin?

Tutkimustehtävään tarttumalla pyrin tekemään tutummaksi ja sanoittamaan seurakunnissa toteutuvaa, mutta tutkimuksen näkökulmasta vielä kovin tuntematonta diakoniakasvatusta. Uutuutensa vuoksi tutkimusaiheesta on vielä vähän vertailukelpoista tietoa. Suomalainen diakoniakasvatus on ollut tutkimuksen keskiössä lähinnä ammattikorkeakoulujen työelämälähtöisissä opinnäytetöissä toiminnallisesta näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut diakoniatyöntekijöiden omista näkemyksistä, käsityksistä ja kokemuksista.

2.2 Laadullinen tutkimusote

Tämä pro gradu -tutkielma on toteutettu laadullisesti eli kyseessä on kvalitatiivinen tutkimus. Laadullista tutkimusta voidaan tehdä monin erilaisin lähestymistavoin ja aineistonkeruu- ja analyysimenetelmin, ja sitä voidaan kutsua ihmisen ja todellisen elämän kokonaisvaltaiseksi kuvaamiseksi¹¹³. Aineistoa ja siitä saatua tietoa käsitellään ja tulkitaan ainutlaatuisena. Tutkimuksessa keskitytään siihen, millaisena maailma ihmiselle näyttäytyy ja millaisia merkityksiä erilaiset ilmiöt saavat.¹¹⁴

Laadullinen tutkimusmenetelmä valitaan tutkimustehtävän perusteella. Käytössä voivat olla esimerkiksi erilaiset kyselyt, haastattelut, havainnointi sekä dokumenttien, elämäkertojen ja tarinoiden tarkastelu. Tavoitteena on paljastaa odottamattomiakin tuloksia.¹¹⁵

Laadullista tutkimusmenetelmää puoltaa tässä tutkielmassa se, että akateemista tutkimusta diakoniakasvatuksesta on olemassa hyvin niukasti. Uusien

---

¹¹³ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.

¹¹⁴ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.

¹¹⁵ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007; 160, 188–215.

näkökulmien ja uuden tiedon tuottaminen on laadullisen tutkimuksen keskeinen tavoite¹¹⁶. Kvalitatiivisessa tutkimusmenetelmässä pitäytyminen on ollut myös rajauksellinen valinta. Laadulliseen tutkimukseen on mahdollista sisällyttää kvantitatiivista tarkastelua: määrällisistä analyysituloksista voi löytää erilaisia syy-seuraussuhteita ja tehdä laadullisen analyysin johtopäätöksiä¹¹⁷. Monimenetelmätutkimusta pidetään erityisen sopivana soveltaville, käytännön toimintaan orientoituville tieteenaloille ja uutta luoville tutkijoihin¹¹⁸. Keräämäni aineiston taustatiedoissa oli jonkin verran kvantitatiiviseen tarkasteluun soveltuvaa materiaalia. Tutkimustehtäväni pääpaino oli kuitenkin aineistossa, jota diakoniatyöntekijät itse tuottivat avoimiin lomakekysymyksiin vastaamalla. Erilaisten taustatietojen tarkempi hyödyntäminen tutkimuksen päättelyprosessissa olisi voinut paljastaa kiinnostavia kausaalisuhteita mutta olisi myös muuttanut tutkimuksen painopistettä ja laajuutta.

2.3 Tutkimusaineisto ja aineistonkeruu

Tutkimusaineistoni koostui kyselylomakevastauksista. Vastajat työskentelivät Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyössä. Koostin kirjallisen kyselyn (LIITE 1) viidestä osa-alueesta: taustatiedoissa kysyin viiden vuoden tarkkuudella vastaajien ikää, seurakunnan alueella asuvien määrää tuhannen tarkkuudella, täytettyjen diakonianvirkojen määrää kokonaislukuna, hiippakuntaa ja avoimin kysymyksiin työnimikettä ja työn virallisia osa-alueita. Työn käytännöt -osiossa pyysin avoimin kysymyksiin kuvailemaan, millaista vastaajan työ käytännössä oli ja kertomaan, kuka tai ketkä olivat keskeisiä yhteistyökumppaneita seurakunnassa tai muissa ammatillisissa verkostoissa. Kasvatus diakoniassa -osiossa pyysin vastaajia neljän avoimen kysymyksen kautta sanoittamaan, millaisia kasvatuksellisia ulottuvuuksia ja tilanteita työhön liittyi. Kysyin, kuinka vastaajan seurakunnassa on määritelty diakoniakasvatus ja kuinka vastaaja itse käsitteen määritteli. Lomakkeen neljännessä Suhtautumistavat ja -lähtökohdat -osiossa kysyin, kuinka mielekkäinä vastaajat pitivät työhönsä liittyviä opetus- ja kasvatustehtäviä, millä tavoin niihin tulisi seurakuntadiakoniassa suhtautua ja millaisia valmiuksia ammatillinen koulutus oli suonut diakoniakasvatukseen. Lomakkeen lopussa oli mahdollisuus vapain sanoin kertoa muuta mieleen tullutta.

---

¹¹⁶ Kylmä & Juvakka 2007, 30–31.

¹¹⁷ Alasuutari 1995, 53.

¹¹⁸ Sormunen, Saaranen, Tossavainen & Turunen 2013, 319.

Suunnittelin lomakkeen rakentamalla aihekokonaisuuksia kysymyksen "Kuinka määrittelisit diakoniakasvatuksen?" ympärille. Kysymysten tarkentamisessa hyödynsin ohjaajiltani ja tutkielmaseminaarilaisiltani saamaani palautetta. Sain arvokasta apua lomakkeen hiontaan myös tuntemiltani diakoniatyöntekijöiltä. Kyselylomakkeen täyttäminen ja palauttaminen tapahtui sähköisesti. Rakensin kyselyn Helsingin yliopiston E-lomakkeella. Lomakkeen ensimmäisen taustatieto-osion pudotusvalikkovaihtoehtoja lukuun ottamatta lomake koostui avoimista kysymyksistä, joita varten varasin vastaustilaa runsain määrin. Ennen kyselyn julkaisemista lomakkeen toimivuutta ja täytettävyyttä testasi neljä tuntemaani diakoniatyöntekijää, jotka eivät kuuluneet lopullisen lomakkeen vastaajajoukkoon.

Kyselylomakkeen kohderyhmä oli ennalta valittu: keräsin vastauksia kaikissa kahdeksassa suomenkielisessä hiippakunnassa työskenteleviltä. Ennakoin maantieteellisten vaihtelujen vaikuttavan vastausten sisältöön, joten halusin vastauksia eri puolilta Suomea erikokoisista ja eri tavoin hallinnoiduista seurakunnista. Olin kiinnostunut nimenomaan paikallisseurakunnissa työskentelevien diakoniatyöntekijöiden vastauksista, enkä lähettänyt kyselyä esimerkiksi hiippakunnissa tai seurakuntayhtymissä yhteistä työtä tekeville diakonian asiantuntijoille.

Valitsin kohdealueiksi Kuopion, Lapuan, Mikkelin ja Tampereen hiippakunnista sekä Turun arkkhiippakunnasta kustakin yhden rovastikunnan. Helsingin, Espoon ja Oulun hiippakunnista valitsin kaikista kohteiksi kaksi rovastikuntaa. Näin suhteutin hiippakuntiin lähetettävien lomakkeiden määrää alueiden asukaslukuun erityisesti etelän hiippakunnissa, ja Oulun hiippakunnan osalta huomioin myös maantieteellistä vaihtelevuutta. Muilta osin pyrin hajauttamaan yhteydenottoja mahdollisimman tasapuolisesti siten, että rovastikunnat edustivat sekä taajama- että maaseutualueita ja näyttäytyivät kartalla mahdollisimman kattavasti. Keräsin valittujen rovastikuntien seurakunnissa työskentelevien diakoniatyöntekijöiden sähköpostiosoitteet sähköistä kutsua varten seurakuntien verkkosivuilta. Yhteensä yhteistietoja kertyi 263 kappaletta.

Keräsin aineiston helmi-maaliskuussa 2015. Ajastin lomakkeen ajanjaksolle 16.2–1.3.2015 ja lähetin 16.2. sähköpostitse kyselylomakelinkin sekä kutsun (LIITE 2) vastata kyselyyn. Lähetin muistutusviestin kohdehenkilöille 24.2., jolloin vastausaikaa oli vielä viikko jäljellä. Koska halusin jättää vastaamiselle

joustonvaraa, myöhäistin vastausaikaa muutamalla päivällä ilman erillistä ilmoitusta. Tuona aikana jokusia vastauksia vielä saapuikin ja muutama henkilö otti sähköpostitse yhteyttä kysyäkseen, voiko vielä osallistua. Lomakkeen sulkeuduttua lopullisesti 4.3.2015 olin saanut vastauksia yhteensä 75 kappaletta.

2.4 Aineiston analysointi

Analysoin kyselylomakeiden vastaukset sisällönanalyysillä. Pelkistetyimmillään sisällönanalyysin voi jakaa kahteen lähestymistapaan: aineistolähtöisessä eli induktiivisessa sisällönanalyysissä keskitytään tutkittavasta aineistosta nouseviin ilmiöihin, kun taas deduktiivisessä eli teoriaohjautuvassa analyysissä tutkimusaineistoa peilataan olemassa oleviin teorialleihin¹¹⁹. Aineisto- ja teorialähtöisten lähestymistapojen lisäksi tunnetaan abduktiivinen eli teoriasidonnainen analyysimalli. Abduktiivisessa analyysissä tunnistetaan ja tunnetaan taustalla vaikuttavat teoreettiset kytkennät. Mikään tietty teoria ei kuitenkaan ohjaa analyysia, eikä aineistoa ”testata” teoriolla: sen sijaan teoreettiset kytkennät voivat auttaa analyysin etenemisessä ja uusien aineistosta nousevien ajatusten tunnistamisessa.¹²⁰ Vaikkeivät analyysiani ohjaa tietty tai tietyt aiemmat tutkimukset tai diakoniakasvatuksesta kehitetty teoria, liittyy aineistosta nousevien kokonaisuuksien ja ilmiöiden hahmottaminen abduktiiviseen tapaan osittain ennalta tuntemani tutkimuskirjallisuuden löytöihin. Pyrkimykseni on kuitenkin ollut käsitellä aineistoa sellaisenaan ja ”antaa sen puhua” ilman ennako-oletuksia. Tästä syystä analyysini on lopulta induktiivinen.

Induktiivinen sisällönanalyysi on vaiheittainen prosessi. Ensimmäisessä vaiheessa aineistoa rajataan sen perusteella, mikä aineistossa on tutkimuksen kannalta kiinnostavaa. Toisessa vaiheessa aineisto litteroidaan eli kirjoitetaan auki tai siirretään kirjallisesti tarkasteltavaan muotoon.¹²¹ Aineiston sisällöt voidaan pelkistää yksinkertaisiksi ilmaisuiksi. Kolmannessa vaiheessa rajattu aineisto ryhmitellään sisältöjensä perusteella nimettyihin luokkiin. Samansisältöisiä luokkia ryhmitellään ala- ja yläkategorioiksi. Yläkategoriat yhdistyvät kaikkia kuvaavaksi kategoriaksi, joka ilmaisee, mihin kysymyksiin tutkimus on vastannut. Lopuksi aineistosta tehdään yhteenveto.¹²²

Käsittelin aineiston tietokoneen tekstinkäsittelyohjelman avulla. Siirsin E-lomakkeelle tallennetut vastaukset ensin sellaisinaan tekstinkäsittelyohjelmaan.

---

¹¹⁹ Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.

¹²⁰ Tuomi & Sarajärvi 2002, 97–99.

¹²¹ Tuomi & Sarajärvi 2002, 94–95.

¹²² Tuomi & Sarajärvi 2002, 102–103.

Vastaukset olivat tallentuneet E-lomakkeelle juoksevin järjestysnumeroin: nämä järjestysnumerot tulivat vastaajia nimittäviksi koodeiksi (V1, V1, V3...). Tämän pro gradu -tutkielman ulkoisiin asetuksiin muunnettuna aineistoa kertyi 158 sivua. Luin aineiston useaan kertaan läpi ja pyrin hahmottamaan, mitkä sisällöt olivat erityisesti tutkimuskysymysteni kannalta kiinnostavia.

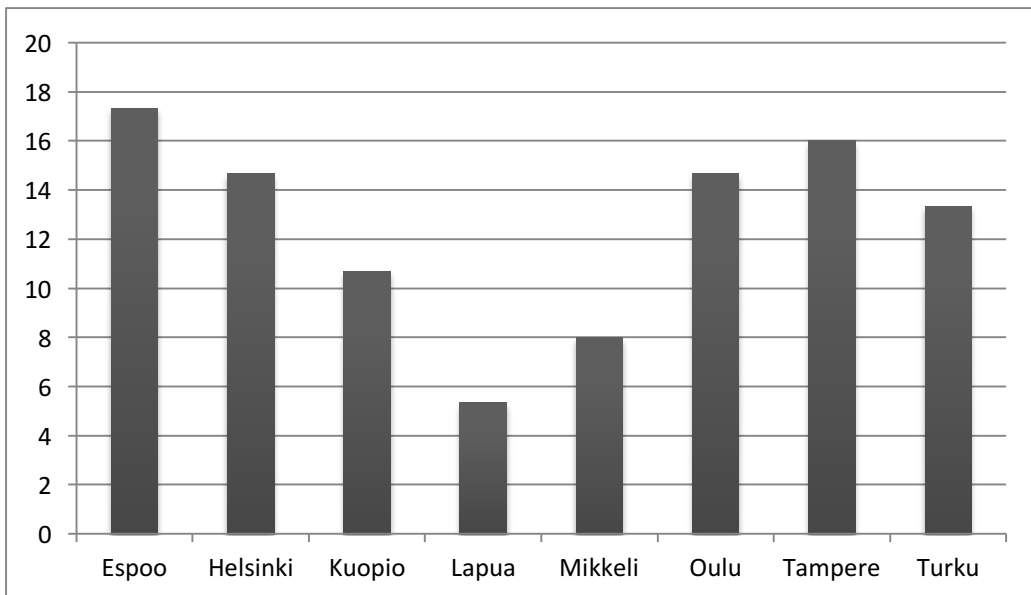
Koska kysymyslomakkeeni koostui viidestä osakokonaisuudesta, lähestyin aineistoa alkuvaiheessa osakokonaisuuksittain. Yhdistelin samaan kysymykseen annetut vastaukset, minkä jälkeen ”riisuin” ja pelkistin ilmauksia lausetasolla. Ryhmittelin pelkistettyjä ilmauksia ensin kysymys ja osakokonaisuus kerrallaan. Lopulta loin kategorioita, joissa yhdistyi vastauksia yli lomakkeen osakokonaisuusrajojen. Alemman ja ylemmän tason ryhmittelyt vastasivat lopulta tutkimuskysymyksiini. Jokaisessa analyysin vaiheessa loin uuden tekstitiedoston, jolloin pystyin tarkastelemaan työvaiheitani ja analyysiprosessin etenemistä. Aineiston käsittely ja työvaiheiden näkyvyyden säilyttäminen tällä manuaalisella menetelmällä edellytti järjestelmällisyyttä, mutta toimi pääosin toivomallani tavalla. Taulukossa 1 havainnollistan analyysiprosessia esimerkein.

ALKUPERÄINEN ILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄ-LUOKKA	TUTKIMUS-KYSYMYS	TUT-KIMUS-TEHTÄVÄ
Diakonia-kasvatukseen kuuluu myös ajatus yhteisestä ehtoollispöydästä arkeen ponnistaminen. Kristus lahjoittaa ehtoollisviinissä ja leivässä, veressä ja ruumiissa itsensä jokaiselle häneen uskovalle. Näin diakoniakasvatus ankkuroituu hyvin vahvasti Kristuksen ympärille.	DK:een liittyy ajatus ehtoollis-yhteydessä voimaantumisesta ja Kristuksesta itsensä lahjoittajana. DK ankkuroituu Kristukseen	Kristinusko ja -oppi	Diakonia-kasvatuksen lähtökohdat	Diakoniakasvatuksen määritelä	Diakoniaan ja diakoniatyöhön liittyvä kasvatus
Lähinnä diakoniakasvatus tapahtuu arjen kohtaamisissa. Ihmisiä kiinnostaa, mitä diakonia on ja silloin on aina oivallinen tilanne kasvattaa, opettaa.	DK tapahtuu kohtaamisissa. Ihmiset diakoniasta kiinnostuneita – hyvä lähtökohta kasvatukselle ja opetukselle	Kohtaamiset Kiinnostuneisuus	Diakonian työ- ja toimintamuodot Kasvatuksen sanoittaminen	Kokemukset diakoniaan liittyvästä ohjauksesta, opetuksesta ja kasvatuksesta	
Pidän haastavina ja suoritustasoani ylläpitävänä ja joskus siksi ihan mielekkäinä, mutta ne vievät tilaa tärkeämmältä arkiselta asiakastyöltä.	Ovat haastavia mutta mielekkäitä Vievät aikaa asiakastyöltä	Ohjaus-, opetus ja kasvatustehtävien mielekkyys	Suhtautuminen diakonian ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtäviin		

Taulukko 1: Esimerkki analyysiprosessista. DK = diakoniakasvatus.

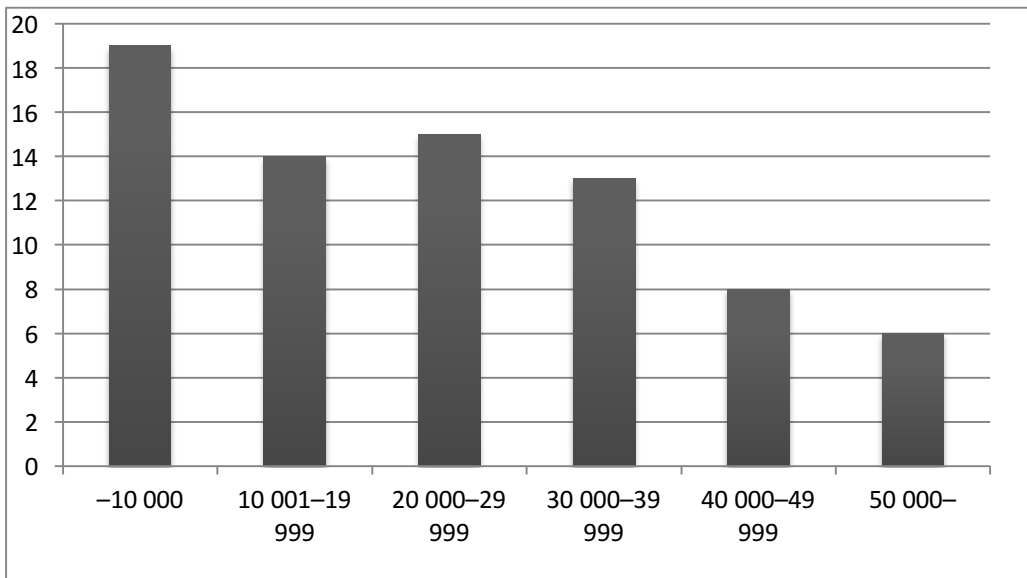
2.5 Taustatietoa kyselyyn vastanneista

Kyselyyn vastasi yhteensä 75 henkilöä eli vastausprosentti oli noin 29. Vastaajat edustivat kaikkia kahdeksaa suomenkielistä hiippakuntaa. Eniten suhteessa lähetettyjen kyselyjen määrään vastasivat Turun arkkhiippakunnan diakoniatyöntekijät, vähiten vastauksia tuli Lapuan hiippakunnasta. Kyselyyn vastanneiden keskinäiset vastausprosentit aineistossa jakautuivat hiippakunnittain seuraavasti:

Kuvio 1: Hiippakunnittainen edustus kyselyyn vastanneiden diakoniatyöntekijöiden kesken.

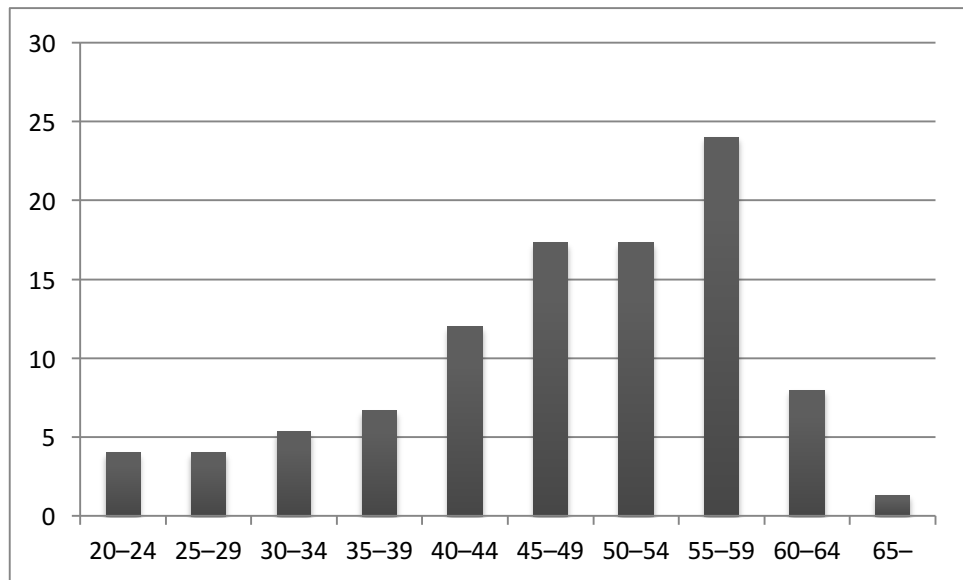
Noin kolmannes vastaajista työskenteli seurakuntayhtymään kuuluvassa seurakunnassa. Vastaajista suurin osa, 19, työskenteli seurakunnassa, jonka alueella asui alle 10 000 henkeä. Niukkimmin olivat edustettuina henkilöt, joiden työskentelyalueella asui yli 50 000 ihmistä.

Kuvio 2: Asukamäärät kyselyyn vastanneiden diakoniatyöntekijöiden seurakuntien alueilla.

Vastaajat edustivat kaikkia ikäryhmiä väliltä 20–24 ja yli 65-vuotiaat. Suurin edustus oli ikäryhmällä 55–59.

Kuvio 3: Ikäryhmittäinen edustus kyselyyn vastanneiden diakoniatyöntekijöiden kesken.

Kysyin lomakkeessa vastaajien työnimikettä seurakunnassa. Näin muotoiltuun kysymykseen suurin osa vastaajista kertoi nimikkeekseen diakoniatyöntekijän. Toiseksi eniten vastaajat kertoivat työnimikkeensä olevan diakoni, kolmanneksi diakonissa. Yhden vastaajan työnimikkeeseen kuului lähetyssihteeri. Kolme vastaajista oli johtavia diakoniatyöntekijöitä. Yksi vastaaja kertoi työskentelevänsä väliaikaisessa työsuhteessa sosiaalian koulutuksen pohjalta ilman diakonian virkaan kelpostavaa tutkintoa. Koulutustaustan kysyminen työnimikkeeseen sijaan olisi tuottanut tarkempaa tietoa vastaajien ammatillisesta taustasta.

Vastaajien työn viralliset vastuualueet olivat monipuolisia. Enemmistö kuvaili vastuulleen kuuluvan kaikkea diakonian ”perustyötä”, kuten asiakastapaamisia kodeissa ja vastaanotoilla, taloudellista avustamista, ryhmätoimintaa sekä retkiä ja leirejä. Useimmin toistunut yksittäinen erityisvastuualue oli diakoninen perhetyö. Monen vastuulla oli myös vapaaehtoistyö, aluetyö, aikuis- tai vanhustyö, mielenterveys- ja päihdeyö sekä työ erilaisten vammaisryhmien parissa. Suru- ja kriisityö, omaishoitajien parissa tehtävä työ, rippikoulu, Yhteisvastuukeräys, kansainvälinen diakonia ja lähetystyö sekä Palvelevan puhelimen yhteyshenkilönä toimiminen olivat myös muutamien virallista vastuualuetta. Lisäksi oli monia kertaalleen mainittuja erityisvastuualueita, kuten verkkoviestintä, julistustyö, asukasyhteisötoiminta sekä lapsidiakonia, työ nuorten aikuisten parissa ja kasvatusyö. Yksi vastaaja kertoi nimenomaan diakoniakasvatuksen olevan työnsä nimetty, virallinen vastuualue.

3 Diakoniakasvatuksen kristinopilliset lähtökohdat

Kyselyyn vastanneet diakoniatyöntekijät sanoittivat diakoniakasvatusta diakoniasta tutuin käsittein. Diakonia ja diakoniakasvatus näyttäytyivät aineistossa monin tavoin sisäkkäisinä ja päällekkäisinä: moni mielsi diakoniakasvatuksen kuuluvan tiiviisti diakonian ja diakoniatyön kokonaisuuksiin.

Diakoniakasvatuksen lähtökohdat ankkuroituivat diakoniatyöntekijöiden vastauksissa kristinuskon keskeisiin sisältöihin: *kristilliseen arvopohjaan*, *kristinoppiin* ja *diakonian kokonaisuuteen*. Diakoniakasvatuksen ohjenuorina pidettiin Raamatun ”Kultaista sääntöä” (”Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille.” Matt. 7:12) ja ”Rakkauden kaksoiskäskyä” (”Rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi.” Matt. 22: 36–37). Taustalla vaikutti kristillinen käsitys armosta:

”Diakoniakasvatus on [...] oppi armoon.” V32

Muutamissa vastauksissa käsiteltiin erityisesti *kristillisen ihmiskäsityksen* merkitystä suhtautumisessa työhön, toisiin ihmisiin ja omaan itseän. Jokaista ihmistä pidettiin Jumalan luomana yksilönä ja luotuisuutensa perusteella tasavertaisesti arvokkaana. Jeesus itse antoi mallin toisten ihmisten kohtaamisesta, hänen toimintansa puhui diakonian puolesta ja innoitti siihen. Ristin teologiasta tutut ajatukset kristittyjen vastavuoroisesta ja samanaikaisesta toistensa kuormien kantamisesta sekä Jumalalta saatujen lahjojen eteenpäin antamisesta¹²³ välittyivät vastauksista. Yksi diakoniatyöntekijä viittasi galatalaiskirjeen kuudenteen lukuun: ”Kantakaa toistenne kuormia, ja niin te täytätte Kristuksen lain”.

Diakoniakasvatukseen kuului ajatus auttamisen vastavuoroisuudesta sekä oman itsen tunnistamisesta toisia ihmisiä ja huolenpitoa tarvitsevana:

”Diakoniakasvatuksen tärkeä ydinajatus on nöyrä lähimmäisyys; koskaan ei tiedä milloin itse olen avuntarvitsijan asemassa.” V40

Kristillinen lähimmäisyys korostuikin diakoniakasvatuksen lähtökohtana ja perusedellytyksenä. Useissa vastauksissa diakonian ja diakoniakasvatuksen sekä lähimmäisenrakkauden välille piirrettiin kuvitteellinen yhtäläisyysmerkki. Diakoniatyötä ei pidetty minä tahansa hyväntekeväisyytenä tai sosiaalisena auttamisena, vaan se erosi olemuksellisesti esimerkiksi kunnallisesta

---

¹²³ Vrt. Mannermaa 1993, 94.

sosiaalityöstä. Tämä itseymmärrys saattoi yhtäältä selkeyttää omaa ammatillista identiteettiä ja orientaatiota – toisaalta se ilmensi perustaa, josta käsin kokonaisvaltaista auttamistyötä¹²⁴ tehtiin.

”Muusta sosiaalityöstä erottaa kristillinen arvopohja ja ihmiskäsitys.” V75

Diakoniatyöntekijöiden mukaan jokainen ihminen tuli nähdä lähimmäisenä ja lähimmäisenrakkautta pidettiin kaikkien ihmisten yhteisenä asiana. Lähimmäisyys näyttäytyi diakonian tarjoaman avun kohdistumisessa erottelematta kaikkiin ihmisiin esimerkiksi inhimillisistä ominaisuuksista tai kulttuuri-, uskonto- ja arvotaustastoista riippumatta. Monet vastaajat viittasivat *Jeesuksen esimerkkiin* lähimmäisenrakkautta, palvelemisen ja diakonian motiivina. Diakoniakasvatusta oli erään vastaajan mukaan kertoa, että:

“Diakonia on Jeesuksen jalanjäljissä kulkemista ja palvelutehtävä, jolla on tarkoitus kulkea rinnalla, kun toinen tarvitsee.” V75

Diakoniaa ja siihen kuuluvaa diakoniakasvatusta pidettiin *seurakunnan perustehtävänä* ja kuuluvan *kirkon perusolemuksen*. Diakonian tapaan myös diakoniakasvatuksen nähtiin kuuluvan kaikille seurakuntalaisille. Toisinaan esitetty ajatus diakoniasta kirkon ”käyntikorttina”¹²⁵ välittyi useista vastauksista. Erään diakoniatyöntekijän mielestä diakonia on tärkein syy, miksi ihmiset kuuluvat kirkkoon, ja diakonian tunnettuuden lisäämiseksi moni piti diakoniakasvatusta erityisen tärkeänä ja arvokkaana työmuotona koko kirkolle. Diakonia antoi mahdollisuuden olla osa kirkkoa ja sen toimintaa; sitä pidettiin mahdollisuutena osallisuuteen, mikä vahvistaa Thitzin¹²⁶ esittämää näkemystä diakonian yhteisöllisyyttä vahvistavasta luonteesta.

”Diakoniakasvatusta on opetusta [...] antaa mahdollisuus olla osallisena kirkkoa ja kirkon toimintaa.” V29

Yksi vastaaja arvioi kristittyjen yhteyden ja ihmisten seurakuntaosallisuuden vahvistuvan *ehtoollisen sakramentissa*. Tätä tukee Veikkola esittämä käsitys¹²⁷ liturgiasta, jumalanpalveluselämästä, diakoniaan yhä kuuluvana ulottuvuutena.

---

¹²⁴ Juntunen 2009, 152.

¹²⁵ Yeung 2007, 17.

¹²⁶ Kts. Thitz 2013, 141.

¹²⁷ Veikkola 2002, 118.

”Diakoniakasvatukseen kuuluu myös ajatus yhteisestä ehtoollispöydästä arkeen ponnistaminen. Kristus lahjoittaa ehtoollisviinissä ja leivässä, veressä ja ruumiissa itsensä jokaiselle häneen uskovalle.” V26

Toisinaan käsitteitä *lähetys* ja *missio* käytetään kuvattaessa kirkon olemusta ja tehtävää maailmassa. Tämä tehtävä tarkoittaa evankeliumin edistämistä ja lähimmäisten palvelemista koko ihmiskunnan mittakaavassa.¹²⁸ Näin ymmärtäen myös diakonia on kirkon missio: ajatus kirkon ja kristittyjen kutsusta keskinäiseen yhteyteen ja ilosanoman eteenpäin viemisestä vahvistui erään vastaajan näkemyksessä:

”Minusta diakoniakasvatus on melkeinpä synonyymi lähetykselle jonka pitäisi läpäistä kaikki työalat.” V53

Vaikka kirkon missiökäsitykseen sisältyy ymmärrys lähimmäisten palvelemisesta lähellä ja kaukana, oli diakoniatyöntekijöillä erilaisia kokemuksia siitä, miten palvelutehtävä kirkossa toteutui.

”Itse ajattelen, että kirkko on diakoninen missio ja diakonisen ajattelun tulisi olla seurakunnan keskiössä, mutta näinhän ei ole, siksikin olisi tärkeää lisätä diakoniakasvatusta” V70

Käsitystä kirkosta diakonisena missiona voi verrata Nordstokken esittämään ajatukseen diakoniasta lähetykseen kuuluvana elementtinä¹²⁹, jonka tavoite on uskon synnyttäminen ja vahvistaminen. Vastaaja V70 toi muutamien muiden vastaajien tavoin vastauksessaan esille huoltaan diakonian ja diakoniatyön huonosta tunnettuudesta seurakunnassa. Voisiko entistä aktiivisempi diakoniakasvatus olla tapa edistää yhteistä missiota?

---

¹²⁸ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lähetystyön ja kansainvälisen diakonian peruslinja vuoteen 2015, 4.

¹²⁹ Vrt. Nordstokke 2011, 108.

4 Kasvatus diakoniassa: tavoitteet ja aihealueet

4.1 Diakoniaan liittyvän kasvatuksen tavoitteet

Kuten yhtenä kasvatuksen tavoitteena yleisesti¹³⁰, pidettiin myös diakoniaan liittyvän kasvatuksen perustavoitteena *tiedon, tiedoisuuden ja ymmärryksen lisääntymistä*, koskipa se diakoniatyön sisältöjä tai diakoniakasvatusta itseään.

”Diakoniakasvatus on ihmisten tietoisuuteen saattamista että me kaikki kristityt olemme kutsutut palvelemaan toisiamme ja varsinkin puutteenalaisia ja vaikeuksissa olevia.” V4

Tiedon lisääntymisellä pyrittiin esimerkiksi diakonian saattamiseen laajempaan tietoisuuteen: vastaajien mukaan jo diakonian käsite oli ihmisille vieras ja vaati usein selittämistä. Tietoisuuden lisääntymistä pidettiin mahdollisuutena diakonian arvon säilyttämiseksi sekä kirkon tekemän hyvän näkemiseksi ja tunnustamiseksi yhteiskunnassa. Kirkosta eroaminen on lisääntynyt ja kirkkoon kuuluminen vähentynyt aiempaa vauhdikkaammin 2000-luvulla: vuonna 2014 kirkkoon kuului maanlaajuisesti noin 74 prosenttia Suomessa vakituisesti asuvista¹³¹, kun luku vuonna 2007 oli 84 prosenttia¹³². Eräs vastaaja arvioikin diakoniaan liittyvän tiedon lisääntymisen voivan tuoda ihmisiä tulevaisuudessa takaisin kirkon piiriin.

Tiedon ja tietoisuuden lisääminen edellytti ihmisten hädän ja haastavien yhteiskunnallisten ilmiöiden *näkemistä ja näkyväksi tekemistä*. Vastaajat tunnistivat näkemisen ja näkyväksi tekemisen toisaalta diakonian ja diakoniakasvatuksen lähtökohdaksi ja toisaalta tavoitteeksi.

”[Diakoniakasvatusta on] se mikä auttaa meitä näkemään hädän ja avun tarpeen ympärillämme ja puolustamaan heikompiosaisia.” V55

Havainnot ja huomiot ihmisten arjesta ohjasivat tätä tavoitetta. Näkeminen liittyi ihmisten tarpeiden tunnistamiseen ja näkyväksi tekeminen kohdistui esimerkiksi korjausta vaativiin asioihin. Jokelan mainitsema puolestapuhujan¹³³ rooli ja vastuu näyttivät kuuluvan monien vastaajien ammatti-identiteettiin ja työotteeseen.

”Diakoniakasvatus on sitä, että tehdään asiat näkyväksi ja siihen, missä nähdään epäkohta siihen tartutaan ja koetetaan yhdessä saada aikaan muutos.” V15

Joidenkin diakoniatyöntekijöiden kokemusten mukaan seurakunnissa ei aina tiedetty tai tunnistettu sitä, mitä kaikkea diakoniatyö on ja ketkä kaikki siihen

¹³⁰ Uusikylä & Atjonen 2005, 142.

¹³¹ Seurakuntien väestönmuutokset 2015, 2015.

¹³² Seurakuntien väestönmuutokset 2007, s.a.

¹³³ Jokela 2011, 190–191.

voivat osallistua. Yksittäiset vastaajat ilmaisivatkin, että diakoniaa tuli tehdä näkyvämmäksi ja tunnetummaksi – ei ainoastaan seurakunnan ulkopuolella vaan myös seurakunnan sisällä, seurakuntalaisten ja työyhteisön keskuudessa.

Ajatukset *lähimmäisyyden lisääntymisestä* sekä *lähimmäisvastuuseen kasvamisesta* olivat monien vastausten keskeisiä diakoniakasvatuksen tavoitteita. Lähimmäisvastuun lisäksi usea vastaaja kirjoitti yhteisvastuusta, jonka voi tulkita tarkoittavan vielä laajempaa vastuuta koskien myös esimerkiksi ympäristöä ja yhteiskuntaa. Lähimmäisvastuuta kuvailtiin yhteydessä lähimmäisenrakkauteen: diakoniakasvatus tulkittiin esimerkiksi opastamiseksi ja rohkaisemiseksi lähimmäisestä välittämiseen ja avunantoon.

“Diakoniakasvatus on lähimmäisenrakkauden ja lähimmäisen huomioimisen tärkeyden herättelyä yksilössä.” V40

Muutamit vastaajat kirjoittivat kansainvälisestä diakoniasta ja vastuuntunnosta kaukaisia lähimmäisiä kohtaan. Avuntarve tulisi nähdä kaikkialla maailmassa, muuallakin kuin omassa seurakunnassa ja Suomessa. Tavoitteena pidettiin “välittämisen kulttuurin” ja keskinäisen huolenpidon yleistymistä. Kaiken kaikkiaan aineistossa käsiteltiin kansainvälistä diakoniaa yllättävän vähän. Aineiston perusteella sen mielletään tarkoittavan maantieteelliset ja kulttuuriset rajat ylittävää laajasti ymmärrettyä lähimmäisyyttä. Kaukaiseen lähimmäiseen ei aineiston maininnoissa liittynyt erityistä Ikosen¹³⁴ tunnistamaa muukalaisuuden tai toiseuden sävyä – ennemminkin näytti siltä, että toiseutta häivytettiin maininnoissa auttamisen ja kasvatuksen vastavuoroisuudesta ja yhdessä tekemisen korostamisella.

Jatkumoa lähimmäis- ja yhteisvastuun herättämiselle oli *palvelun ja laaja-alaisen auttamisen ajattelun ja asenteiden vahvistuminen*. Muutamit diakoniatyöntekijät kuvailivat halukseen saattaa kristittyjen palvelukutsu laajempaan tietoisuuteen: diakonista ajattelua ja elämäntapaa haluttiin levittää muun muassa opettamalla, kuinka ja miksi ottaa toiset huomioon ja auttaa ja kunnioittaa muita. Muutamassa vastauksessa diakoniakasvatusta nimitettiin asennekasvatukseksi, joka Rättyänkin¹³⁵ tutkimuksessa miellettiin tärkeäksi diakoniakasvatuksen ulottuvuudeksi.

“Diakoniakasvatus [... on...] asennekasvatusta lähimmäisen hyväksymiseen ja auttamiseen lähellä ja kaukana.” V49

---

¹³⁴ Ikonen 2015, 190–191.

¹³⁵ Kts. Rättyä 2009, 81.

Eräs vastaaja pohti, että diakonisen ajattelun edistämiseen ei välttämättä tarvinnut kuulua avun nimeäminen diakoniaksi tai diakonian käsitteestä puhumista.

Tärkeämpää oli ydinasian eikä erityisesti diakonian tai välttämättä edes kristinuskon korostaminen. Tällainen ajatusmalli ei aseta ennalta tietämisen tai taitamisen ehtoja: ihmisten tuntemien käsitteiden käyttäminen voi osaltaan edistää Blennbergin esittämän diakoniamallin¹³⁶ laajimman tason toteutumista myös kirkosta käsin. Diakonia ei siis olisi vain kristittyjen yksinoikeus.

Toisaalta yksi vastaaja piti diakoniakasvatuksen tavoitteena nimenomaan kristittyinä kasvamista. Ainakin tässä yhteydessä diakoniakasvatuksessa voi toteutua Hullin näkemys uskontokasvatuksesta katekeettisävyisenä uskontulkinnan omaksumisena¹³⁷.

”Diakoniakasvatus mielestäni on ensisijaisesti kristittyinä kasvamisen tukemista ja joskus ohjaamista.” V18

Myös diakoniakasvatuksen toteuttaminen itsessään tiedostettiin asenteeksi, joka vaikutti työotteeseen erityisesti kasvatustehtävien näkökulmasta ja josta työntekijän tuli itsensä ottaa vastuu.

Diakoniatyöntekijöistä muutamit kuvailivat diakoniaa *voimauttavaksi*. Diakonian tarkoitus oli ihmisten toivon ja mahdollisuuksien kokemusten lisääntyminen.

”Diakoniakasvatus voimaannuttaa ja antaa toivoa.” V15

Diakoniassa toteutuvalla kasvatuksella tavoiteltiin voimaantumisprosessin mukaisesti auttajaksi ja aktiiviseksi osallistujaksi, oman elämän subjektiksi, siirtymistä¹³⁸. Diakoniatyöntekijät tunnistivat yksilöllisyyden huomioimisen tärkeyden: voimautuminen oli mahdollista yksilön oman elämän realiteeteista ja lähtökohdista käsin.

Voimaantumista voi aineiston perusteella pitää kahdensuuntaisena: sen sekä katsottiin mahdollistavan *osallisuutta* että syntyvän osallisuudesta. Monet diakoniatyöntekijät ilmaisivat toivovansa, että ihmiset löytäisivät seurakunnasta ja toistensa yhteydestä oman paikkansa ja tehtävänsä. Diakoniakasvatuksen kautta voitiin lisätä esimerkiksi lasten ja nuorten kuuluvuuden tunnetta ja mielekkäitä

---

¹³⁶ Ikonen 2015, 21.

¹³⁷ Vrt. Ubani 2013, 50.

¹³⁸ Vrt. Thitz 2013, 23 ja Mahlakaarto 2010, 26.

osallistumismahdollisuuksia. Tällä tavoin myös diakonian oli mahdollista olla yhä enemmän seurakuntalaisten omaa toimintaa. Yksi vastaaja totesi diakoniakasvatuksen olevan yhtä kuin diakoniaseurakunta, toinen kirjoitti diakonisesta seurakunnasta:

”Diakonisessa seurakunnassa pidetään huolta, että jokainen viranhaltija sisäistää omassa työssään diakoniakasvatuksen.” V63

Näyttää siltä, että ajatus diakoniaseurakunnasta¹³⁹ on diakoniatyöntekijöiden tunnistama erityisesti osallisuuden ja osallistumismahdollisuuksien näkökulmasta. Vastajat eivät niinkään korostaneet rooliaan diakonian asiantuntijoina vaan diakoniatyön toteuttajina. Aineiston perusteella herää kysymys, mieltävätkö diakoniatyöntekijät itsensä enemmän seurakuntalaisten toiminnan tukijoiksi vai seurakuntatyön tekijöiksi, joiden toimintaa seurakuntalaiset tukevat.

4.2 Diakoniaan liittyvän kasvatuksen sisällölliset aihealueet

Aineistossa yksi suurimmista diakoniaan liittyvän kasvatuksen aihealueista oli itse *diakonia*. Monet mainitut diakoniakasvatuksen aiheet koskivat sitä, mitä diakonia yleisesti on, mitä se tarkoittaa erityisesti tänä päivänä ja miten seurakunnan *diakoniatyö* käytännössä toteutuu.

”[Diakoniakasvatus on] tiedon jakamista siitä, mitä diakoniatyö on, kenelle se on suunnattu, mitä apua voi saada.” V43

Diakonian kuvailuun liittyi diakoniaan kiinteästi kuuluvia aihepiirejä, joita olen kuvaillut tässä tutkimuksessa erityisesti diakoniakasvatuksen tavoitteissa, menetelmissä ja työmuodoissa. Tällaiset diakonian aihealueet liittyvät esimerkiksi lähimäisyyteen, oikeudenmukaisuuden toteutumiseen, ihmisarvoon, palveluun ja jakamiseen, Kristuksen seuraamiseen ja kansainväliseen diakoniaan. Vastajat kertoivat erilaisin esimerkein omasta työnkuvastaan, siitä mitä on työn arki mahdollisuuksineen ja haasteineen ja millaista tukea diakoniatyöllä ja seurakunnalla on ihmisille tarjota.

”Yritän myös laajentaa ihmisten käsitystä diakoniasta, kun alueellamme on vähän kulttuuri että tullaan vain rahaa hakemaan. usein sanon että voi tulla vain juttelemaankin tai ohjaan kerhoihin tms. srk:n toimintaan löytämään omaa paikkaansa.” V27

Diakoniatyön avustuskäytäntöihin liittyvät linjaukset ja periaatteet korostuivat vastauksissa tärkeänä diakoniaan liittyvän ohjauksen ja neuvonnan aihealueena.

---

¹³⁹ Vrt. Ryökäs 1990, 67 ja Koskenvesa 2002, 56–57.

Tätä saattoi käytännössä olla informoiminen siitä, millaisia linjauksia diakoniatyössä oli koskien esimerkiksi taloudellista ja muuta avustusta.

”Asiakkaille avustuksen myöntämisen yhteydessä kerron diakoniatyön avustusperiaatteita.”

V72

Kaiken kaikkiaan *talous* oli vastausten perusteella työn keskeinen kasvatuksellinen aihepiiri. Taloudellisen ohjauksen, tuen ja kasvatuksen tarve liittyi usein monin tavoin kuormittuneisiin elämäntilanteisiin ja osaltaan hyvinvoinnin kokonaisuuteen. Taloutta koskeva diakoniakasvatus liittyi taloustilanteessa eri tavoin kannattelemiseen, kuten keskusteluihin ja opetukseen talouden- ja velkojenhoidosta. Diakoniatyöntekijä miellettiin käytännönläheisen taloudenhoidon asiantuntijaksi.

Talouteen liittyen mainittiin diakonia-avustuksen hakeminen. Tällaisilla avustushakemuksilla voidaan tarkoittaa ainakin paikallisseurakunnan diakoniatyön kautta saatavan aineellisen avun, hiippakunnallisen talousavun tai kirkon keskitetyn kriisirahaston kautta saatavan talousavun hakemista. Talousteeman korostuminen vastauksissa kertoo mielestäni siitä, että vaikka kirkolta puuttuu virallinen velvoite taloudellisen tuen tarjoamiseksi, on seurakuntien talousneuvonta ja -apu edelleen työssä keskeistä ja täten julkisen sektorin työtä täydentävää¹⁴⁰.

Diakonian ja diakoniakasvatuksen käsitteet koettiin ongelmallisiksi: niitä ymmärtääkseen oli tunnettava vierasperäisen sanan tausta ja merkitys. Diakoniatyöntekijät kertoivat selventävänsä yhteistyökumppaneille, kuten kunnan ja järjestöjen työntekijöille diakonian suuntaviivoja ja sitä, millainen yhteistyö seurakunnan diakoniatyön kanssa on mahdollista. Perustelua tarvittiin esimerkiksi koskien sitä, mikä kuuluu diakoniatyön tarjoaman tuen ja mikä kunnallisen avun piiriin. Voikin kysyä, onko diakonian rooli auttajana selkeä julkisen sektorin näkökulmasta tarkasteltuna, jos asiaa diakoniatyössä aktiivisesti pohditaankin.

Diakonian aiheista kertominen seurakuntaneuvostolle nähtiin kahdessa vastauksessa tärkeäksi, jotta työn virallisempiin linjauksiin päästiin vaikuttamaan. Diakonian esillä pitämistä soisi tästä näkökulmasta tapahtuvan enemmän, jotta diakoniatyön todellisuus ja diakonia laajempaan kokonaisuuteen tulisi myös

---

¹⁴⁰ Vrt. Kallunki 2014, 8.

luottamushenkilöille tutuksi – haastavathan kirkon viralliset strategiatkin linjaamaan seurakuntatyötä paikallistasolla¹⁴¹.

Eräs vastauksissa kertaalleen mainittu käsite oli ”lapsidiakonia”: yksi työntekijä kertoi kouluttavansa toisia seurakunnan työntekijöitä lapsidiakonian teemoista. Toinen vastaaja mainitsi kertovansa yhteistyöverkostoissaan ”muksuopista”¹⁴². Olisi ollut kiinnostavaa lukea tarkemmin, mitä lapsidiakonialla tarkoitettiin, mihin ilmiöihin se liittyi ja millaisia menetelmiä siihen sovellettiin. Kotimaisesta näkökulmasta lapsidiakoniaa on käsitelty käsikirja- ja opinnäytetyötasolla, mutta tieteellisempää tutkimusta aiheesta ei löydy.

Erilaiset *hengelliset, uskonnolliset ja eettiset kysymykset* ja pohdinnat olivat muutamien vastaajien mukaan diakoniakasvatuksen sisällöllisiä aihepiirejä. Eettisiä keskusteluja esimerkiksi oikeasta ja väärästä kerrottiin käytävän erityisesti nuorten kanssa. Kuvaillessaan työhönsä liittyviä ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtäviä eräs vastaaja kirjoitti:

”[...] ohjaus- ja kasvatukseen liittyy pääsääntöisesti [...] eettiset kysymykset (hyvä/paha, oikein/väärin) sekä myös hengelliset kysymykset.” V3

Hengelliset aihealueet katsottiin diakoniakasvatukseen kuuluviksi niin kristinuskon kuin muidenkin uskontojen näkökulmasta. Muihin uskontoihin ja elämäntapoihin liittyen mainittiin esimerkiksi toisten ihmisten ja heidän uskonnollisen vakaumuksensa kunnioittaminen, mihin toisaalta liittyi tietoisuus omasta vakamuksesta ja kristillisen arvomaailman kunnioittamisesta. Uskontokasvatukseen liittyvä dialogisuus ja erilaisten näkemysten huomioon ottaminen ja kunnioittaminen kertonevat kollaboratiivisen oppimisen¹⁴³ toteutumisesta diakoniakasvatuksessa. Samoin tietoisuus omasta vakaamuksesta oli auttanut käymään rakentavaa ja kehittävästä keskustelua. Ubanin ajatus opettajasta oppimisen ja kasvamisen roolimallina¹⁴⁴ voi soveltua avointa dialogia käyvään diakoniatyöntekijään.

Hengelliseen kasvatukseen liittyen muutama vastaaja mainitsi kirkkovuoteen ja Raamattuun liittyvän opetuksen. Vaikuttaa siltä, että varsinainen uskontokasvatusta näyttöä vastaajille vieraana. Hengellisen kasvatuksen ote oli kristillinen. Usea vastaaja kertoi lisäksi työhönsä kuuluvan

¹⁴¹ Kts. Kohtaamisen kirkko 2014, 17.

¹⁴² Muksuoppi s.a. ”Muksuoppi on Suomessa kehitetty ratkaisukeskeinen pedagoginen menetelmä, jonka avulla voidaan auttaa lapsia voittamaan psyykkisiä ongelmia.”

¹⁴³ Kts. Tynjälä, Heikkinen & Huttunen 2005, 28.

¹⁴⁴ Kts. Ubani 2013, 52.

sielunhoitokeskustelija, jotka olivat mahdollisuus hengellisten kysymysten käsittelylle. Nämä sielunhoitoon liittyvät maininnat eivät kuitenkaan näyttäytyneet diakoniakasvatuksen tai ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtävien kuvailussa: ne siis miellettiin luonteeltaan muiksi kuin kasvatukselliseksi vuorovaikutustilanteiksi, vaikka niistäkin voi löytyä kasvatukseen rinnastettavia elementtejä.

Ihmissuhteisiin liittyvät teemat olivat yleisiä vastauksia kysymykseen, millaisia ohjaus-, opetus- tai kasvatustilanteita omaan työhön kuuluu. Tarkemmin ottaen sisältöjä olivat perheen näkökulmasta parisuhteeseen, vanhemmuuteen, lastenkasvatukseen ja perhetyöhön liittyvät aiheet.

”Ohjaan ja neuvon asiakkaita vanhemmuudessa ja kasvatuksessa todella paljon.” 33

Ohjaukseen kuuluivat esimerkiksi vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitoihin liittyvät aihealueet sekä pohdinnat läheisyydestä. Ohjaus näytti koskevan erilaisten sosiaalisten suhteiden haasteiden ja ongelmatilanteiden käsittelemistä. Ihmissuhteisiin liittyen eräs vastaaja kuvaili ylisukupolvisiin toimintamalleihin vaikuttamista ja vanhempien tarvitsevan tukea ja ohjausta rakentavan esimerkin siirtämisessä. Osaltaan ihmissuhde- ja vuorovaikutusteeman korostuminen vastauksissa vertautunee vastaajien työn vastuualueisiin – tekihän vastaajista viidennes diakonista perhetyötä.

Terveysteen ja hyvinvointiin liittyvät teemat ilmenivät kirjoitusten maininnoissa hyvinvointiin liittyvästä ohjaamisesta ja opastamisesta. Erilaisissa ohjaustilanteissa saatettiin käsitellä esimerkiksi terveyteen, liikuntaan, ravitsemukseen ja elämänhallintaan liittyviä aiheita.

”Saattaa olla myös ko. tilanteita, joissa annetaan niin tietopuolista kuin käytännön ohjausta/ opetusta jostakin aiheesta, se ei ole välttämättä pelkästään hengellistä, vaan usein sis. myös fyys., psyyk. tai sosiaaliseen hyvinvointiin liittyviä asioita” V27

Yhtenä osaamisalueena nähtiin myös fyysisen ja henkisen hyvinvoinnin havainnoimisen ja hoidon tarpeen tunnistamisen taito. Vastaajilla olikin tähän liittyen erilaisia valmiuksia koulutustaustasta¹⁴⁵ ja työkokemuksesta riippuen. Diakoniatyöntekijä saattoi hyödyntää ammattiosaamistaan esimerkiksi ohjattaessaan ihmisiä eteenpäin tarvittavaan hoitoon hakeutumiseksi, vaikka virallista hoitovastuuta heillä ei työssään ollut¹⁴⁶. Haastavia elämäntilanteita ja akuutteja tai pitkittyneitä kriisejä, kuten yksinäisyyttä, erilaisia psyykkisiä ja

¹⁴⁵ Huom. sairaanhoitaja-diakonissat.

¹⁴⁶ Kansanterveyslaki 1972.

fyysisiä sairauksia ja niihin liittyviä ilmiöitä sekä kuoleman kohtaamista käsiteltiin myös diakoniakasvatuksen keinoin.

”Mitä aihealueita ? - yksinäisyys, masennus, elämäkriisit, taloudelliset ongelmat, epätoivo, pelot, ihmissuhdeongelmat, sairaudet, onnettomuudet, kuolema.” V54

Ympäristö- ja yhteiskunnallisiin aiheisiin liittyen yksittäiset diakoniatyöntekijät kuvailivat diakoniakasvatuksen teemoiksi esimerkiksi ympäristöasioita, monikulttuurisuutta ja syrjäytymisilmiötä. Nämä aihepiirit liittyvät tiiviisti diakoniakasvatuksen yhteisvastuutavoitteen toteutumiseen. Aineistosta ei piirry tarkkaa kuvaa siitä, mistä näkökulmasta ympäristö- ja yhteiskunnallisten teemoja diakoniakasvatuksessa diakoniatyössä käsiteltiin: ympäristöön ja liittyvät teemat kuvautuivat aineistossa enimmäkseen epäsuorasti. Ongelmiin tarttumista sanoitettiin yhteiskunnallisiin epäkohtiin puuttumisena, mikä liittyy aineistossa muuten käsiteltyyn vaikuttamisen tematiikkaan ja heikommassa asemassa olevien puolesta puhumiseen. Yhteiskunnallisiin aiheisiin liittyen diakoniakasvatusta kuvailtiin yksilöohjaukseksi ja opastukseksi olemassa olevien yhteiskunnallisten palvelujen äärelle.

”Päihdekasvatus itse asiassa on hyvä alue: asiallinen suhtautuminen ja eri avunlähteistä tiedottaminen” V70

Työssä kohdattavien ihmisten opastaminen esimerkiksi oikean kunnallisten sosiaali- ja terveyspalvelujen ja järjestöjen tarjoaman avun piiriin miellettiinkin opetukselliseksi ja kasvatukselliseksi tehtäväksi.

5 Kokemukset diakoniaan liittyvän kasvatuksen toteuttamisesta

5.1 Kasvatuksen ja siihen rinnastettavan toiminnan sanoittaminen

Diakoniatyöntekijät kuvailivat työhönsä liittyvää kasvatusta ja siihen rinnastettavaa toimintaa monenlaisin toiminnanilmauksin. Toimintaa kuvaavia käsitteitä käytettiin etenkin joko määriteltäessä diakoniakasvatusta tai kuvaillaessa työtilanteita, joihin liittyy diakoniasta kertomista tai muita opetus-, ohjaus- ja kasvatustehtäviä. Suurimpaan osaan käsitteistä viitattiin useassa vastauksessa, mutta joukkoon mahtui muutamia vain kerran käytettyjä ilmauksia. Sanamuodot ilmentävät sitä menetelmien moninaisuutta, joka diakoniakasvatukseen voi seurakuntadiakonian kontekstissa liittyä.

Vastauksissa käytettiin sellaisenaan *kasvatus*-käsitettä hyvin niukasti. Kahdessa vastauksessa kasvatuksen sanottiin olevan ”oma tapamme toimia”. Tällaiset ilmaisut jättivät paljon tulkinnanvaraa. Eräs vastaaja totesi diakoniakasvatuksessa olevan pohjimmiltaan kyse siitä, että Pyhä Henki kasvattaa ihmistä ja ihminen voi olla prosessissa ”välikapale”, Jumalan työn toteuttaja, kuten ristin teologiakin¹⁴⁷ osoittaa. Yksi vastaaja kertoi kokevansa kasvattamisen ja opettamisen käsitteet vieraiksi ja holhoaviksi. Voi olla, että tämän tyyppiset miellelyhtymät vaikuttivat laajemmaltikin siihen, kuinka diakoniatyöntekijät käyttivät käsitteitä vastauksissaan ja kuinka he yleisemminkin mieltävät ja sanoittavat kasvatukseen rinnastettavaa toimintaansa.

Opettamisen, ohjaamisen ja opastamisen käsitteitä kuitenkin käytettiin kasvatus-käsitteestä poiketen useissa vastauksissa. Diakoniakasvatuksen luonnehdittiin olevan esimerkiksi pohdintaa ja opetusta siitä, kuinka diakonia on tai voisi olla kaikkien seurakuntalaisten tehtävä. Lähimmäisvastuusta ja -rakkaudesta sekä palvelusta katsottiin opetettavan monin tavoin, esimerkiksi jumalanpalvelusten saarnoissa ja diakoniatyössä tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. Opettamista kuvailtiin ”antamiseksi” ja vastavuoroiseksi oppimiseksi – myös antaja voi saada kahdensuuntaisessa vuorovaikutuksessa.

”[Diakoniakasvatus on] elinikäinen opeteltava. pieneltäkin paikkakunnalta löytyy monenlaista erilaisuutta. mielestäni diakoniakasvatus on enemmän yhdessä elämistä kuin opettamista” V67

---

¹⁴⁷ Mannermaa 1993, 94.

Diakoniakasvatusta ei siis kuvailtu vain opettamiseksi vaan myös ”elinikäiseksi opeteltavaksi”. Itse opettamista voi myös pitää oppimisprosessina ja -mahdollisuutena. Monissa vastauksissa toistui ajatus *yhdessä elämisestä* ja *tekemisestä*. Yhdessä elämisen ja vastavuoroisen oppimisen kokemukset voivatkin olla omiaan voimauttamaan ja vahvistamaan ihmisen identiteettiä aktiivisena ja antavana yksilönä¹⁴⁸. Aivan tavalliset keskustelutkin voitiin nähdä yhteydessä diakoniakasvatukseen ja voimaantumisen mahdollisuuksina:

”Keskustelut on diakoniaa. Niissä tasa-arvoinen kohtaaminen, kuuluksi tuleminen, vahvistaminen ja voimaannuttaminen ilmenevät.” V32

Myös diakoniatyöntekijöiden viittaukset jatkuvaan, koko elämän kestävään oppimiseen istuvat Euroopan yhteisöjen komission elinikäisen oppimisen määritelmään¹⁴⁹. Erilaiset *kohtaamiset* palvelivat ja kasvattivat myös työntekijää:

”Minusta tuntuu, että jokainen kohtaaminen on kasvattava, sillä vastaanotolla käy myös yhä enemmän nuoria aikuisia.” V39

”Yhdessä eläminen” ja oppiminen kuvaavat sitä, kuinka kollaboratiivinen¹⁵⁰ eli sosiaalisissa suhteissa tapahtuva oppiminen voi kuulua diakoniatyöhön. *Esimerkin näyttäminen* oman elämän kautta taas nähtiin mielekkääksi ja aidoksi vaikuttamistavaksi, kuten Ubanikin¹⁵¹ ilmaisee. Eräs vastaaja pohti tekstissään, kuinka muut kuin ”Kristusta seuraavat ihmiset” hyötyvät muusta kuin esimerkin kautta toteutuvasta diakoniakasvatuksesta:

”Tällaiset ihmiset hyötyvät enemmän esimerkin kautta tapahtuvasta diakoniakasvatuksesta. Aatteita ja sanoja tästä maailmasta löytyy paljon, mutta tekoja vähemmän.” V18

Ohjaaminen ja opastaminen liittyivät opetustehtävien ja esimerkin näyttämisen tapaan diakonisten arvojen ja asenteen välittämiseen, mutta useimmissa vastauksissa kerrottiin ohjaamisen ja opastamisen tähtäävän käytännön asioiden hoitamiseen, elämänhallinnan tukemiseen ja itsenäisen elämän tukemiseen. *Tukeminen* ja toisaalta yksittäin aineistossa mainitut rohkaiseminen ja motivointi näyttivätkin liittyvän erityisesti yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen.

---

¹⁴⁸ Kts. Mahlakaarto 2010, 29–30.

¹⁴⁹ Kts. Eurooppalaisen elinikäisen oppimisen alueen toteuttaminen 2001, 10.

¹⁵⁰ Vrt. Tynjälä, Heikkinen & Huttunen 2005, 28.

¹⁵¹ Ubani 2013, 50.

Tukemisessa ja siihen liittyvässä ohjauksessa korostui ihmislähtöisyys: diakoniatyöntekijä tuki ihmistä löytämään omat kykynsä ja yksilölliset mahdollisuutensa tämän lähtökohdista käsin.

”Itse koen tehtävän niin, että tuen ihmistä löytämään omat kykynsä ja mahdollisuutensa toimia niin että hänelle mahdollinen itsenäinen elämä voi toteutua.” V6

Valtaosa ohjaamiseen ja tukemiseen liittyvistä vastauksista liittyi yksilötyöskentelyyn, mutta ohjaamista kuvailtiin myös ”otteeksi”, jollainen toteutui esimerkiksi ryhmätoiminnassa. Työntekijä vastasi toiminnan sisällöstä, toteutumisesta ja esimerkiksi yhteisistä tavoitteista.

Muutammat vastaajat kertoivat työnsä ohjaus-, opetus- ja kasvatustilanteiden liittyvän *kouluttamiseen*. He itse joko järjestivät koulutuksia eri osaamisalueilla tai kouluttivat toisia edelleen kouluttamaan ja ohjaamaan muita.

”Rippikoulutyössä avustajakoulutuksessa olevien nuorten (17-18v) kouluttaminen, jotta heillä valmiudet ohjata rippikouluikäisiä.” V25

Erilaisten koulutusten ja kurssien järjestäminen osoittaa, että seurakuntadiakoniassakin voi kasvatusta nonformaalista luonteestaan huolimatta olla hyvinkin intentionaaliosta, tarkoituksellista ja tavoitteellista.

Esimerkiksi opettamista, ohjaamista ja tukemista vähemmän vuorovaikutuksellisia tapoja toteuttaa diakoniakasvatusta olivat lukuisten diakoniatyöntekijöiden mainitsema diakoniasta *tiedottaminen*, *kertominen* ja diakonian teemojen *esillä pitäminen*.

”Tiedotus (seurakunnan lehti ja internet sivut) hoitaa diakoniatyöntekijöiden lisäksi diakoniakasvatuksesta.” V36

Tämä diakoniatyöntekijöiden ydinosaamisalueissakin mainittu viestinnän osaamisalue¹⁵² toteutui erilaisia viestintävälineitä ja tiedotuskanavia hyödyntäen. Tiedottamalla informoitiin esimerkiksi diakoniatyöhön liittyvistä ajankohtaisista asioista sekä käytännöllisellä että kokonaisvaltaisemmalla otteella. Toisaalta diakoniakasvatukseen liittyvä tiedotus, kertominen ja diakonian esillä pitäminen saattoivat olla myös mitä tahansa suu-sanallista kertomista esimerkiksi työhön liittyvissä keskusteluissa.

”Yksittäisille ihmisille ja vapaaehtoisille kerron, mitä diakonia on ja että miten jokainen kristitty on tavallaan diakoniatyöntekijä” V45

---

¹⁵² Kts. Diakonian viranhaltijan ydinosaaminen 2010.

Esillä tuli pitää vastaajien mukaan muun muassa palvelutehtävää kaikille ihmisille kuuluvana ja laajempaan näkökulmana koko seurakunnan toimintaa ajatellen.

”Se on lähimmäisyyden ja palvelutyön arvojen ja toimintamallien esillä pitämistä ja siirtämistä seurakuntalaisille.” V13

Diakonialle keskeisten teemojen esillä pitäminen ja niistä eri tavoin kertominen näyttäytyivät siis tavoitteellisena toimintana: ideana oli, että seurakuntalaiset voisivat omaksua palveluun liittyviä tausta-arvoja ja tapoja toimia. Muutama diakoniatyöntekijä kertoi *muistuttamisesta*, jolla jo ihmisten tiedossa olevia arvoja ja asioita haluttiin nostaa esiin. Lähimmäisenrakkaudesta muistuttamista tarvitsivat niin aikuiset kuin nuoretkin ja se kuului kaikille:

”Kai me kaikki ollaan tavalla tai toisella osallistumassa "diakoniakasvatukseen" ts. lähimmäisistä huolehtimisesta muistuttamiseen” V69

Tällaista arvojen siirtämistä ja ajattelun ja asenteiden muuttumiseen pyrkimistä voi kuvailla myös *vaikuttamiseksi*. Eräs diakoniatyöntekijä kuvaili diakoniakasvatusta näin:

”Vaikuttamista päättäjiin ja nostaa eriarvoistumista esiin aina niissä tilanteissa kuin se on mahdollista. Diakoniakasvatus sisältää havainnot ja huomiot ihmisten arjesta, -mitä tulisi tehdä toisin, että huonoimmassa asemassa olevien arki helpottuisi.” V1

Vaikuttaminen miellettiin mahdollisuudeksi tehdä näkyväksi ja torjua eriarvoisuutta. Yksi vastaaja totesi vaikuttamisen käytännössä liittyvän esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kyseenalaistamiseen silloin, kun palveluntuotannossa ilmeni korjattavaa. Eräessä vastauksessa toivottiin myös uskallusta kuulla entistä vahvemmin lasten ja heikompien ääni kirkossa. Vaikuttamista tapahtui vastausten perusteella puolustamisella ja äänen antamisella, joilla viitattiin hädän ja ihmisten tarpeiden näkyväksi tekemiseen ja epäkohtiin tarttumiseen diakoniakasvatuksen kautta.

”Toki lapsillekin tarjottuna esim. pyhäkoulussa ja kerhoissa voisi toimia diakoniakasvatus, joka innostaisi huomioimaan hyviä töitä ja lähimmäisen rakkauden tarvetta ja näkyvyyttä yhteiskuntamme "liimana" heikompiosaisia kohtaan, puolustamisena ja äänen antajana.”

V19

Vaikuttamistyö saattoi tarkoittaa kannanottoja ja julkiseen sekä yksityiseen keskusteluun osallistumista ja puheeksiottamismahdollisuuksien hyödyntämistä,

joista kaikista oli yksittäisiä mainintoja vastauksissa. Julkisen keskustelun käyminen on mahdollisuus poliittiseen vaikuttamiseen¹⁵³, jonka Blennberg tunnistaa diakoniamallissaan yhdeksi diakonian toteuttamisen tasoksi¹⁵⁴. Poliittiseen päätöksentekoon ja asenteisiin vaikuttaminen voisi olla tehokas diakoniakasvatuksellinen työmenetelmä, mutta vaatii toteutuakseen verkostoitumista, vahvaa asiantuntemusta ja argumentaatiotaitoja. Aineiston perusteella aktiivista vaikuttamistyötä kyllä jonkin verran tehdään, mutta vastaukset herättävät kysymyksen siitä, kokevatko diakoniatyöntekijät valmiutensa vaikuttamistyöhön riittäviksi¹⁵⁵.

Monet vastaajat kirjoittivat diakoniakasvatusta määritellessään *auttamisesta ja palvelemisesta*. Diakoniakasvatusta luonnehdittiin ”lähimmäisen palvelemiseksi ja auttamiseksi”. Tämän tyyppisten vastausten valossa raja diakonian ja siihen liittyvän kasvatuksen välillä on häilyvä. Auttamisen tuli kaiken kaikkiaan olla kokonaisvaltaista¹⁵⁶. Välittäminen, huomioon ottaminen ja arjessa ihmisten parhaaksi tehtävä hyvä olivat auttamalla ja palvelemalla kasvattamista.

”Diakoniakasvatusta lähtee pienten lasten käsityksestä siitä missä voisi auttaa toista.” 15

”Konkreettisia tekoja, pysähtymistä, kuuntelemista ja kysymistä ”Mitä toivot, että sinulle tekisin?” ” V64

Jo tapa suhtautua ihmisiin oli kasvatusta itsessään:

”Kunnioittavasti ja arvostavasti jokaiseen ihmiseen suhtautuminen opetusta ja kasvatusta”

41

Muutamia toimintaa kuvaavia käsitteitä käytettiin aineistossa vain kertaalleen tai kahdesti. Ainutlaatuisuudessaan ne laajentavat käsitystä siitä, millaista kaikkea toimintaa diakoniakasvatusta voi tarkoittaa ja millaisiin ilmauksiin se voi sisältyä.

Yksi diakoniatyöntekijä kertoi *varustavansa* nuoria vapaaehtoisia lähimmäispalvelutehtäviin, toinen mainitsi diakonian viranhaltijan

mallijohtosäännössä määriteltyä diakoniatyöntekijän vastuuta. Johtosäännöstä poimitun lainauksen mukaan diakoniatyöntekijän tuli

”kouluttaa ja varustaa diakoniatyön nimetyt vastuuhenkilöt ja muut vapaaehtoistyöntekijät tehtäviinsä” V21

---

¹⁵³ Jokela 2011, 164.

¹⁵⁴ Kts. Ikonen 2015, 21.

¹⁵⁵ Vrt. Rättyä 2009, 161.

¹⁵⁶ Juntunen, Grönlund & Hiilamo 2006, 179–180: diakonia henkisenä, hengellisenä ja aineellisenä auttamisena.

Eräissä seurakunnassa diakoniakasvatusta toteutettiin *ottamalla mukaan* nuoria nuoria diakoniatyön leireille vapaaehtoisiksi avustajiksi. Tämä mukaan ottaminen, osallistaminen, mahdollisti kuulumisen ja merkityksellisyyden kokemuksia, toisaalta se teki tutuksi diakoniatyötä. Yksi työntekijä kertoi myös *haastavansa* nuoria tekemään hyviä palvelutekoja. Mukaan ottaminen ja vapaaehtoistyön mahdollistaminen kertovat, että seurakunnissa toteutetaan Meidän kirkko – välittävä yhteisö -strategiassa mainittuja keinoja osallisuuden ja seurakuntaverkostojen vahvistamiseksi¹⁵⁷.

Eräs vastaaja mainitsi *markkinoimisen* diakoniakasvatusta kuvaillessaan. Diakoniaan liittyvää Yhteisvastuukeräystä ja sen markkinointia voisivat hänen mielestään toteuttaa kaikki työalat, vaikka diakoniatyö kantoi siitä nyt päävastuuta. *Havainnollistaminen* puolestaan liittyi siihen, miten esimerkiksi Raamatun kertomuksista tuli opettaa ymmärrettävällä tavalla esimerkiksi havainnollistavin keinoin:

”Lasten opetustilanteisiin tulee paneutua huolella, koska lapsille asiat jää hyvin mieleen, asiat pitää yksinkertaistaa ja kertoa mielenkiintoisesti esim. pöytäteatterin kautta. Raamatun kertomuksia on mukava kertoa esim. tilanteeseen rakennetun teema-alttarin kautta.” V28

Aineiston perusteella näyttääkin siltä, että diakoniatyöntekijöille oli tärkeää työskennellä ihmisten tarpeista ja lähtökohdista käsin. Ihmislähtöisyyteen kuului soveltuvien ohjaus-, opetus- ja kasvatustietojen etsiminen ja hyödyntäminen.

5.2 Diakoniaan liittyvä kasvatustietojen seurakunnan sisäisissä toimintamuodoissa

Suurimmassa osassa vastauksia kerrottiin seurakuntien työmuodoista, joissa diakoniakasvatusta ja siihen rinnastettavan toiminnan nähtiin tapahtuvan – työn käytäntöjen kuvaileminen näytti olleen diakoniatyöntekijöille luonteva tapa lähestyä kirjoittaen diakoniaan liittyvää kasvatusta. Tässä kappaleessa kerron aineistossa käsitellyistä työmuodoista, jotka luokittelevat seurakunnan sisäisiksi ja ulkoapäin yhteyteensä kokoaviksi.

Ylivoimaisesti eniten diakoniatyöntekijät näkivät diakoniakasvatusta toteutettavan *rippikoulutyön* yhteydessä: rippikouluun viitattiin yli puolessa vastauksista. Tarkemmin diakoniakasvatustilanteita ja -menetelmiä olivat oppi- ja

---

¹⁵⁷ Kts. ”Meidän kirkko – välittävä yhteisö” 2010.

diakoniatunnit, erityinen rippikoulun diakoniapäivä ja diakoniarastit, “rippikouluralli” sekä leiririppikouluja edeltävät infotilaisuudet diakoniaa, lähetystä ja yhteysvastuuta koskien.

”Rippikoulun ennakkopäivässä kerrotaan kaikille tuleville rippikoululaisille diakoniatyöstä ja kansainvälisestä diakoniasta. Rippikoulussa kerrotaan diakoniasta.” V54

Seurakunnissa oli erilaisia käytäntöjä sen suhteen, kuka diakoniaan liittyvästä kasvatuksesta ja opetuksesta vastasi: joissain seurakunnissa diakoniatyöntekijä vieraili rippikoulussa kertomassa diakonian aiheista, rippileireillä diakoniatyöntekijä saattoi olla mukana koko leirin ajan. Suuremmissa, useamman diakoniatyöntekijän seurakunnissa kukin työntekijä osallistui rippikouluun vuorollaan tai osallistuminen oli sovitusti tietyn diakoniatyöntekijän vastuulla. Diakoniakasvatuksesta saattoi sovitusti huolehtia myös nuorisotyöntekijä tai teologi. Kehitysvammaisille suunnattuun rippikouluun osallistui kehitysvammaistyöstä vastaava diakoniatyöntekijä. Rippikoulutyöhön diakoniatyöntekijät eivät osallistuneet aina kuitenkaan vain diakonian esillä pitämiseksi, vaan kyse saattoi olla myös työntekijäresursseista:

”Diakoniatyöntekijöillä vuoro myös rippikoulussa, mutta kyse työvoimasta, ei diakonian esilläpidosta.” V24

Erään vastauksen perusteella diakonia voi olla rippikoulussa erityisenä ”pohjavireenä”:

”Tällä hetkellä meneillään diakoninen hiihtoloman päiväripari, jossa mukana yksi diakoniatyöntekijä.” V38

Vastauksista ilmeni monipuolista ikäryhmäajattelua, johon palaan tulosten myöhemmässä vaiheessa tarkemmin. Rippikouluun liittyen yksi vastaaja totesi osallistuvansa rippikouluopetukseen siitä syystä, että rippikoululaisissa oli joskus myös aikuisia – vastaaja koki aikuiskasvatuksen erityisen mielekkääksi.

Jatkumoa rippikoulussa alkaneelle opetukselle ja kasvulle seurasi *isos- ja avustajakoulutuksissa*. Isoskoulutuksessa käsiteltiin edelleen diakonian aiheita, mutta nyt uutena aiheena oli myös ohjausvalmiuksien antaminen nuorille. Eräässä seurakunnassa rippikoulussa alkanut diakoniakasvatus jatkui Nuorten

Palveluryhmän toimintana ja koulutuksena:

”Nuorten Palveluryhmälle olen selvittänyt diakonia-asiaa (edellisen vuoden rippikoulun käyneitä), joiden kanssa ulkoilutetaan laitoksissa asuvia.” V7

Nuoriso- ja varhaisnuorisotyö mainittiin laajemminkin työmuodoiksi, joihin diakoniakasvatus liittyi. Eräissä seurakunnassa peruskoululaisia koulutettiin ulkoiluttamaan vanhuksia. Diakonian aiheita voitiin käsitellä esimerkiksi nuortenilloissa ja varhaisnuorten kerhoissa. Nuoria otettiin mukaan yhteisvastuukerääjiksi, mikä oli samalla luonteva tilaisuus kertoa kansainvälisestä ja yhteisvastuuseen liittyvästä diakoniasta.

Diakoniakasvatuksen katsottiin voivan alkaa seurakunnan lapsityössä ja varhaiskasvatuksen kerhoissa. Kerhoissa voitiin kertoa diakoniatyöstä ja opettaa lapsia Raamatun kertomusten kautta. Yhdessä vastauksessa mainittuun *lapsidiakoniaan* liittyen diakoniatyöntekijä järjesti lastenohjaajille koulutuspäiviä. Lapsidiakonialeiri taas mainittiin toisessa vastauksessa työtehtävänä, jonka yhteyteen liittyi ohjaus- ja opetustilanteita. Eräs vastaaja kertoi seurakuntansa lapsiryhmien tekevän vierailuja esimerkiksi ikäihmisille suunnattuun päiväpiiriin.

Koululaisia kohdattiin diakoniakasvatuksen puitteissa muuallakin kuin nuortenilloissa: eräissä seurakunnassa ohjattiin monikulttuurista avointa koululaiskerhoa, toisessa toteutettiin 2–5 -luokkalaisille uskontotuntivierailuja kirkolla ja kolmannessa diakoniakasvatus toteutui kehitysvammaisten koululaisryhmille pidetyissä hartauksissa. Eräs vastaaja piti diakonian opetus- ja kasvatustehtäviä tärkeinä, koska:

“Kouluissa vähennetään uskonnonopetusta ja kodeissa ei niistä liioin puhuta, Koen, että yhteiskunta ohjaa lapsia väärään suuntaan, tai jättää ohjaamatta kokonaan.” V33

Diakoniatyön yhteydessä diakoniakasvatus toteutui vastausten perusteella esimerkiksi diakonisissa ryhmissä, kuten diakoniakerhoissa ja muussa kokoavassa toiminnassa, mutta erityisesti yksilöiden ja perheiden kohtaamisissa: nämä kohtaamiset liittyivät usein asiakastyöhön joko vastaanotolla, diakoniapäivystyksen yhteydessä tai kotikäynneillä.

”Asiakastyö itsessään, joko vastaanotolla tai kodeissa, sisältää paljon ohjausta, opetusta ja kasvatusta.” 36

Diakonian asiakastyöhön liittyvät keskustelut miellettiin mahdollisuudeksi uuden avautumiselle. Yksilöllisellä ohjauksella ja opastuksella tarkoitus oli vastausten mukaan ihmisen tai asiakkaan elämäntilanteen selkiytyminen, käytännön asioissa tukeminen tai eteenpäin avunlähteille ohjaaminen. Myös diakoniatyöntekijän työn arjesta keskusteltiin. Taloudelliseen tukemiseen liittyvät kasvatustilanteet taas

korostuivat erityisesti – ne mitä ilmeisimmin leimasivat monen vastaanottotyötä tekevän diakoniatyöntekijän arkea: diakoniatyöntekijä antoi talous- ja velkaneuvontaa sekä perusteli talousavustusten periaatteita ja ohjasi eteenpäin. Avun perusteita käsiteltiin erityisesti uusien asiakkaiden kanssa. Talousapuunkin keskittyvän tuen perimmäinen idea oli ihmisen voimaantuminen elämästään vastuun ottavaksi, itsenäiseksi toimijaksi yksilölliset lähtökohdat ja valmiudet huomioiden. Joissain vastauksissa välittyi Blennbergin yleisimmän tason ajatus diakoniasta¹⁵⁸: seurakuntadiakonia on asiakastyössä vain yksi diakonian muoto, eikä seurakuntakonteksti välttämättä ole työn itseisarvo.

”Diakoniaa voi ja tehdään jatkuvasti monissa työmuodoissa ja vapaaehtois pohjalta yhteiskunnassamme (esim. päihde- ja mielenterveystyössä, ystävä- ja kaveritoiminta eri ikäisille).” V75

Monikulttuurista työtä ja kansainvälistä diakoniaa toteutettiin seurakunnissa muun muassa vuosittaiseen *Yhteisvastuukeräykseen* liittyvien tilaisuuksien, tapahtumien ja tempausten kautta. Joidenkin vastaajien työnkuvassa Yhteisvastuukeräys oli suuri, jopa ylisuuri kokonaisuus vuoden toimintakalenterissa. Yhteisvastuukerääjille välitettiin yhteisvastuukohteista tietoa, jota he taas kertoivat eteenpäin kohtaamilleen ihmisille. Yhteisvastuutempauksia järjestettiin eri kohderyhmille, muiden muassa nuorille. Yhteisvastuukeräys saattoi läpäistä laajalti seurakunnan työaloja.

”Kirkon yhteisvastuun kautta tiedotuksellisesti diakoniakasvatus toteutuu hyvin. Keräys läpäisee seurakunnassamme hyvin ja tuo yhteistä vastuuta lähimmäisistä ja elämästä hyvin esille.” V26

Kansainvälinen diakonia toteutui paitsi Yhteisvastuukeräyksen myös esimerkiksi seurakunnan monikulttuurisen toiminnan kautta. Eräs vastaaja oli ohjaaja monikulttuurisessa avoimessa koululaiskerhossa, toinen piti diakoniakasvatustunteja maahanmuuttajille. Kirkon Ulkomaanapu mainittiin tahona, joka järjesti kansainvälisiä kysymyksiä koskien materiaalia ja koulutusta seurakunnan työntekijöille ja vapaaehtoisille. Kirkon Ulkomaanavun varainkeruu oli tilaisuus kertoa kansainvälisestä ja diakonisesta vastuusta. Esimerkit varainkeruusta osoittavat, että kansainvälinen diakonia toteutuu 2010-luvun

---

¹⁵⁸ Kts. Ikonen 2015, 21.

diakoniatyössäkin paljolti humanitaarisena auttamisena, jollaista Ikonen tulkitsee sen olleen myös vuosina 1993–2004¹⁵⁹.

Yksittäisissä vastauksissa kirjoitettiin Ekumeenisesta vastuuviikosta, jolloin seurakunnissa käsiteltiin maailmanlaajaa yhteisvastuutta ja ihmisoikeuksia. Eräs diakoniatyöntekijä vieraili vastuuviikolla kouluilla kertomassa viikon teemoista. Muutama vastaaja kertoi työaloihinsa kuuluvan myös *lähetystyötä* tai yhteistyötä seurakunnan lähetystyötä tekevien kanssa. Näyttää siis siltä, että diakoniassa tunnustetaan sekä kansainvälisen diakonian että lähetyksen ulottuvuudet: näiden välistä suhdetta tai erityispiirteitä suhteessa toisiinsa ei vastauksissa vastauksissa eritelty. Vaikutelmani kuitenkin on, että diakoniatyöntekijät mielsivät (kansainvälisen) diakonian molempien Nordstokken¹⁶⁰ esittämien tulkintatapojen mukaan: diakonia on itsessään sekä uskoa synnyttävää viestiä Jumalan rakkaudesta että uskon motivoimaa toimintaa hyvän lisäämiseksi kaikkialla maailmassa.

Moni kertoi diakoniaan liittyvästä kasvatuksesta suhteessa *diakoniseen perhetyöhön*. Diakonista perhetyötä tehtiin tiiviisti yhteistyössä seurakunnan muun mahdollisen perhetyön sekä varhaiskasvatuksen kanssa.

Diakoniatyöntekijät vierailivat erilaisissa perheitä kokoavissa ryhmissä, kerhoissa ja tilaisuuksissa. Perhetyössä voitiin käsitellä diakoniaan liittyviä aiheita ja järjestää esimerkiksi vuorovaikutustaitoihin tarvittavaa ohjausta ja neuvontaa koko perheelle, erityisesti vanhemmille ja pariskunnille. Myös omaishoitajien keskuudessa tehtävä työ miellettiin muutamissa vastauksissa ohjaukselliseksi.

Kehitysvammaistyö oli noin kymmenen vastaajan vastuualue.

Kehitysvammaistyöhön liittyi ohjausta, opetusta ja kasvatusta:

”Kehitysvammaapuolella erityisesti uskontokasvatusta kirkkovuoden mukaan.” V10

Kehitysvammaisia kohdattiin esimerkiksi rippikouluissa, leireillä ja retkillä sekä heille suunnatuissa kerhoissa, joissa voitiin yhdessä osallistujien lähtökohdista käsin keskustella erilaisista aiheista.

Ryhmätoiminta – erilaiset ryhmät, piirit, kerhot ja kinkerit – tarjosi vastausten perusteella monenlaisia mahdollisuuksia diakoniakasvatukseen. Ryhmät saattoivat olla joko diakoniatyöntekijän ohjaamia tai hän vieraili niissä sovitusti. Erilaisille kohdehenkilöille suunnattujen ryhmien teemat saattoivat

---

¹⁵⁹ Kts. Ikonen 2015, 190–191.

¹⁶⁰ Nordstokke 2011, 108.

liittyä diakoniaan tai johonkin sen osa-alueeseen esimerkiksi raamattuopetuksen, tietoiskujen tai hartauksien kautta: toisaalta käsitellyt aiheet saattoivat liittyä mihin tahansa ryhmälle olennaiseen teemaan. *Retki- ja leirityö* nivoutui vastauksissa tavallisimmin osaksi tiettyä työmuotoa tai kohderyhmiä, mutta ne näyttäytyivät lähinnä työtehtävien luetteloissa. Leirejä ja retkiä toteutettiin joko seurakunnan sisäisesti, lähialueiden seurakuntien kesken, seurakuntayhtymän kautta kootusti tai yhteistyössä esimerkiksi kunnallisten yhteistyökumppaneiden kanssa.

Vapaaehtoistyö ja lähimmäispalvelu mainittiin useassa vastauksessa otteeltaan diakoniakasvatukselliseksi. Eräs vastaaja määritteli diakoniakasvatuksen näin:

”Lähimmäisen palvelemista ja auttamista. Miten haluat tulla kohdelluksi ja kohdatuksi niin kohtele myös niin lähimmäisiä. Vapaaehtoistyö on hyvä esimerkki siitä kuinka voi auttaa lähimmäistään. Kaikki ihmiset voivat toteuttaa ja aina voi olla ihminen ihmiselle.” V57

Seurakunnan vapaaehtoistyöhön perehdytettiin erilaisin perus- ja lisäkoulutuksin, ja vapaaehtoisille järjestettiin kooontumisia ja työnohjausta. Vastaajien työnkuvaa saattoi leimata paljonkin vapaaehtoistyön koordinointi:

”Vapaaehtoistoiminnan organisointia ja esim. nyt vapaaehtoistoiminnan koulutuksen suunnittelua ja toteutusta (mitä asioita otetaan, ketkä kutsutaan kouluttajiksi, missä ja milloin...) V55

Diakonian vapaaehtoisia varustettiin erilaisiin työtehtäviin: palvelemaan ja kohtaamaan ihmisiä niin kodeissa ja laitoksissa kuin osallistumaan esimerkiksi seurakunnassa käytännön töihin. Vapaaehtoistyöhön liittyvään ohjaukseen vaikutti muun muassa se, mistä lähtökohdista käsin vapaaehtoiset työskentelivät. Esimerkkeinä tästä mainittiin muun muassa lähimmäispalvelua koskeva hanke, lukion vapaaehtoisten koulutus ja velkaneuvontaan ”erikoistuneet” vapaaehtoiset. Yhdessä vastauksessa mainittiin myös *Palveleva puhelin*, joka valtaosin on vapaaehtoisvoimin toimiva. Vastauksissa puhuttiin eri-ikäisistä osallistujista, ja osaan vapaaehtoispalvelusta liittyi tavoite eri sukupolvien välisestä kohtaamisesta. Aineiston perusteella näyttääkin siltä, että vapaaehtoistyön ja osallistumisen mahdollisuudet osallisuuden ja hyvinvoinnin tuottamisessa tunnustetaan hyvin diakoniatyössä¹⁶¹. Vaikuttaa siltä, että jotkut seurakunnat olivat onnistuneet integroimaan rippikoulun käyneitä nuoria vapaaehtoistyöhön joko

---

¹⁶¹ Kts. Pessi 2010, 93–94.

isokoulutuksen kautta tai muuten. Rippikoulutuskimpuksenkin¹⁶² osoittamat nuorten myöhempää osallistumista ennustavat osallisuuden kokemukset olivat mahdollisesti olleet ainakin jossain määrin pontimena nuorten vapaaehtoistyöhön.

Monilla vastaajilla oli kokemusta erilaisten *kurssien ja koulutusten* suunnittelusta ja järjestämisestä.¹⁶³ Seurakunnissa kursseja ja koulutuksia pidettiin sekä ulospäin suuntautuvan työn puitteissa että työyhteisön jäsenille ja muille kirkon työntekijöille. Kurssit ja koulutukset saattoivat toteutua useampana koulutuskertana tai yhden päivän, jopa yhden lyhyen koulutustuokion mittaisina.

Seurakunnissa järjestettiin tyypillisesti erilaisia *tilaisuuksia ja tapahtumia*¹⁶⁴ ja näiden yhteydessä *hartauksia*. Monissa näistä oli vastaajien mukaan mahdollista kertoa diakoniasta tai käsitellä ohjauksellisesti erilaisia, muitakin kuin suoraan diakoniaa koskevia, teemoja. Joidenkin seurakunnan säännölliseen toimintaan kuuluvissa *ruokailuissa* ja *kirkkokahveilla* nähtiin myös mahdollisuuksia kasvatukseen ja ohjaukseen. Tällaiset tilaisuudet mahdollistivat kohtaamisten, keskustelujen ja yhdessäolon kautta myös luontevien kasvatuksellisten mahdollisuuksien kehkeytymisen. Ruokailut ja kahvitilaisuudet olivat myös vapaaehtoisille tilaisuus osallistua yhteiseen kohtaavaan työhön ja palvelemiseen.

Muutamissa vastauksissa mainittiin *yhteistyö luottamushenkilöiden*, yhdessä vastauksessa myös luottamusmiesten kanssa. Työpaikan luottamusmiehelle ja -henkilöille kirkkovaltuustossa ja -neuvostossa pyrittiin kuvailemaan diakoniatyötä ja omaa työnkuvaa. Lisäksi mainittiin diakoniajohtokunnalle diakoniasta kertominen. Ellei luottamushenkilöille työstä kertominen ollut toteutunut, se saattoi olla ainakin toiveena:

”Seurakuntaneuvostolle täytyisi päästä puhumaan mm. siitä missä hädässä tämän päivän ihmiset, lapsiperheet ja työttömät elävät. En ole vielä käynyt.” V58

Jo aiemmin aineiston pohjalta käsittelemäni kysymys diakonian tunnettuudesta ilmeni näissäkin maininnoissa. Moni diakoniatyöntekijä koki vastuukseen työssä kohtaamistaan ilmiöistä eteenpäin kertomisen. Päätöksentekijöillä tiedostettiin olevan valtaa vaikuttaa siihen, millä otteella ja millaisin resurssein diakoniatyötä tehtiin.

---

¹⁶² Kts. Niemelä & Porkka 2015, 228–229.

¹⁶³ Aineistossa mainittiin vapaaehtoisten koulutus, isokoulutus, lapsidiakoniakoulutus, yläkoulun ja lukion lähimmäispalvelukurssit ja yhteisvastuukoulutus.

¹⁶⁴ Vastauksissa mainittiin yhteissyntymäpäivät, juhlat, joululauluhetket, toimintakauden avajaiset, myyjäiset ja erilaiset diakoniaan liittyvät tempaukset.

Seurakunnissa oli jonkin verran työyhteisön sisäisiä kasvatustehtäviä ja -tapahtumia. Erilaisten työyhteisöjen sisäisten koulutusten ja opastusten¹⁶⁵ lisäksi muutaman vastaajan osaamisiin kuului *työnohjaus* ja erityisesti uusien työntekijöiden *mentorointi*. Työnohjaus koski vapaaehtoistyöntekijöitä ja harjoitteluohjausta. Yksi vastaaja kertoi suorittavansa lastenohjaajien näyttövastaanottoa, muutamilla oli kokemusta diakoniaopiskelijoiden ohjaamisesta. Esimiesasemassa työskentelevä vastaaja mainitsi lisäksi *työntekijöiden perehdyttämisen ja kehityskeskustelut*.

Vastauksissa oli niukasti viittauksia *jumalanpalveluselämään*. Tämä voi uskoakseni johtua siitä, että diakoniatyöntekijöiden jumalanpalvelusten toteuttamiseen osallistuminen toteutuu useissa seurakunnissa epäsäännöllisesti. Kaksi vastaajaa mainitsi työtään kuvaillessaan diakonisten messujen tai erityisjumalanpalvelusten toteuttamiseen.

”Erityisjumalanpalveluksia esim vanhuksille ja kehitysvammaisille tai laitoksissa ja pienkodeissa asuville.” V60

Yksi vastaaja mainitsi jumalanpalveluksissa avustamisen työtehtävänä kertonutensa siitä, miten seurakunnassa oli määritelty diakoniakasvatus. Toinen vastaaja mainitsi saarnan diakoniakasvatuksen keinona:

”Onko kaikki lähimmäisen palvelemisesta opettaminen diakoniakasvatusta? Esim. saarnoissa papit antavat jatkuvasti diakoniakasvatusta.” V22

Muutamit jumalanpalvelukseen liittyvät viittaukset vahvistavat ensimmäisessä tulosluvussa esiin tuomaani käsitystä siitä, että diakonia perustuu myös ehtoollis- ja jumalanpalvelusyhteyteen. Olen kuitenkin yllättynyt siitä, kuinka vähän liturgiaan liittyviä mainintoja oli. Kuinka seurakunnissa toteutuu käsitys diakoniatyöntekijästä ehtoollisen mahdollistajana eri olosuhteissa, kuten hoitolaitoksissa eläville¹⁶⁶? Kaipaisivatko diakoniatyöntekijät liturgian ulottuvuuden vahvistamista työssään? Koetaanko liturgiaan osallistuminen hengellisten professioiden rajapinnoilla tasapainoilemiseksi – pidetäänkö jumalanpalvelusta ensisijaisesti pappien työtehtävänä tai etuoikeutena?

---

¹⁶⁵ Vastauksissa mainittiin perhe- ja kasvatustyöntekijöiden koulutukset, yksi vastaaja kertoi antavansa atk-opastusta.

¹⁶⁶ Kts. Veikkola 2002, diakonian liturgisuus 117–118.

5.3 Diakoniakasvatus seurakunnan ulospäin suuntautuvassa ja verkostotyössä

Tässä tulossiossa kerron työmuodoista, joihin vastausten perusteella liittyi diakoniakasvatuksellisia elementtejä, mutta jotka toteutuivat konkreettisesti muualla kuin seurakunnassa ja joiden oli tarkoitus tavoittaa ihmisiä seurakunnan ulkopuolella.

Lasten ja nuorten kohtaaminen oli suuri osa seurakunnan ulkopuolella tapahtuvasta diakoniakasvatuksesta. *Päiväkoti-yhteistyö* mainittiin muutamassa vastauksessa: diakoniatyöntekijä saattoi vierailta päiväkodeissa ja järjestää päiväkotilaisille “pikkukirkkoja”. Päiväkoti myös mainittiin diakonian yhtenä yhteistyökumppanina. *Koulu- ja oppilaitosyhteistyö* ilmeni useammassakin vastauksessa. Vastaajista kymmenkunta kertoi käyvänsä paikkakunnan kouluissa pitämässä aamunavauksia, yhtä moni teki muunlaisia kouluvierailuja.

Aamunavauksia ja vierailuja tehtiin sekä peruskoulun ala- ja yläkouluihin että lukioihin, ammattioppilaitoksiin ja korkeakouluihin. Vierailut saattoivat liittyä ajankohtaiseen teemaan, kuten Ekumeeniseen vastuuviikkoon. Kahdessa vastauksessa kerrottiin, että seurakunnan työalat esittäytyivät säännöllisesti paikallisissa kouluissa. Eräs vastaaja piti oppitunteja lähihoitajaopiskelijoille. Yhdessä seurakunnassa pidettiin vuosittain tietylle peruskoulun luokka-asteelle oppitunteja diakoniasta. Lisäksi mainittiin lukiolaisille pidettävä vapaaehtoistyön koulutus ja 9-luokkalaisten oppitunti yhdessä kokemusasiantuntijoiden kanssa:

”Vierailu 9-luokilla kertoen vapaaehtoistyöstä kahden seurakuntalaisen kanssa [...] kertoen vapaaehtoistyöstä ja varustaan oppilaita 2-3 hengen ryhminä vierailemaan oppitunnin aikana palvelukeskuksella, olemme (me 3) oppilaiden mukana ja henkilökunta auttaa myös, ulkoilemme, muistelemme, pelaamme jne” V67

Yksi vastaaja kertoi vierailevansa Diakonia-ammattikorkeakoulussa:

”Diak:n opiskelijoita käyn säännöllisesti tapaamassa ja kertomassa heille käytännön diakoniatyöstä.” V48

Laitosvierailut ja -yhteistyön kategorioiden seurakunnan ulkopuolelle suuntautuvaksi ja täten tavoittavaksi työksi. Muutamissa vastauksissa mainittiin laitosvierailut esimerkiksi vanhusten hoitokodeissa, ja laitosten henkilökunta yhteistyökumppaneiksi. Laitoksissa pidettiin lähinnä hartauksia, jotka miellettiin ohjaukselliseksi, opetukselliseksi tai kasvatukselliseksi. Laitosvierailuista haluan erottaa laitospöytäkirjat, joiden tarkoitus oli tiettyjen ihmisten tapaaminen: näiden

miellän kuuluvan diakonian asiakas- tai yksilötyöhön kotikäynti- tai muun tapaamistyön tavoin.

Muutamassa vastauksessa mainittiin *viranomaisyhteistö* ja viranomaiset keskeisinä yhteistyökumppaneina.

”Viranomaisyhteistyön yhteydessä tulee paljonkin puhutuksi siitä, mitä diakonia on.” 40

Viranomaisyhteistyöksi luokittelen aineistossa ne viittaukset, joilla tarkoitettiin yhteistyötä laissa säädettyjä palveluja tuottavien tahojen kanssa, joita saattoivat olla jo mainitut koulut, oppilaitokset ja päiväkodit, mutta myös esimerkiksi oikeusviranomaiset ja terveydenhoidon, sosiaalihuollon ja Kansaneläkelaitoksen viranomaiset. Viranomaisyhteistyö saattoi liittyä omaan työalaaan liittyviin verkostotapaamisiin ja kokouksiin esimerkiksi perhe- tai seniorityön, erikoissairaanhoidon, kotihoidon, lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen edustajien kanssa. Lisäksi yksittäisissä vastauksissa mainittiin osallistuminen kunnanvaltuuston ja -hallituksen kokouksiin. Näissä verkostoissa oli mahdollista kertoa ja keskustella diakoniasta ja seurakunnallisen diakoniatyön mahdollisuuksista.

”Verkostoyhteistyössä - kaupungin sos.toimen ja perhetyön kanssa on vuosittain sekä keväällä että syksyllä yhteistyöpalaveri, jossa tiedotan diakoniatyöstä: mitä haasteita, mitä jo tehdään, yhdessä mietitään, miten voisimme kehittää palveluja.” V3

Yhteistyössä tapahtui monensuuntaista tiedonjakoa ja uuden omaksumista. Oikean avun lähteelle ohjaaminen kuului diakoniatyöntekijän tehtäviin ja luontevoitui, kun yhteistyökumppaneita tunnettiin. Diakoniatyöntekijät saattoivat antaa verkostoissaan asiantuntija-apua, kuten ohjata tuettua työtoimintaa.

Verkostoyhteistyö onkin omiaan Gothónin ja Jantusen mainitseman ”jaetun asiantuntijuuden”¹⁶⁷ hyödyntämiseen. Formaalin koulutuksensa ja sosiaali- tai terveysalan osaamisensa lisäksi diakoniatyöntekijöillä voi olla erityistä diakonian ja kokonaisvaltaisen auttamisen asiantuntijuutta jaettavanaan. Vastaavasti moniammatillinen verkostoyhteistyö voi edistää diakoniatyöntekijän omaa ammatillista kasvua¹⁶⁸.

Verkostoyhteistyötä tehtiin laajalti myös *kolmannen sektorin yhteistyökumppaneiden* kanssa. Vastauksissa lueteltiin mainittiin monia

---

¹⁶⁷ Kts. Gothóni & Jantunen 2010, 127.

¹⁶⁸ Vrt. Kiiski 2013, 43.

kolmannen sektorin säätiöitä, yhdistyksiä ja kansalaisjärjestöjä¹⁶⁹.

Diakoniatyöntekijät tekivät vierailuja ja saattoivat esimerkiksi pitää puheenvuoroja kolmannen sektorin toimijoiden tilaisuuksissa. Myös erilaisiin tilaisuuksiin jalkautuminen oli tapa päästä keskustelemaan ja kertomaan diakoniasta. Diakoniatyössä kohdattuja ihmisiä voitiin ohjata mukaan myös kolmannen sektorin toimintaan.

Luennointi ja puheenvuorot muissa kuin seurakunnan järjestämissä tilaisuuksissa mainittiin muutamissa vastauksissa. Luennointi saattoi liittyä tiettyyn osaamialueeseen, kuten päihdetyöhön tai vuorovaikutustaitoihin. Paikkoina mainittiin koulut, neuvolat, oppilaitokset ja yhdistykset. Yksi vastaaja mainitsi käyvänsä pyydettäessä esittelemässä työtä, toinen pitävänsä hartauksia ”seurakunnan ulkopuolisille ryhmille”. Kahdessa vastauksessa mainittiin lehtihaastattelut diakoniatyöstä kertomiseksi. *Kirjoittaminen* mainittiin muutamassa vastauksessa keinoksi välittää tietoa diakoniasta ja vaikuttaa. Kaksi kertoi kirjoittavansa lehtiin, yksi bloggasi diakoniasta verkkosivuilla.

Vapamuotoiset kohtaamiset edustavat tässä aineistossa niitä kohtaamisia, jotka eivät liity olemassa oleviin diakonian asiakassuhteisiin tai seurakuntatyöhön muuten oleellisesti liittyviin kohtaamisiin. Muutamassa vastauksessa luonnehdittiin vapamuotoisia kohtaamisia yksityisten ihmisten kanssa ohjaukselliseksi: työntekijä saattoi vastata diakoniatyötä koskeviin kysymyksiin ja keskustella muuten ohjaavalla otteella.

”Yllättäviä ohjaus-, opetus- ja kasvatustilanteita tulee eteen silloin tällöin.” V60

Kohdattuja ihmisiä kutsuttiin seurakuntalaisiksi, kuntalaisiksi, valtuutetuiksi ja työn ulkopuolisiksi tuttaviksi. Yksi vastaaja mainitsi nämä kohtaamiset ”verkostoissa”, toinen asukastiloissa tapahtuviksi. Laveimmillaan diakoniakasvatuksen katsottiin toteutuvan arjessa:

”Elämme yhteisessä maailmassa ja meillä kaikilla on vastuu toistemme hyvinvoinnista.

Älkäämme kulkeko toistemme ohi. Diakonia näyttäytyy arjen kohtaamisissa.” V32

Edeltävän lainauksen kaltaisia kehottavia kommentteja löytyi aineistosta useita. Tämän tyyppisistä ilmaisutavoista välittyi diakonian kutsu ja yhteisyys. Diakonian

---

¹⁶⁹ Kolmannen sektorin toimijoista mainittiin Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Mielenterveysseura, Helmi ry, Mielimaasta ry, HDL, Vamos, HelsinkiMissio, EroNeuvo, MonikaNaiset ry ja Martat.

toteuttaminen kuuluu kaikille nykyajassa niin kuin se kuului jo alkukirkon aikana¹⁷⁰.

5.4 Diakoniakasvatuksen toteuttajat

Siitä, kenen tehtävä ja vastuu diakoniaan liittyvä kasvatusta on, oli vastauksissa monenlaisia näkemyksiä. Osa kyselyyn vastanneista piti diakoniakasvatusta seurakunnan työntekijöiden asiana. Valtaosa vastaajista nimesi diakoniatyöntekijät diakoniakasvatuksen toteuttajiksi. Kasvatusta kuului seurakunnan koosta riippuen joko kaikille diakoniatyöntekijöille, seurakunnan ainoalle diakoniatyöntekijälle tai tietyille työyhteisön diakoniatyöntekijöille. Harvassa vastauksessa kuitenkin pidettiin diakoniatyöntekijää ainoana diakoniakasvatuksen toteuttajana: muina mahdollisina mainittiin nuorisotyöntekijät, lastenohjaajat ja papit, joista erikseen mainittiin nuorisopastorit ja diakoniapappi tai -teologi. Myös seurakuntahallinnon johtokuntien jäseniin viitattiin toteuttajina. Monessa vastauksessa kuitenkin todettiin monien työntekijöiden toteuttavan diakoniakasvatusta, ja vielä useammassa vastauksessa toteuttajajoukko oli laajempikin:

”Diakoniakasvatusta on periaatteessa koko seurakunnan työyhteisön tehtävä.” V5

Diakoniatyöntekijät pohtivat eri työntekijäryhmien roolia diakoniaan liittyvässä kasvatuksessa erityisesti suhteessa tiettyihin työmuotoihin, kuten rippikouluun. Vaikka rippikoulusuunnitelmaan kuuluu diakonian aihealue ja eri työntekijät tuntevat diakoniaa riittävästi voidakseen opettaa siitä, avasi eräs diakoniatyöntekijä diakonian asiantuntemukseen liittyvää erityisosaamista seuraavasti:

”Diakoni pystyisi varmasti pitämään esim. rippikoulussa tuntia nuorille elämänhallinnasta, päihdeiden ja velan oton riskeistä. Kuvittelen, että diakoni tuntee ja näkee tätä maailmaa työssään enemmän kuin pappi, jolla on suurin opetusvastuu rippikoulussa.” V31

Useat diakoniatyöntekijät mainitsi, että diakoniakasvatuksen tulisi olla eri työmuotoihin ja -aloihin ja koko seurakunnan toimintaan ”sisäänrakennettuna”.

”Diakoniakasvatusta ei ole vain diakoniatyöntekijöiden tehtävä, vaan koko seurakunnan tehtävä. Esim. Kasvatustyön työntekijät voivat sisällyttää sen osaksi omaa toimintansa.” V13

Monissa seurakunnissa diakoniakasvatuksen näytti läpäisevän kaikkea työtä,

---

¹⁷⁰ Latvus 2007, 69–71.

mutta muutamissa vastauksissa aiheesta kirjoitettiin konditionaalein. Muutamat diakoniatyöntekijät kertoivat erityisesti kaipaavansa diakoniakasvatukseen enemmän työalojen välistä yhteistyötä.

”Diakoniakasvatus pitäisi läpäistä kaikki ikäluokat ja kaiken toiminnan seurakunnassa. Se pitäisi olla mukana myös jokaisen työntekijän työssä.” V20

”*Koko seurakunta*” mainittiin monessa vastauksessa diakoniakasvatuksen toteuttajia koskien. Useassa vastauksessa mainittiin myös *seurakuntalaiset* toteuttajina. Tulkitseen vastauksissa tähän ryhmään kuuluviksi seurakunnan työntekijöiden lisäksi ne ihmiset, jotka jollain lailla osallistuivat seurakunnan toimintaan, esimerkiksi vapaaehtoiset ja luottamushenkilöt.

”Diakoniakasvatus = ”Lähimmäisenrakkaus”. Toteuttajat ovat varmaan jokainen seurakuntalainen joka välittää lähimmäisestään.” V50

Diakoniaan ja diakoniakasvatukseen viitattiin koko seurakunnan yhteisenä asiana, muutamassa vastauksessa käsiteltiin diakoniaa ja diakoniakasvatusta kaikkien kristittyjen kutsuna. Diakoniakasvatus voi toteutua seurakuntalaisten elämän kautta. Eräs diakoniatyöntekijä kirjoitti diakoniakasvatusta määritellesään näin:

”Diakoniatyö kuuluu kaikille kristityille. Se on seurakuntalaisten tekemää työtä. Sitä pitäisi tuoda esille joka paikassa, missä seurakunnan työntekijät liikkuvat, pitävät hartauksia tai puheita.” V48

Tässä vastauksessa tuli selkeästi esiin diakoniaseurakunnan ydinajatus: diakonia seurakuntalaisten tai kristittyjen tekemänä ja toteuttamana työnä, johon työntekijät ovat varustamassa ja tukemassa¹⁷¹. Vaikka diakoniakasvatus nähtiin mieluusti seurakuntaelämää läpäisevänä, oli vastauksissa pohdintaa diakoniatyöntekijöiden erityisvastuusta juuri diakoniakasvatusta koskien – olivathan he diakonian asiantuntijoita:

”Jokaisen seurakuntalaisen (siis myös työntekijän) velvollisuus, varustusvastuu d-työntekijöillä, toteutusvastuu kaikilla.” V67

”Kaikkien tehtävä, mutta diakoniatyö voi johtaa ja organisoida mahdollisuuksia auttaa.” V17

---

¹⁷¹ Vrt. Ryökäs 1990, 67: ”Diakoniaa on mahdollista kehittää niin, että siitä tulee seurakuntalaisten omaa toimintaa (diakoniaseurakunta) eikä vain seurakunnan järjestämää diakoniaa (seurakuntadiakonia).”

Nämä vastaajat näyttivät omaksuneen ajatuksen diakoniatyöntekijästä seurakuntalaisia varustavana ja seurakuntalaisten työn mahdollistavana asiantuntijana¹⁷².

Työntekijä- ja seurakuntalaislähtöisten tulkintojen lisäksi lukuisissa vastauksissa puhuttiin diakoniakasvatuksesta *jokaisen ihmisen ja kaikkien* tehtävänä.

”Diakoniakasvatus koskee mielestäni kaikkia ihmisryhmiä. Kaikkien tulisi sitä toteuttaa, lähimmäisen rakkaus on kaikkien yhteinen asia.” V28

Jokainen ihminen tarkoitti lähimmäisiä lähellä ja kaukana. Diakoniakasvatus toteutui diakonisten ajatusten todeksi elämisenä, lähimmäisiä rakastamalla, heidän hyväksen toimimisena, hädänalaisten auttamisella ja ottamalla vastuuta toisten hyvinvoinnista. Auttamista luonnehdittiin etuoikeudeksi ja mahdollisuudeksi. Diakonian eteenpäin viemistä kuvailtiin kaikille annetuksi tehtäväksi.

”- koskee kaikkia ihmisiä:” ihminen ihmiselle”
-lähimmäisyyttä toisen ihmisen kanssa” V41

Vastaajat käsittelivät eri ikäryhmiä pääasiassa diakoniakasvatuksen kohteita pohtiessaan, mutta kaksi vastaajaa näki ikäryhmälähtöisyyttä myös toteuttajien näkökulmasta. Yksi vastaaja totesi vanhusten monesti kasvattavan jälkipolvia. Myös toisen vastaajat mukaan monet, myös "mummit ja kummit", voivat osallistua kasvattamiseen.

5.5 Diakoniakasvatuksen kohteet

Aineistossa oli diakoniakasvatuksen toteuttajien lisäksi paljon pohdintaa siitä, ketkä ovat diakonikasvatuksen kohteita tai keille diakoniakasvatus oli suunnattu. Kohderyhmiä on käsitelty jo tulosten aiemmissa osioissa, erityisesti diakoniakasvatukseen liittyvien työmuotojen yhteydessä, mutta tässä kappaleessa lähestyn kohderyhmiä erityisesti vastausten kohderyhmäperustelujen kautta. Vastauksista hahmottuivat ikäryhmäsidonnaiset, elämäntilanne- ja ominaisuussidonnaiset ja seurakuntasidonnaiset kohderyhmät. Lisäksi löytyi vastauksia, joissa korostettiin sitä, ettei diakoniakasvatus kohdistu tiettyihin ihmisiin.

Ikäryhmäsidonnaisiin kohteisiin kuuluivat käytännössä kaikki ikäluokat: diakoniakasvatuksen voitiin katsoa kohdistuvan niin lapsiin, nuoriin, aikuisiin tai

---

¹⁷² Vrt. Koskenvesa 2002, 56–57.

työikäisiin kuin eläkeläisiinkin. Diakoniakasvatus voi usean vastaajan mielestä alkaa jo lapsena. Lapsuutta pidettiin otollisena aikana diakonisten arvojen sisäistämiseksi.

”- lapset: oppisivat ymmärtämään toisen huomioon ottamisen merkityksen ja hyvän tekemisen ilon ja turvallisuuden-- Pyhän Jumalan Olemuksen/näkökulma.” V55

Lasten niin kuin muidenkin ihmisten omaksumisvalmiudet tuli ottaa huomioon kasvustehtäviä suunniteltaessa:

”Kasvatustehtävät tulee suhteuttaa kohderyhmän kykyyn ymmärtää ja omaksua raamatun tekstejä ja oppeja. Liiallinen paasaaminen ja tuputtaminen ovat minusta väärää tapoja kohdata esimerkiksi lapset ja kehitysvammaiset, joiden kriittinen pohdinta ei ole verrattavissa aikuiseen.” V29

Nuoret, koululaiset, opiskelijat ja nuoret aikuiset olivat niin ikään luonteva kohderyhmä, varsinkin ikäryhmää kokoavan rippikoulun ja muun nuorille kohdennetun työn myötä. Ikäryhmäkohteiden erittelyssä lapset ja nuoret kohosivatkin useimmin mainituksi ikäryhmäksi.

”Diakoniahan on kristillisen kirkon yksi suurimmista aarteista. Jos diakonia katoaa, putoaa samalla kirkon toiminnasta jotain olennaista ja perustavaa. Eli seurakuntadiakoniassa kannattaa pitää esillä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä esim. lasten ja nuorten parissa tehtävässä työssä.” V26

Yksi vastaaja mainitsi diakoniasta kertomisen kohteeksi nuorten rippikoululaisten vanhemmat, jotka ottivat työntekijään yhteyttä. Vanhemmat mainittiin monessakin vastauksessa. Erityisesti perhetyötä tekevien kohdalla tämä näytti liittyvän vanhemmuutta ja vuorovaikutustaitoja tukeviin työmuotoihin. Koko perheen kytkeminen kasvustustoimintaan mahdollisti yhteisiä kokemuksia seurakunnassa kasvamisesta¹⁷³.

Vastausten toinen keskeinen diakoniakasvatuksen kohdeikäryhmä oli aikuiset ja työikäiset. Yksi vastaaja määritteli diakoniakasvatusta seuraavasti:

”Ikäryhminä mielestäni sopii olemaan parhaiten kaikki työikäiset. Oikeastaan kaikki rippikouluikäisistä ylöspäin. [...] Siksi sanon että yli 15 vuotiaat, koska sitä nuoremmat eivät varmaan omaa vielä "aikuismaista" suhdetta Jumalaan. Lapsen uskossa ollaan ennemminkin kasvatuksen piirissä kuin kasvattajan roolissa.” V18

---

¹⁷³ Vrt. Alopaeus-Karhunen & Wennermark 2004, 22.

Vastaja siis piti diakoniakasvatuksen edellytyksenä aikuismaista jumalasuhdetta tai riittävää kypsyyttä. Toinen vastaja totesi diakoniakasvatuksen ”kuuluvan” kaikille ja että monilla aikuisillakin oli väärä kuva diakoniasta, siksi kasvatusta tarvittiin. Suuri osa diakonian asiakastyössä kohdattavista ihmisistä on työikäisiä¹⁷⁴. On todennäköistä, että diakonian ohjaustehtävistä myös suuri osa kohdistuu heihin. Aikuiset nähtiin toisaalta toimijoina ja mahdollisina diakoniaan esimerkiksi vapaaehtoistyön kautta osallistujina ja oppijoina.

Muutamissa vastauksissa diakoniakasvatuksen katsottiin kohdistuvan nimenomaan myös senioreihin tai työiän ylittäneisiin eläkeläisiin. Työelämän ulkopuolelle erityisesti iän myötä siirtyneitä pidettiin otollisena kohderyhmänä: heillä tunnistettiin olevan monipuolisia resursseja, joita he halutessaan hyödyntää diakonia- ja palvelutehtävissä.

”-seniori-ikäiset, joilla aikaa eläköitymisen kautta; tiedon jakaminen ja kutsu toimintaan.”
V55

Mahdollisuus kasvatukseen saamiseen ja uuden omaksumiseen voitiin nähdä kaikenikäisten oikeutena:

”Lapset, nuoret ja varttuneemmatkin ovat oikeutettuja saamaan opetusta kristinuskosta.” V25

Monissa vastauksissa pohdinta ikäryhmäkohteista kulminoitui siihen, ettei diakoniakasvatus ole välttämättä ikäryhmäsidonnaista. Paremminkin diakoniakasvatus oli mahdollisuus kaikille iästä riippumatta.

”Kyllä diakoniakasvatusta voidaan toteuttaa kaikenikäisten parissa, diakoniakasvatus voisi tarkoittaa diakonian esilläpitoa ja pohdintaa ja opetusta siitä, kuinka diakonia on kaikkien seurakuntalaisten tehtävä, miten se voisi sitä olla.” V68

Ajatusta elinikäisestä oppimisesta sanoitettiin esimerkiksi näin:

”Vaikka pääpaino ehkä onkin lapsiin ja nuoriin liittyvissä ryhmissä, niin itse näen vahvasti, ettei diakoniakasvatus koske pelkästään vain nuorempia ikäryhmiä, vaan tässäkin asiassa ihminen kasvaa läpi koko elämänsä, joten diakoniakasvatus voi näkyä myös toiminnassa, jota tehdään varttuneempien kanssa.” V61

Diakoniatyöntekijöiden käsitykset diakoniakasvatukseen liittyvistä ihmisryhmistä ilmentävät kahtalaista käsitystä ikäryhmäsidonnaisuudesta: diakoniakasvatus sekä kuuluu että ei kuulu tietyille ikäryhmille.

---

¹⁷⁴ Kiiski 2013, 82.

Diakoniatyöntekijät mainitsivat vastauksissaan ikäryhmien lisäksi *elämäntilanne- tai ominaisuussidonnaisia* ihmisryhmiä kasvatuksen kohteista kertoessaan. Näillä tarkoitan ihmisryhmiä, jotka jonkin elämäntilanteen tai pysyvän ominaisuutensa vuoksi mainittiin diakoniaan liittyvän kasvatuksen kohteiksi. Elämäntilanteensa suhteen tällaisia kohderyhmiä olivat esimerkiksi mielenterveyskuntoutujat, omaishoitajat ja ylivelkaantuneet ihmiset. Esimerkiksi seurakunnan mielenterveyskuntoutujille suunnatussa ryhmässä käyvät ihmiset saatiin vastauksissa mieltää ohjauksen, opetuksen ja kasvatuksen kohteiksi. Yhdessä esimerkissä mainittiin raamattu- ja diakoniaopetus nimenomaan tällaisissa mielenterveyskuntoutujien ryhmässä. Toisaalta yksi vastaaja mainitsi omaishoitajille suunnatun vertaisryhmän kertoessaan, millaisia ohjaus-, opetus- ja kasvatustilanteita työhön kuului. Elämäntilannesidonnainen diakoniakasvatus toteutui laajalti etenkin yksilöiden kohdalla, joita diakoniatyöntekijät sovitusti tai vapaamuotoisesti kohtasivat. Tästä hyvä esimerkki ovat talous- ja erilaisten elämänhallintavaikeuksien kanssa kamppailevat ihmiset.

Ominaisuussidonnainen kohderyhmä on käsitteenä epäselvä, mutta tarkoitan sillä niitä ihmisiä, joita jonkin synnynnäisen tai pysyvän henkilökohtaisen ominaisuuden myötä kohdattiin diakoniassa ja nähtiin myös diakoniakasvatuksen kohteina. Esimerkki tästä ovat kehitysvammaiset. Diakoniatyöntekijät kertoivat kohtaavansa kehitysvammaisia niin ryhmissä ja kerhoissa kuin oppilaitoksissa ja rippikouluissakin. Opetuksen ja kasvatuksen teemoista mainittiin erityisesti uskontokasvatus kirkkovuoden mukaan sekä diakonian ja diakoniatyön sisällöt. Opetustavat tuli suhteuttaa kehitysvammaisten lähtökohtiin nähden. Kehitysvammaisten erityistarpeista diakoniakasvatuksen suhteen ei kuitenkaan tämän laajemmalti kirjoitettu.

Nimitän *seurakuntasidonnaisiksi* diakoniakasvatuksen ja ohjauksellisen toiminnan kohderyhmiksi aineistosta laajalti kohderyhmiksi luokitellut vapaaehtoistyöntekijät ja seurakunnan työntekijät. Miellän vapaaehtoisuudeksi tarkoituksellisen osallistumisen seurakunnasta käsin tehtävään konkreettiseen työhön. Vapaaehtoistyöntekijöistä ja tarkemmin diakonian lähimmäispalvelun vapaaehtoisista oli ”kohteena” useita mainintoja. Vapaaehtoisia varustettiin ja tuettiin eri tavoin palvelutehtävän hoitamisessa.

”Työnohjauksellinen ote mm. tukihenkilöryhmässä, joka on suunnattu ystävötoiminnassa mukana oleville vapaaehtoisille.” V5

On luontevaa nähdä vapaaehtoistyöntekijät diakoniakasvatuksen kohteena: he olivat hakeutuneet seurakunnan yhteyteen antamaan, jakamaan ja toisaalta saamaan uutta itselleen. Todennäköisesti he olivat asennoituneet saamaan valmiuksia lähimmäisenrakkauden todeksi elämiseen. Toisaalta vapaaehtoistyöntekijäksi hakeutumisen voi nähdä diakoniakasvatuksen tuotteena: ihmisen tietoisuus esimerkiksi lähimmäisen hädästä, avun tarpeesta ja mahdollisista auttamiskeinoista oli synnyttänyt halun palvella ja osallistua.

Aineistossa oli monia mainintoja *seurakunnan työntekijöistä* kasvatustyön kohteina. Yleisesti mainittiin seurakunnan työntekijät ja tarkemmin kasvatustehtäviin suuntautuneet työntekijäryhmät, kuten lastenohjaajat ja perhetyöntekijät.

”Olen käynyt kouluttamassa lapsityöntekijöitä sekä muita perhetyön saralla työskenteleviä myös diakoniaopiskelijoita liittyen perheiden kohtaamiseen.” V25

Kysymys oli myös eri työntekijöiden varustamisesta nimenomaan diakoniakasvatusta varten, jotta diakonian ja palvelun ulottuvuuksia voitaisiin pitää esillä eri työaloilla ja näin diakoniakasvatus voisi läpäistä kaikkea seurakunnan toimintaa.

”Tärkeää on myös tiedon ja materiaalin jakaminen muille työntekijöille, jotka voivat toteuttaa diakoniakasvatusta työssään (esim. lapsityö, koulutyö, rippikoulutyö). V54

Myös uusien työntekijöiden ja diakonia-alan opiskelijoiden opastuksesta oli muutamia mainintoja. Nämä uuteen työhön orientoitumistilanteet saattoivat osaltaan mahdollistaa Gothónin ja Jantusen käsittelemää diakoniatyöntekijän ammatti-identiteetin vahvistumista¹⁷⁵ työyhteisön dialogissa.

Vaikka vastauksissa oli paljon mainintoja erilaisista mahdollisista diakoniakasvatuksen kohteista, oli myös useita suoria ja epäsuoria ilmauksia siitä, ettei diakoniakasvatus kohdistu erityisesti tiettyihin ihmisiin.

”Ei ole sidottu tiettyyn ihmisryhmään.” V24.

”Kohteena ovat kaikki ihmiset, niin köyhät kuin varakkaatkin ja toteuttajina parhaimmillaan jokainen ihminen lähellä ja kaukana.” V64

Eräs vastaaja pohti omaakin kasvuprosessiaan esimerkkinä koko elämän kestävästä kasvusta:

---

¹⁷⁵ Kts. Gothóni & Jantunen 2010, 127.

”Pitää nyt sanoa kuitenkin, että ei kukaan ole valmis tässä ajassa ja siten ei kukaan ole täysin kasvatuksen ulkopuolella. Itselläkin on paljon opittavaa ja kasvettavaa ihmisenä, kristittynä ja hengellisen työn tekijänä.” V18

Useassa vastauksessa sivuttiin diakonian ja diakoniakasvatuksen vastavuoroisuutta ja vuorovaikutuksellisuutta.

”[...] olemalla luontevasti ihmisten keskellä, avoimessa vuorovaikutuksessa kuunnellen ja keskustellen oppii itse ja toiset.” V69

Auttajan ja autettavan roolit voivat vaihtua ja jokainen voi tarvita diakoniaa jossain elämänvaiheessa. Erilaisten ihmisten, mukaan lukien seurakuntalaisten ja diakonian “asiakkaiden” todettiin voivan joissain tilanteissa ottaa kasvatusvastuuta. Oppimista, kasvatusta ja kasvamista pidettiin monensuuntaisena tapahtumana.

6 Suhtautuminen ja valmiudet seurakuntadiakonian kasvatustehtäviin

6.1 Suhtautuminen ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtäviin

Tässä tulososiossa käsittelen sitä, millaisia kasvatukseen liittyviä suhtautumistapoja diakoniatyöntekijöillä oli seurakunnalliseen diakoniakasvatukseen liittyen. Pääosin tulokset perustuvat kyselylomakkeen (LIITE1) kysymyksiin ”Millä tavoin seurakuntadiakoniassa tulisi mielestäsi suhtautua opetus- ja kasvatustehtäviin? ja ”Kuinka mielekkäänä itse pidät opetus- ja kasvatustehtäviä?”

Yhdistän mielekkyyden käsitteen siihen, kuinka tärkeinä, järkiperaisina ja perusteltuina diakoniaan liittyviä opetus- ja kasvatustehtäviä vastauksissa pidettiin. Suuri osa vastaajista kertoi pitävänsä työhönsä liittyviä opetus- ja kasvatustehtäviä mielekkäinä. Opetus ja kasvatusta nähtiin niinkin tärkeinä, ettei ilman niitä kannattanut tehdä diakoniatyötä. Mielekkyys muodostui monenlaisista asioista. Eräs vastaaja käsitteli kasvatusta palveluun kasvamisen näkökulmasta:

”Erityisen mielekkäinä. Pidän niitä TÄRKEIMPÄNÄ työmuotona. Kristuskaan ei tullut palveltavaksi vaan meitä palvelemaan ja joka meistä tahtoo olla kaikkein suuriin olkoon kaikkien palvelija. Jotta osaa palvella, pitää ensin saada kasvatusta, opetusta oikeasta palvelemisesta ja ohjausta oikeaan.” V3

Vastaajille oli tärkeää tietää, mitä työntekijältä kasvatusta- ja opetustehtäviin liittyen odotettiin. Myös esimerkiksi kohderyhmän vastaanottavuudella ja onnistumisen kokemuksilla oli mielekkyyden kokemisessa merkitystä.

”Riippuu kohderyhmästä. Rippikoululaiset on usein kovin haastava ryhmä levottomuutensa ja sosiaalisten paineidensa vuoksi. Tärkeähän se toki olisi, mielekkyys tulee jos kykenee herättämään mielenkiinnon.” V71

Tietyt kasvatustilanteet saattoivat näyttäytyä erityisen mielekkäinä. Tilanneyhteys lieneekin tärkeä mielekkyyden tekijä:

”opetan keitysvammaisten rippikoulussa, olen sitä itse toivonut - osallistuisin muutenkin sille riparille. silloin se on ihan mielekästä.” V24

”Yhdessä tekeminen ja etsiminen mielekästä ja mielenkiintoista.” V55

Mielekkyyden kokemuksiin vaikuttivat paljolti käytettävissä olevat resurssit:

”Mielekästä, kun siihen on esim. rippikoulusuunnitelmassa varattu aikaa. Mielekästä, kun on keinot ja tila tavoittaa nuorten käsitemaailma. Mielekästä, kun saa käsitellä asiaa keskustelemalla nuorten kanssa, heidän mielenkiinnostaan käsin.” V75

Tarvittaviin resursseihin kuuluivat niin riittävä valmistautuminen ja aika sitä varten, soveltuvat materiaalit, kohderyhmille sopivat menetelmät ja niiden käyttötaidot kuin riittävä työvoimakin. Vastaaajilla oli kokemuksia liian niukoista resursseista suhteessa opetus- ja kasvatustehtävien vaatimuksiin:

”Tekisimme sitä enemmän (esim. vierailisimme rippikouluissa), jos meillä olisi siihen työvoimaa riittävästi, samoin vierailisimme enemmän kouluilla nyt työaika menee ihan perustehtävien toteuttamiseen (= heikoimpien auttaminen eri tavoin) eikä kukaan repeä enää enempään (rippikouluja meillä on 16/v ja koulujakin 10-15 alueellamme)” V43

Useammassakin vastauksessa käsiteltiin ajan rajallisuutta ja riittämättömyyttä omassa työssä. Eräskin vastaaja yksinkertaisesti totesi, ”ettei aina jaksa” huomioida työssään kasvatuksellisia ulottuvuuksia.

Vain yksittäisissä vastauksissa haastettiin seurakuntadiakoniaan liittyvän opetus- ja kasvatustyön mielekkyys:

”Diakoniatyössäkin on valittava mitä pystyy tekemään. eli ei ole mielekästä ryntäillä kasvatuksen puolella kauheasti, koska diakonian ydintehtävä kärsii siinä.” 24

”Pidän haastavina ja suoritustasoani ylläpitävänä ja joskus siksi ihan mielekkäinä, mutta ne vievät tilaa tärkeämmältä arkiselta asiakastyöltä.” V58

Näissäkin vastauksissa kasvatuksen mielekkyyttä puntaroitiin lähinnä työn kokonaismäärään nähden ja priorisointikysymyksenä. Diakoniakasvatuksen mielekkyyttä sinänsä ei vastauksissa kyseenalaistettu.

Mielekkyyttä enemmän vastauksissa kuvailtiin sitä, kuinka mieluisana kasvatustyö omakohtaisesti koettiin. Mieluisuuden kokemukset jakoivat vastaajajoukkoa paljon. Osa vastaajista kertoi pitävänsä opetus- ja kasvatustehtävistä kaikkiaan tai ainakin tietyiltä osin. Osa ei tuntenut niitä lainkaan omakseen. Yksi vierasti opetus- ja kasvatustehtäviä ylipäätään, toinen ei pitänyt suurille joukoille puhumisesta.

”En koe opetustyötä mieluisena. En ole saanut opettajan armolahjoja. Yksilöllinen kasvatustyö on mieluista.” V18

Toisaalta opettaminen saatettiin nähdä mukavana vaihteluna ja sopivissa määrin mieluisana haasteena. Haastavuudestaan huolimatta osa diakoniatyöntekijöistä piti kasvatuskokemuksia itselleenkin tärkeinä. Ne voivat olla mahdollisuus ammatilliseen kehittymiseen:

”avartavat ja syventävät omaa osaamista ja diakonia-ajattelua” V68

Mieluisuuteen vaikuttivat osaltaan kokemukset omasta kyvykkyydestä: muutamat mainitsivat vastauksissaan, etteivät kykene opetus- tai kasvatustyöhön, eivät ole saaneet siihen lahjoja tai riittävää koulutusta tai eivät muuten koe niitä itselleen luonnollisina. Toisaalta jotkut kertoivat opetuksen ja kasvatuksen olevan luontaista ja siksi mukavaa ja motivoivaa. Opetus- ja kasvatustyötä olisi suotava toteuttaa työntekijän yksilöllisyyttä kunnioittaen:

”Ei saisi pakottaa. Opettaminen ei ole kaikille ominaista. Mutta ne jotka sen kokee omakseen luotaisiin sille mahdollisuus ja oikeus.” V65

Vastaajat kuvailivat monipuolisesti sitä, kuinka seurakuntadiakoniassa tulisi suhtautua opetus- ja kasvatustehtäviin. Monen mielestä suhtautumisen tulisi olla myönteistä ja opetus- ja kasvatustehtävät nähdä mahdollisuuksia tunnistaen ja tarjoten. Vastauksissa toivottiin avointa mieltä, uteliaisuutta, kiinnostuneisuutta ja luovuutta. Kasvatukseen tuli suhtautua leppoisasti, ”neutraalin viileästi”, vastuullisesti, hurskastelematta ja vakavasti. Opetustehtäviä ei tulisi nähdä rasitteena vaan luontevana osana omaa ja koko seurakunnan, ei ainoastaan diakonian työalan, toimintaa.

”Avoimin mielin ja olla valmis osallistumaan. Näkemään sen osana omaa työtänsä, eikä kasvatuspuolen kysymyksenä pelkästään” V61

”En ajattele sitä erillisenä asiana vaan se kattaa koko työn ja on luonnollinen osa sitä.” V4

Eräs vastaaja luonnehti kasvatustehtäviin suhtautumista näin:

”Loistavana mahdollisuutena tuoda se näkyväksi, mikä jo tiedetään mutta ei sanoiteta oikein. Kasvatustehtäviin mielestäni tulee suhtautua aina nöyrän innostuneesti, sillä kasvatus on vaikeaa ja hyvin inhimmillistä”. V32

Omaan työhön tuli suhtautua ylpeästi ja avoimesti, mutta myös lempeydellä: jo tapa suhtautua omaan toimintaan oli diakoniakasvatusta ja viestintää.

6.2 Ammatilliset valmiudet ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtäviin

Kysyin vastaajilta, millaisia valmiuksia he olivat saaneet diakoniakasvatukseen ammatillisessa koulutuksessa. Tällä halusin selvittää, kokivatko diakoniatyöntekijät saaneensa diakonia-alalle kouluttautuessaan valmiuksia ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtäviin ja millaisia mahdolliset valmiudet olivat. Vastauksissa oli pohdintaa valmiuksista ammatillista koulutusta laajemmastakin

perspektiivistä. Suurin osa vastaajista nimitti itseään ”diakoniatyöntekijäksi”, mutta osa eritteli suuntautumisensa joko diakoniksi tai diakonissaksi eli ilmaisi näin taustansa joko sosiaali- tai terveystieteiden ammattilaisena.

Muutamit vastaajat kokivat saaneensa diakoniatyöntekijän ammattiin valmistavassa koulutuksessa diakoniakasvatukseen hyvät tai riittävät valmiudet. Koulutuksesta oli saatu välineitä kasvatustyöhön. Opetukseen oli kuulunut harjoitustilanteita ja opiskelijoiden itsensä järjestämiä opetustunteja.

”Mielestäni oma koulutukseni on ollut todella hyvät valmiudet antava kaikilta osin, myös kasvatuksellisesta näkökulmasta monia valmiuksia antava.” V55

Riittävät valmiudet saaneet luonnehtivat omaksuneensa perusvalmiuksia tai hyvän pohjan kasvustyöhön. Koulutus oli voinut antaa riittäviä valmiuksia jostain tietyistä näkökulmista:

”Ihmisten kohtaamiseen hyvät valmiudet. Käytännön asioissa tukemiseen ei niinkään hyvät.” V6

Eräs vastaaja kuvaili kokonaisvaltaista käsitystään oppilaitoksessa saamastaan ”diakoniakasvatuksesta”:

”Koulutuksessa pyrittiin lähinnä omaan sisäiseen kasvuun. On oltava sinut itsensä kanssa, jotta voi ja jaksaa auttaa muita. Koko opiskelu oli kokonaisuudessaan diakoniakasvatusta. Kiinnostuin itsestäni ja sitä kautta muista ihmisistä.” V33

Yksi vastaaja kertoi suorittaneensa koulutuksen yhteydessä kasvatustieteen approbatur-tutkinnon, toinen kehuu diakoniaopistossa saamaansa pätevää opetusta. Kolmas totesi nykykoulutuksen antavan hyviä kasvatustieteellisiä valmiuksia.

Erään vastaajan mukaan diakoniakasvatuksesta puhuttiin koulutuksessa paljon. Toinen vastaaja puolestaan kertoi kuulevansa käsitteen ”diakoniakasvatusta” ensimmäisen kerran vastatessaan pro gradu -tutkielmani kyselylomakkeeseen. Muutamit kertoivat, että eivät muista saaneensa tai etteivät olleet lainkaan saaneet diakoniakasvatukseen liittyvää opetusta. Diakoniaan liittyvää kasvatusta oli saatettu käsitellä vähän tai jonkin verran tai koulutuksen tarjoamat valmiudet koettiin muuten huonoiksi tai puutteellisiksi.

”Lähinnä teorian oppimisen ja sen esittämisen kautta. Diakoniakasvatuksesta ei sinällään ollut paljoakaan koulutuksessa.” V18

Opiskelijoiden kesken toteutettujen opetustuntien lisäksi kasvatustehtäviä oli harjoiteltu opintopiirein ja osallistumalla tapahtumiin, joissa pidettiin diakoniaa

esillä. Opetus- ja kasvatuskokemus ei kuitenkaan ole vain puhetta kasvattamisesta:

”En suoraan paljonkaan, mutta kaikki esiintymis- ja esimerkiksi esitelmän tai opinnäytetyön esittelemiskokemus on samalla opetuskokemusta. Opiskelimme myös toiminnallisia menetelmiä, mikä oli hyvä.” V22

Ammatillisen koulutuksen sijaan muutamat vastaajat kertoivat saaneensa diakoniakasvatusvalmiuksia valmistumisen jälkeen jatkokoulutuksessa ja erilaisilla lisä- ja täydennyskursseilla. Lisäkoulutukset olivat antaneet valmiuksia esimerkiksi rippikoulutyöhön tai perhetyön menetelmiin. Yleensä koulutustarve oli liittynyt jollain tavalla omaan työnkuvaan. Valmiuksia oli haettu myös YAMK-opintojen diakonia ja kristillinen -kasvatus opintokokonaisuudesta.

Osalla vastaajista oli olemassa diakoniatyöntekijän ammatin lisäksi toinen tai useampia ammatteja. Muutamalla vastaajalla oli pedagogista koulutusta ja kokemusta opettajan työstä. Muutamat olivat aiemmalta koulutukseltaan joko kirkon tai yhteiskunnan nuorisotyönohjaajia. Muita mainittuja ammatteja tai pätevyksiä olivat lastenohjaajan, erikoissairaanhoidajan, sairaanhoitajan (vastaajana sosionomi-diakoni) ja lähetyssihteerin koulutukset. Aiempi koulutus saattoi tukea diakoniaan kuuluvia kasvatustehtäviä:

”Olen perusammattiltani nuorisotyöntekijä (kunnan puolesta) ja siinä koulutuksessa sai opetella valmiuksia esiintymiseen, ohjaamiseen ja opettamiseen. Diakonia-ammattikorkeakoulussa en muista saaneeni mitään opetusta tästä asiasta.” V7

Monivaiheinen ammatillinen koulutustausta saattoi vaikuttaa diakoniatyöntekijän (ammatti-) identiteettiin nykyistäkin työtä tehdessä:

”Olen edelleen kasvattaja ja se on tärkeä osa minuutta.” V65

Kasvatusvalmiuksia ei opita vain koulussa. Vastaajat mielsivät elämän- ja työkokemuksen valmistaneen kasvatustehtäviä varten. Käytäntö, kokemus ja työ olivat opettaneet, ja työssä tarvittavia tietoja, taitoja ja valmiuksia oli usein saanut etsiä itsenäisesti. Oma mielenkiinto ja innostuneisuus olivat ohjanneet näissä etsinnöissä. Eräs vastaaja kertoi ammattiliiton luottamustehtävien varustaneen ja motivoineen diakoniakasvatukseen. Henkilökohtaisessa elämässä oli ammennettavaa myös kasvatusta ajatellen:

”Omat lapset ovat kasvattaneet enemmän - ja antaneet vinkkejä lähestymistavoista.” V75

Yksittäiset vastaajat kertoivat erityisesti kaipaavansa lisää valmiuksia diakoniakasvatukseen:

”Pidän opetus- ja kasvatustehtävistä, mutta toivoisin saavani siihen lisää koulutusta ja vinkkejä ihmisiltä, joiden työhistoria on pidempi kuin omani.” V29

Kaikkiaan näyttääkin siltä, että Rättyän¹⁷⁶ ja Grönlundin¹⁷⁷ esittämä tarve opetus- ja ohjaustaitojen lisäämiselle ammatillisessa koulutuksessa välittyy myös tämän tutkimuksen aineistossa. Pidän myös mahdollisena, että ammatilliseen koulutukseen ”sisäänrakennettua” diakoniakasvatusta ei eri syistä tunnisteta, vaikka sitä olisikin olemassa. Näyttää siltä, että erilaisilta ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtäviltä ei voi diakoniatyössä välttyä. Herää kysymys, tulisiko pedagogisia valmiuksia entistä enemmän korostaa ammatillisessa koulutuksessa.

6.3 Kuinka diakoniakasvatusta on määritelty seurakunnissa?

Kyselylomakkeessa kysyin ”Millä tavalla seurakunnassasi on määritelty diakoniakasvatus? Esimerkiksi miten, kuka tai ketkä sitä toteuttavat?” (LIITE 1) Kysymyksellä halusin ensisijassa selvittää, onko seurakunnissa olemassa virallisia, kirjattuja linjauksia diakoniakasvatuksesta ja sen toteuttamisesta. Arvelin mahdollisten linjausten ohjaavan sitä, kuinka diakoniatyöntekijät määrittelevät diakoniakasvatuksen.

Kysymykseen kertyi kohtalaisen paljon vastausmateriaalia: useimmissa vastauksissa asiaa käsiteltiin usean lauseen verran. Kuitenkin vain vastausten vähemmistössä viitattiin todella olemassa oleviin määritelmiin. Monet vastauksista olivat kuin toisintoa muista kysymyslomakkeen vastauksista, ja vastauksissa oli samankaltaisuutta erityisesti kysymyksen ” Kuinka itse määrittelisit käsitteen ”diakoniakasvatus”?” vastauksiin nähden: vastauksissa esimerkiksi pohdittiin, mitä diakoniakasvatuksen vastaajan mielestä tulisi olla.

Näkemykseni vastausten luonteesta on, että valtaosassa seurakunnista virallista määritelmää diakoniakasvatuksesta joko ei ollut tai oltiin epävarmoja sellaisen olemassaolosta. Työntekijät kuitenkin halusivat vastata kysymykseen asiaa pohtien ja lähestyivät kysymystä seurakuntansa käytänteiden kautta. Kaikkiaan oli haastavaa tulkita, kuinka paljon vastaukset olivat mielipidettä, käytäntöä tai virallista määritelmää. Toisaalta aineistoa oli mahdollista vertailla

---

¹⁷⁶ Kts. Rättyä 2009, 161.

¹⁷⁷ Kts. Grönlund 2012, 85.

lomakkeen muihin vastauksiin, mikä joko vahvisti, syvensi tai monipuolisti muuta materiaalia.

Kolme vastaajaa kertoi seurakunnassaan olevan diakoniakasvatuksesta ja sen toteuttamisesta virallisia linjauksia. Kahdessa vastauksessa viitattiin paikalliseen toimintasuunnitelmaan ja yhdessä viranhaltijan johtosääntöön:

”Toimintasuunnitelmassa on diakoniakasvatuksesta osio. kaikki diakoniatyöntekijät oman työnsä puitteissa. Yhteisvastuukeräys sihteeriys vuorottelee diakoniatyöntekijöillä.” V42

Yksi vastaaja viittasi rippikoulun paikallissuunnitelmaan, jonka mukaan diakoniakasvatus on kaikkien työntekijöiden tehtävä. Toinen vastaaja kertoi kaikille työntekijöille kuuluvan diakoniakasvatuksen perustuvan kasvatustyön strategiaan:

”Kaikki työntekijät seurakunnassa tekevät diakoniakasvatusta. Kyllä diakonia on seurakunnan syvin olemus ja sitä olemusta kaikki työntekijät työllään tukevat. Meillä on voimassa oleva kasvatuksen strategia, jossa myös diakoniakasvatus on mainittu. Vastuu kasvatuksesta siis on kaikilla.” V32

Yksi vastaaja näki seurakunnan diakoniaa ohjaavien strategisten tavoitteiden liittyvän myös diakoniakasvatuksen toteuttamiseen:

”Määritelmää ei ole kirjoitettuna, diakonista toimintaotetta on sanoitettu ja diakoninen toimintaote on kirjattuna koko seurakunnan strategisiin tavoitteisiin. Kaikki toteuttavat, erityisesti rippikoulussa.” V46

Vaikka tarkempia linjauksia diakoniakasvatuksen sisällöistä ei olisi ollut, kertoi muutama työntekijä sen kuuluvan joko omaan tai jonkun tiiminsä jäsenen viralliseen vastuualueeseen:

”Meillä on viranhaltija, jolle diakoniakasvatus on nimetty. Hän osallistuu rippi- ja isoiskoulutukseen sekä tekee nuorisotyön kanssa yhteistyötä (esim. kerhotoimintaa). Hän on myös Kirkon ulkomaanavun yhdyshenkilö ja on pitänyt esillä kansainvälistä kasvatusta/vastuuta (esim. niin, että seurakuntamme on siirtynyt jo vuosia sitten ostamaan mm. reilun kaupan kahvia). Myös yv-kasvatus kuuluu hänen toimialaansa.” V3

Useat vastaajat ilmaisivat, ettei seurakunnassa ole määritelmää tai linjausta diakoniakasvatuksesta tai etteivät he ainakaan olleet sellaisista tietoisia. Noin neljännes vastaajista ilmaisi, ettei tiedä, onko diakoniakasvatukseen liittyvää linjausta olemassa tai kuuluuko sen jonkun vastuulle.

”En osaa sanoa, onko määritelty ollenkaan. En usko. Olen työskennellyt tässä seurakunnassa lähes 10 vuotta.” V40

Lähes yhtä moni totesi, ettei virallista linjausta ole olemassa

”ei ole yleisesti määritelty. kaikkien tulisi toteuttaa ns. diakoniakasvatusta.” V38

On huomionarvoista, joskaan ei mielestäni yllättävää, että seurakunnissa diakoniakasvatusta on määritelty ja linjattu vasta vähän. Seurakuntadiakoniaa ei kenties ole totuttu sitten 1970-luvun K-ohjelman¹⁷⁸ tarkastelemaan kasvatuksen näkökulmasta. Kasvatustyö on perinteisesti ollut alansa ammattilaisten vastuulla myös seurakuntatyössä. Pro gradu -tutkelmani kuitenkin muiden diakoniakasvatusta sivunneiden tutkimusten tavoin osoittaa, että ohjaus-, opetus- ja kasvatustyötä toteutetaan myös seurakuntadiakoniassa. Diakoniakasvatuksen määrittelemisen ja linjaaminen paikallisseurakuntatasolla voisi tehdä nykyistä näkyväksi työtä, jota jo tehdään ja ohjata työn suunnittelemista ja toteuttamista entistä selkeämmin.

---

¹⁷⁸ K-ohjelma: Kirkon kasvatustoiminnan kokonaisohjelma. Kirkon kasvatusasiain keskus 1976.

7 Johtopäätökset

7.1 Tulosten yhteenveto ja sovellutukset

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on ollut selvittää, kuinka Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyöntekijät mieltävät diakoniaan liittyvän kasvatuksen. Tutkimustehtäväni jakautui kolmeen tutkimuskysymykseen:

1. Kuinka diakoniatyöntekijät määrittelevät diakoniakasvatuksen?
2. Millaisia kokemuksia diakoniatyöntekijöillä on työhönsä liittyvistä ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtävistä?
3. Kuinka diakoniatyöntekijät suhtautuvat työhönsä liittyviin opetus- ja kasvatustehtäviin?

Tutkimusaineistoni koostui 75:stä kyselylomakevastauksesta, jotka keräsin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyötä tekeviltä. Analysoin vastaukset laadulliseen tutkimukseen kuuluvan aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Vastaukset sisälsivät runsaasti yhtenevää materiaalia, mutta mukaan mahtui myös yksittäisiä ja aineistossa ainutlaatuisia näkökulmia.

Diakoniatyöntekijät määrittivät diakoniakasvatusta sen lähtökohdista ja periaatteista, tavoitteista ja aihealueista käsin. Diakoniakasvatus kytkeytyi diakonian kokonaisuuteen ja sitä tulkittiin suhteessa diakoniatyön toteuttamiseen ja käytäntöihin. Diakoniakasvatuksen katsottiin ankkuroituvan kristinopin ja -uskon keskeisiin sisältöihin, kuten sakramentteihin, kristilliseen ihmiskäsitykseen, seurakuntayhteyteen ja lähimmäisyyteen.

Vaikka diakoniakasvatus toteutuu usein seurakuntayhteydessä ja siitä käsin, kuuluu siihen olemuksellisesti seurakunnasta ulospäin suuntautuminen. Diakoniakasvatuksen tarkoituksena pidettiin lähimmäis- ja yhteisvastuun laajenemista lähellä ja toisaalta maailmassakin. Tarkoitus oli, että yhä useampi voisi tiedostaa toisten ihmisten avun ja tuen tarpeen, motivoitua auttamiseen ja löytää keinoja yhteisen hyvän puolesta toimimiseen. Asenteisiin ja arvoihin vaikuttamalla oli mahdollista purkaa eriarvoisuutta ja ennakkoluuloja sekä lievittää välinpitämättömyydestä koituvaa hätää. Vaikuttamisen katsottiin ulottuvan yksilötasolta aina yhteiskunnallisiin rakenteisiin asti.

Diakoniakasvatus sivuaa asennevaikuttamisena keskeisesti esimerkiksi nuorisotyössä tunnettuja suvaitsevaisuus- ja rauhankasvatusta¹⁷⁹ sekä ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja maailmaanlaajan oikeudenmukaisuuden

---

¹⁷⁹ Kts. Nuorisotyö s.a.

toteutumista edistävää globaalikasvatusta¹⁸⁰. Globaalin oikeudenmukaisuuden kysymykset ovat suomalaisessa yhteiskunnassa erityisen keskeisiä 2010-luvun puolivälissä. Ennen kaikkea Lähi-Idän kiristyneen poliittisen tilanteen¹⁸¹ vuoksi Euroopan unionin alueelle hakeutui vuonna 2015 yli miljoona turvapaikanhakijaa¹⁸². Suomeen heistä saapui 32 476, kun vastaava luku vuonna 2014 oli 3651¹⁸³. Tilanne on haastanut kunnat ja kaupungit sekä järjestöt ja paikallisyhteisöt auttamaan ja tukemaan turvapaikanhakijoiden sopeutumista. Myös seurakunnat ovat reagoineet turvapaikanhakijoiden hätään esimerkiksi järjestämällä tiloissaan majoitusta¹⁸⁴ ja osallistamalla heitä vapaaehtoistyön keinoin¹⁸⁵. Kirkolla onkin mahdollisuus näyttää esimerkkiä kaukaisen lähimmäisen vastaanottamisesta, puolustamisesta ja oikeudenmukaisuuden ajamisesta. Tietoa välittämällä ja auttamisen ja osallistumisen mahdollisuuksia tarjoamalla kirkko vahvistaa osallisuutta ja yhdenvertaisuutta eri osapuolien – niin turvapaikanhakijoiden kuin kantaväestönkin – kesken.

Tutkimuksen aineistossa diakoniaskasvatus näyttäytyi laajemman tason vaikuttamistoiminnan lisäksi käytännöllisenä, yksilölliset tarpeet huomioivana auttamis- ja vaikuttamistyönä. Diakonian asiakastyöhön kuuluva ohjaus, opastus ja neuvonta olivat yksilötasolla hätään vaikuttamista. Tavoite oli, että ihminen voimavarojensa, hyvinvointinsa, tietoisuutensa ja toimintakykynsä lisääntyessä kasvaisi oman elämänsä aktiiviseksi toimijaksi, voimaantuisi ja saisi osallisuuden kokemuksia. Osallisuuden vahvistaminen oli edellytys myös yhteisöllisen diakoniaseurakunnan toiminnalle.

Tammikuussa 2016 Kirkon tiedotuskeskus uutisoi suomalaisten tärkeimmäksi kirkkoon kuulumisen syyksi kirkon tekemän auttamistyön: auttamistyön arvostus oli noussut entisestään neljän vuoden takaiseen tilanteeseen nähden¹⁸⁶. Uutinen on diakonian kannalta myönteinen, kirkon tekemästä auttamistyöstä tiedetään. Tutkimukseeni vastanneiden diakoniatyöntekijöiden mukaan yleistä diakoniaan ja diakoniatyöhön liittyvää tietoa tarvittiin kuitenkin lisää. Toiveena oli, että diakonia tulisi yhä useammalle ihmiselle tutuksi. Diakoniatyöntekijät uskoivat, että tieto kirkon diakonian kautta tekemästä hyvästä

---

¹⁸⁰ Kts. Mahler 2008, 45–48.

¹⁸¹ Huusko 2015.

¹⁸² Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts 2016.

¹⁸³ Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä 2016.

¹⁸⁴ Juntunen 2015.

¹⁸⁵ Haikala 2015.

¹⁸⁶ Auttamistyö on yhä tärkeämpi syy kuulua kirkkoon 2016.

voisi tuoda kirkkoon uusia ja aktivoida nykyisiä jäseniä. Diakoniatyöntekijöiden kokemus oli, että aina edes seurakunnan muiden työalojen työntekijät eivät tunteneet diakonian työalaa tai diakoniatyöntekijöiden osaamista. Tämä saattoi näyttäytyä esimerkiksi siinä, että diakonian tarjoamasta avusta oli väärää käsityksiä ja siinä, ettei diakoniatyöntekijöiden asiantuntijuutta aina osattu hyödyntää.

Diakoniakasvatusta sanoitettiin monenlaisin käsittein ja toiminnanilmauksin. Kasvatus miellettiin sanana vieraaksi. Aineistossa kuvailtiin diakoniakasvatusta esimerkiksi ohjaamiseksi, tukemiseksi, tiedottamiseksi ja rohkaisemiseksi. Erilaisia ilmauksia yhdisti yhteinen tavoite: kasvamisen mahdollistaminen. Tämä kaikki toteutui enemmän yhdessä elämisen ja rinnallakulkemisen kautta kuin ulkoapäin tulevana tiedonantona, ja kasvatusta pidettiin kahdensuuntaisena ja vastavuoroisena. Myös työntekijä kasvaa suhteessa toisiin ihmisiin ja oppii vuorovaikutuksessa. Diakoniakasvatuksen ei aina tarvinnutkaan olla ennalta suunniteltua tai intentionaalista toimintaa, vaan uutta omaksuttiin aivan tavallisissa arjen kohtaamisissa ja keskusteluissa. Toisaalta diakoniakasvatukseen kuului paljon suunnitelmallisuutta ja pedagogisia valmiuksia edellyttävää toimintaa, esimerkiksi koulutusten järjestämistä.

Diakoniakasvatuksen sisällöt kytkeytyivät tavalla tai toisella diakoniatyössä käsiteltyihin ilmiöihin ja aiheisiin. Tilanneyhteyksistä riippuen voitiinkin käsitellä niin talousasioita, hyvinvointia ja terveydenhoitoa, ympäristö- ja yhteiskunta-asioita, ihmissuhteisiin liittyviä aiheita kuin hengellisiä ja eettisiä teemojakin. Tietyt aihealueet eivät kuitenkaan näyttäneet diakoniakasvatusta määrittelevinä: ennemminkin diakoniakasvatus nähtiin otteena, jolla työtä tehtiin. Usein työntekijöiden haaste saattoikin olla kasvatus- ja kasvamismahdollisuuksien tunnistaminen työssään. On mahdollista, että diakoniatyöntekijät myös tunnistaisivat jo tekemänsä kasvatustyön paremmin, jos kasvatuksen sijaan käytettäisiin toisenlaisia käsitteitä.

Diakonian ja diakoniakasvatuksen toivottiin läpäisevän koko seurakunnan toimintaa ja integroituvan eri työaloihin. Tämän toteutumisesta oli monenlaisia kokemuksia. Seurakuntien toimintakulttuureista riippuen työalojen väliset rajat näyttävätkin olevan joko tarkkaan rajattuja tai joustavampia. Siitä, kenen diakoniakasvatusta tuli toteuttaa, oli erilaisia näkemyksiä. Diakoniakasvatusta voitiin pitää seurakunnan työntekijöiden, erityisesti diakonien ja diakonissojen, tehtävänä.

Laajimmillaan toteuttajina pidettiin kaikkia seurakuntalaisia tai kaikkia ihmisiä.

Kysymys siitä, kuinka ja ketkä diakoniaa ja diakoniakasvatusta toteuttavat on oleellinen seurakuntatyön toteuttamisen tulevaisuudennäkymistä käsin. Kirkon heikkenevän taloustilanteen vuoksi paine kirkon henkilöstömäärien vähentämiseen on kasvava¹⁸⁷. Diakonisen avun tarve ei kuitenkaan ole ollut vähenemään päin¹⁸⁸. Mitä hupenevat henkilöstö- ja muut resurssit tarkoittavat diakoniatyön toteuttamisen ja avuntarpeen näkökulmasta? Voisiko diakoniakasvatus esimerkiksi aiempaa aktiivisempana vaikuttamistoimintana ennaltaehkäistä hätää? Entä voisiko diakoniakasvatuksellinen työote olla muuttamassa diakoniaa entistä enemmän seurakuntalaisten toteuttamaksi ja diakoniatyöntekijän asiantuntijaroolista käsin tukemaksi työksi?

Diakoniaan liittyen kirkossa on kauan käyty ja edelleen jatketaan keskustelua uudesta vihkimysvirasta. Keväällä 2015 kirkolliskokouksessa käsiteltiin ehdotusta uuden vihkimysviran, ”diakoniviran”, perustamisesta. Diakonivirka koskisi lähimmäisenrakkauden, kasvatuksen, sielunhoidon ja lähetysten ammattilaisia – siis diakoneja, diakonissoja, nuoriso- ja lapsityönohjaajia, varhaiskasvatuksen ohjaajia sekä lähetys sihteerejä.¹⁸⁹ Ehdotus diakonivirasta ei tullut hyväksytyksi, mutta haastaa pohtimaan diakoniatyön toteuttamista erilaisista professioista ja ammattien rajapinnoista käsin. Tarjoaisiko diakoniakasvatus mielekkäitä yhtymäkohtia kirkon eri alojen ammattilaisille? Voitaisiinko sitä kehittää entistä enemmän moniammatillisen tiimin yhteistyönä?

Diakoniaan liittyvän kasvatuksen, ohjauksen ja opetuksen katsottiin voivan kohdistua kaikkiin ihmis- ja ikäryhmiin. Yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta vastaajat olivat sitä mieltä, että kasvatustyö voi ja sen tuli kohdistua kaikenikäisiin ihmisiin. Eittämättä tietyt ikäryhmät kuitenkin korostuvat tavoittavan ja kohtaavan työn puitteissa. Oli jo ennalta arvattavissa, että aineistossa rippikoululaiset olivat useimmin mainittu diakoniatyön kohderyhmä. Moni varmasti saakin ensimmäistä kertaa tietoa diakoniasta juuri rippikoulussa. Harvassa muussa työmuodossa tavoitetaan yhtä laajasti eri taustoista tulevia ihmisiä. Diakoniakasvatuksella voi kuitenkin olla sijansa monenlaisissa elämän- ja ikävaiheissa.

Tulokset osoittavat, että diakoniakasvatus ja erilaiset ohjaus- ja opetustehtävät voivat liittyä lähes kaikkiin diakoniatyön työmuotoihin. Suuri osa aineistosta oli erilaisten työ- ja toimintamuotojen kuvailemista silloinkin, kun

---

¹⁸⁷ Meriläinen 2015, 43.

¹⁸⁸ Kirkon ja yhteiskunnan palvelukseen tarvitaan moniosajia 2013.

¹⁸⁹ Esitys uudesta diakonivirasta 2015, 42.

kysymyksenasettelu olisi antanut mahdollisuuden teoreettisempaan pohdintaan. Tästä syystä vastausmateriaali ei tarjonnut niin paljon analysoitavaa kuin olisi vastausten lukumäärän perusteella voinut olettaa. Toisaalta toimintamuotojen käsitteleminen vahvisti ymmärrystä kasvatuksesta tietynlaisena työotteena, joka yhdistyy työtilanteisiin luontevasti ilman, että tilanteita tarvitsisi mieltää erityisen kasvatukselliseksi tai opetukselliseksi.

Näyttää siltä, että diakoniatyöntekijöillä on runsaasti kokemusta erilaisista ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtävistä. Kasvatuksellista ulottuvuutta pidettiin diakoniatyössä tärkeänä. Suhtautuminen ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtäviin oli pääosin myönteistä, ja kasvatusta pidettiin työn kannalta mielekkäänä. Pedagogiset tehtävät nähtiin kuitenkin myös priorisointikysymyksenä: esimerkiksi rippikoulun toteuttamiseen osallistuminen vei aikaa ja tilaa muulta, ehkä oleellisemmaksi ja akuutimmaksi koetulta, diakoniatyöltä. Mielekkyydestään huolimatta opetustehtävät saatettiin kokea ylimääräisenä taakkana. Taakoittavuutta kokivat myös he, joille kasvatustehtävät eivät olleet erityisen mieleisiä. Osa diakoniatyöntekijöistä kuitenkin piti kasvatustyöstä erityisen paljon, jolloin se koettiin antoisana ja palkitsevana. Opetustehtäviä tarkasteltiin oman kyvykkyyden, valmiuksien ja kutsumuksen kokemusten kautta.

Kyselyyn vastanneilla oli monenlaista ammattiosaamista. Diakoni- tai diakonissakoulutuksen lisäksi usealla oli lisäkoulutusta tai taustalla yksi tai useampi ammatti. Esimerkiksi pedagoginen koulutus olikin hyödyttänyt diakonian kasvatustehtävien hoitamisessa. Kaikkiaan kuitenkin diakonia-alan koulutuksessa saadut valmiudet diakoniatyöhön liittyvän kasvatuksen toteuttamiseen koettiin niukoiksi. Diakoniatyötä tulee rajata mielekkäällä tavalla myös kasvatustehtävistä käsin – työskenteleehän seurakunnissa yleensä myös erityisiä kasvatuksen ammattilaisia. Näyttää kuitenkin siltä, että ohjaus-, opetus- ja kasvatustehtävien moninaisuus on diakoniatyön arkea. Tulevat diakonit ja diakonissat voisivatkin hyötyä pedagogisten opintojen osuuden lisäämisestä ammatilliseen koulutukseen. Lisäksi diakoniakasvatusta käsitteenä ja diakoniatyömenetelmänä olisi syytä käsitellä tavalla tai toisella ammatillisessa koulutuksessa.

Seurakuntatyötä ohjaavat paikalliset strategiat koskevat myös diakonian työalaa. Tutkimukseni osoitti, että diakoniakasvatusta ei paikallislinjauksissa laajalti tunneta tai sanoiteta. Diakoniatyötä voisi kuitenkin entistä enemmän arvioida ja suunnitella myös diakoniakasvatuksen näkökulmasta. Kasvatusulottuvuuden huomioon ottaminen paljastaisi jo tehtävää yksilöiden ja

yhteisöjen kasvamista ja kehittymistä tukevaa työtä. Työntekijöiden monenlaiset osaamiset ja valmiudet tulisivat tiedostetummiksi, mikä osaltaan edistäisi työyhteisön sisäistä asiantuntemuksen jakamista ja vertaisoppimista. Samalla mahdollinen lisäkoulutuksen tarve tulisi tunnistetuksi. Diakoniatyön suunnittelemisen diakoniakasvatuksen näkökulmasta voisi auttaa kohdentamaan, selkeyttämään ja rajaamaan diakonian kasvatus tehtäviä. Tutkimusaineiston perusteella diakoniakasvatus on voinut olla diakoniatyöntekijän erityisvastuualue tai muuten toteutua seurakunnissa ilman yhteistä ymmärrystä siitä, mitä käsitteellä todella tarkoitetaan. Strategia- ja muun suunnittelutyön avulla diakoniakasvatuksen määritelmä voisi tarkentua ja konkretisoitua.

Tutkimukseni osoittaa, että seurakuntien diakoniatyössä toteutetaan nonformaalia¹⁹⁰ ja informaalia¹⁹¹ kasvatus. Nonformaali diakoniakasvatus toteutuu esimerkiksi diakoniatyöntekijöiden järjestämässä tavoitteellisissa opetustilanteissa, kuten rippikoulussa ja koulutuksissa. Informaali kasvatus puolestaan kytkeytyy diakoniaan olemuksellisesti: vuorovaikutuksessa ja yhteydessä toiseen ihmiseen omaksutaan arvoja, käsityksiä ja asenteita. Diakonian vuorovaikutuksellisuutta voi puolestaan pitää sosiokonstruktivistista¹⁹² ja kollaboratiivista¹⁹³ oppimista tukevana. Diakoniatyön puitteissa käydyt keskustelut voivat synnyttää uutta ymmärrystä ja ajatuksia. Vastavuoroinen jakaminen kehittää kaikkia osapuolia – niin diakoniatyössä kohdattavia ihmisiä kuin työntekijäkin.

Pro gradu -tutkielmani tulosten perusteella esitän kolmeosaisen mallin diakoniakasvatuksen määritelmästä. Ensinnäkin kasvatus voi olla diakoniasta ulospäin suuntautuvaa ja sen sisällöistä viestimistä diakonisen ajattelun ja asenteen levittämiseksi yhä useampien tietoisuuteen. Toiseksi diakoniassa tai diakoniatyössä tapahtuva kasvatus voi olla diakoniaa itsessään: tällöin esimerkiksi ihmisen kohtaamisen opetuksellisuus itsessään voi lievittää inhimillistä hätää. Kolmanneksi kasvatus voi toteutua diakoniseen toiminnan ja elämäntavan, kuten lähimmäisistä huolehtimisen ja vastuunkannon, kautta. Kaikki nämä kolme ulottuvuutta sisältyvät seurakunnan diakoniatyöhön ja osittain koko seurakuntatyön kokonaisuuteen. Ne kuitenkin voivat ja niiden tulisi toteutua muillakin elämän osa-alueilla ja ympäröivässä yhteiskunnassa.

---

¹⁹⁰ Kts. Ward, McKinney-Douglas & Detoni 2013, 32–33.

¹⁹¹ Kts. Hirsjärvi & Huttunen 1995, 19–20.

¹⁹² Kts. Tynjälä, Heikkinen & Huttunen 2005, 27–28.

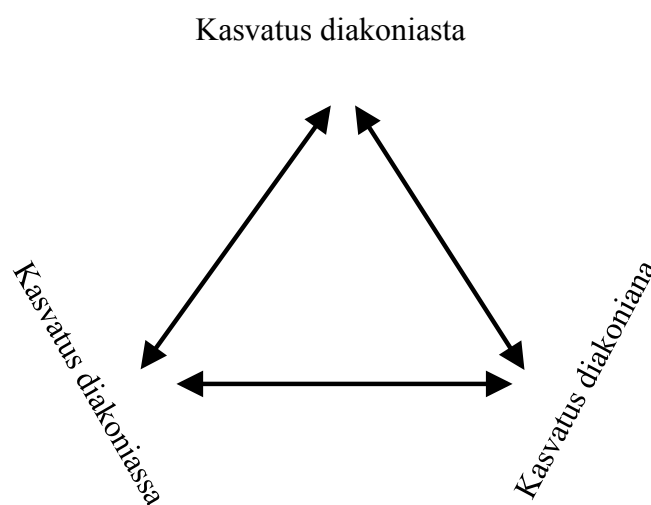
¹⁹³ Kts. Tynjälä, Heikkinen & Huttunen 2005, 28.

1. *Kasvatus diakoniasta*: Tarkoituksellinen, tavoitteellinen ja tiedostettu ohjaus, opetus tai kasvatus diakonian olemukseen, merkityksiin ja sisältöihin liittyvistä aiheista. Tämä toteutuu esimerkiksi esimerkiksi rippikoulun diakoniaopetuksessa, kansainvälisyyskasvatuksessa ja lehtikirjoituksissa.

2. *Kasvatus diakoniana*: Tarkoituksellinen, tavoitteellinen ja tiedostettu ohjaus, opetus tai kasvatus diakonian työtilanteisiin liittyvistä aiheista. Tätä on esimerkiksi talousneuvonta sekä vanhemmuuden ja vuorovaikutustaitojen tukeminen.

3. *Kasvatus diakoniassa*: Ei-intentionaalinen ja ennakoimaton diakonian työtilanteeseen tai diakoniaan olemuksellisesti liittyvä ohjaus, opetus tai kasvatus, joka voi tapahtua myös tiedostamatta. Tätä voivat olla esimerkiksi keskustelut ja esimerkin näyttäminen omalla elämällä.

Havainnollistan esittämäni määritelmää myös kolmikantaisella kuviolla. Siinä diakoniakasvatuksen eri ulottuvuudet tukevat ja ovat vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa. Näin esimerkiksi diakonian sisällöistä saatu opetus (kasvatus diakoniasta) voi rohkaista hakemaan diakonian apua vaikkapa vaikeaan taloustilanteeseen. Vastaavasti taloustilanteessa saatu opetus (kasvatus diakoniana) mahdollistaa kasvamista ja johtaa diakonisen elämäntavan (kasvatus diakoniassa) omaksumiseen. Diakonisen elämäntavan omaksuminen puolestaan vaikuttaa diakoniaa koskevien aiheiden puolesta puhumiseen (kasvatus diakoniasta) esimerkiksi julkisin kannanotoin.

Kuvio 4: Diakoniakasvatuksen määritelmä

7.2 Luotettavuuden tarkastelu

Jotta tutkimus on uskottavaa, on sen luotettavuutta voitava arvioida. Laadullista tutkimusta voi tarkastella analyysin toistettavuuden eli reliabiliteetin näkökulmasta. Saadaanko samasta aineistosta sama tulos tutkijasta riippumatta? Reliabiliteetin takaamiseksi analyysin luokittelu- ja tulkintasääntöjen on oltava yksiselitteisiä ja läpinäkyviä.¹⁹⁴ Toinen tutkimuksen luotettavuutta kuvaava käsite on validius eli pätevyys. Vastaako tutkimusaineisto tutkimustehtävään ja tutkimuskysymyksiin?¹⁹⁵

Lähestyin tutkimusaineistoa johdonmukaisesti induktiivisen sisällönanalyysin keinoin. Tarkastelin kriittisesti analyysin etenemistä ja tulkintojani. Dokumentoin ja säilytin analyysin työvaiheet tekstitiedostoina voidakseni tarkastella ja arvioida niitä prosessin eri vaiheissa. Omien sidonnaisuuksien tunnistaminen vahvistaa tutkimuksen luotettavuutta ja avoimuutta. Koska olen ensimmäiseltä koulutukseltani diakonissa ja työskennellyt seurakuntadiakoniassa, voi minua pitää diakoniatyön ”sisäpiiriläisenä”. Pyrin tiedostamaan kokemuksistani kumpuavat ennakko-oletukseni, asenteeni ja käsitykseni voidakseni tutkia aineistoa sellaisenaan.

Vaikka pyrin aktiivisesti etäännyttämään itseäni analyysin luotettavuuden turvaamiseksi, oli diakoniatyön tuntemisesta myös hyötyä aineiston tulkinnassa. Aineisto sisälsi jonkin verran lyhenteitä ja käsitteitä, jotka ovat diakoniatyöstä tuttuja ja jotka ilman diakoniatyön tuntemusta voisivat jäädä avautumatta. Kaiken kaikkiaan vastaukset sisälsivät runsaasti tulkinnallista materiaalia. Esimerkiksi kuvaillessaan sitä, ketkä diakoniakasvatusta toteuttavat ja ketkä ovat sen kohteita, diakoniatyöntekijät käyttivät käsitteitä ”diakoniakasvatus kuuluu...” tai ”diakoniakasvatus koskee...”. Osin nämä ilmaukset saattoivat seurata siitä, että kyselylomakkeessa oli esittämäni epätarkka jatkokysymys ”Mitä aihealueita ja ihmisryhmiä diakoniakasvatus koskee?”. Vastauksista ei ollut kuitenkaan yksiselitteisesti tulkittavissa, tarkoitettiinko kuulumisella ja koskemisella diakoniakasvatuksen toteuttajia vai ihmisiä, joihin se kohdistui. Pyrin ymmärtämään tämän tyyppisten monitulkintaisten ilmausten merkitykset vastauskokonaisuutta ja asiayhteyttä arvioimalla.

Muutama vastaaja kommentoi lomakkeen ”Vapaa sana” -osiossa vastauskokemustaan. Tutkimusaiheittani pidettiin tärkeänä ja mielenkiintoisena,

---

¹⁹⁴ Uusitalo 1991, 84.

¹⁹⁵ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 216–217.

mutta runsas avointen kysymysten määrä teki vastaamisesta työlästä. Uskoakseni tämä saattoi välittyä myös vastausten laatuun: vastaukset lomakkeen ensimmäisiin kysymyksiin olivat viimeisiä vastauksia keskimäärin pidempiä ja seikkaperäisempiä. Vastauksissa oli huomattavasti enemmän käytäntöjen kuvailemista kuin abstraktimpaa pohdintaa. Nyt läheskään koko aineisto ei tuottanut esimerkiksi diakoniakasvatuksen määritelmää ohjaavaa sisältöä. Toisenlainen tiedonkeruumenetelmä, esimerkiksi haastattelut, olisivat saattaneet monipuolistaa tuloksia ja vahvistaa myös tutkimuksen luotettavuutta.

Luotettavuuden kannalta kyselylomakkeen etu oli, että vastaajat säilyttivät anonymiytensä ja saattoivat hyvin vapaasti ilmaista ajatuksiaan. Vaikka tutkimus ei käsitellyt erityisen arkaluontoisia tai henkilökohtaisia aiheita, oli vastaajilla mahdollisuus esittää huoletta kriittisiäkin näkökulmia. Jo kyselylomakkeen saatekirjeessä ilmaisin säilyttäväni ja käsitteleväni aineiston luottamuksellisesti.

7.3 Jatkotutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa keskityttiin diakonian kasvatuksellisiin ulottuvuuksiin diakoniatyöntekijöiden näkökulmasta. Jatkossa olisi kiinnostavaa vertailla seurakuntien eri työntekijäryhmien omia näkemyksiä seurakunnallisesta diakoniakasvatuksesta. Nuorisotyön- ja varhaiskasvatusehjaajien ydinsaamisalueisiin¹⁹⁶ kuuluvat diakoniaan liittyvät osa-alueet, joten tietämystä ja osaamista edellytetään jo ammatilliselta koulutukselta. Kuinka paljon ja millä keinoin esimerkiksi nuorisotyönohjaajat itse mieltävät toteuttavansa diakoniakasvatusta? Millaisia olisivat muiden kuin seurakunnan kasvatuksen tai diakonian ammattilaisten näkökulmat aiheesta? Entä mitä sanottavaa seurakuntien luottamushenkilöillä olisi asiaan?

Rajasin tutkielmani diakoniatyöntekijöiden näkemysten, kokemusten ja suhtautumisen tarkastelemiseen, enkä tehnyt määrällisiä taustatietoja huomioivaa vertailevaa tutkimusta. Seurakunta- ja diakoniatyön painopisteet ovat kuitenkin erilaisia eri maantieteellisillä alueilla. Esimerkiksi alueelliset väestö- ja sosioekonomiset rakenteet vaikuttavat siihen, millaiset tarpeet työssä korostuvat ja millaisin resurssein seurakuntatyötä tehdään. Tällaisten taustatietojen analysoiminen suhteessa diakonian kasvatustyöhön voisi tuottaa uutta tietoa diakoniakasvatuksen toteuttamisesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä.

Todennäköisesti pienen paikkakunnan ainoan diakoniatyöntekijän työnkuva on

---

¹⁹⁶ Kts. Kirkon varhaiskasvatusehjaajan ydinsaaminen 2011 ja Kirkon nuorisotyöntekijän ydinsaaminen 2010.

monipuolinen ja joustava suhteessa muihin työaloihin. Suurkaupungissa työn vastualueet taas saattavat olla kohdentuneempia ja työalat toisistaan eriytyneempiä. Tällaiset oletukset kuitenkin vaatisivat monimenetelmätutkimusta tuekseen.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakoniatyö on kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellisen mittavaa. Kristillisillä kirkoilla ja yhteisöillä on eri tavoin painottuvia tapoja ymmärtää ja toteuttaa lähimmäisenrakkauteen perustuvaa auttamistyötä. Jatkossa olisi kiinnostavaa selvittää, miten esimerkiksi muissa protestanttisissa kirkoissa ja seurakunnissa jäsenetään kasvatusta diakonian kokonaisuudessa. Tulkintoja vertaileva tutkimus voisi paljastaa uusia, Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa vielä tunnistamattomia diakoniakasvatuksen mahdollisuuksia ja näkökulmia.

Olen laatinut tämän tutkielman tulosten avulla diakoniakasvatuksesta kolmeosaisen määritelmän. Lisää määrittelemistä ja malleja kuitenkin tarvitaan, jotta diakoniakasvatus käsitteenä ja ilmiönä tulisi tunnetummaksi seurakuntatyön toteuttamisessa ja sitä ohjavassa suunnittelussa.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Primaarilähde

Tutkimusaineisto

2015 Kyselylomakeaineisto. Kerätty 16.2.–4.3.2015. Tutkimusaineisto on tutkijan hallussa.

Sekundaarilähteet

Aarto, Juhani

2016 Suullinen tiedonanto 14.1.2016.

Auttamistyö on yhä tärkeämpi syy kuulua kirkkoon

2016 Verkkouutinen. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/9DD50D05A8FE7D6AC2257F49003D1DF8?OpenDocument&lang=FI>

Katsottu 30.1.2016.

Diakoniatyöntekijä, koulutus

i.a. Ammattinetti. TE-palvelut.

http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/112_ammatti

Katsottu 29.2.2016.

Diakonian viranhaltijan ydinosaaminen

2010 [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/diakonia_yo.pdf)

[BF5ED/\\$FILE/diakonia_yo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/diakonia_yo.pdf)

Katsottu 7.2.2016.

Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet

2001 Helsinki: Diakoniatyöntekijöiden liitto ry

http://espoonhiippakunta.evl.fi/@Bin/79839/Diakoniatyntekijn_eettiset_ohjeet.pdf

Katsottu 7.2.2016.

Esitys uudesta diakonivirasta

2015 Kirkkohallituksen esitys 1/2015 kirkolliskokoukselle. Asianro 2015-00012 .

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/BEC81718CEE16A50C2257DD40027D978/\\$FILE/KKH%20esitys%20-](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/BEC81718CEE16A50C2257DD40027D978/$FILE/KKH%20esitys%20-%20Uusi%20diakonivirka%2020012015%20II.pdf)

[%20Uusi%20diakonivirka%2020012015%20II.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/BEC81718CEE16A50C2257DD40027D978/$FILE/KKH%20esitys%20-%20Uusi%20diakonivirka%2020012015%20II.pdf)

Katsottu 16.3.2016.

Haikala, Topias

2015 Muslimit ryhtyivät vapaaehtoisiksi Lauttasaaren kirkolla.

Valomerkki 13.11.2015.

<http://www.valomerkki.fi/uutiset/muslimit-ryhtyivat-vapaaehtoisiksi-lauttasaaren>

Katsottu 15.3.2016.

Huusko, Jukka

2015 Euroopassa on nyt pahin pakolaiskriisi sitten toisen maailmansodan – ja se voidaan ratkaista vain Syyriassa. Helsingin Sanomat 1.8.2015.
<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1440130669607>
Katsottu 15.3.2016.

Juntunen, Esa

2015 Kirkko avasi ovensa turvapaikanhakijoille: kymmenet saivat majoituksen Agricolan kirkosta. Helsingin Sanomat 4.9.2015.
<http://www.hs.fi/kaupunki/a1441342525714>
Katsottu 15.3.2016.

Kansainvälisessä diakoniatyössä

i.a. Suomen ev.lut. kirkko.
<http://evl.fi/evlfi.nsf/Documents/BE10A9C462CEC762C22570680048D818?openDocument&lang=FI>
Katsottu 8.2.2016.

Kansanterveyslaki. 66/1972

Kirkkojärjestys. 12.11.2010/1009 v. 2012

Kirkkolaki. 26.11.1993/1054

Kirkon ja yhteiskunnan palvelukseen tarvitaan moniosaajia

2013 Uutinen. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
<http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/A5FAA44394A03FF3C2257B730043C229?OpenDocument&lang=FI>
Katsottu 16.3.2016.

Kirkon nuorisotyöntekijän ydinosaaminen

2010 [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/nuorisott_yo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/nuorisott_yo.pdf)
Katsottu 7.2.2016.

Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosaaminen

2011 [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/Kirkon%20varhaiskasvatuksen%20ohjaa ja.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/Kirkon%20varhaiskasvatuksen%20ohjaa ja.pdf)
Katsottu 7.2.2016.

Lastenohjaajan ydinosaaminen

2010 [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/lastenohj_yo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/lastenohj_yo.pdf)
Katsottu 7.2.2016.

Meriläinen, Juha

2015 Kirkon organisaation ja hallinnon nykytila.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/EE4CA05F09EA5A22C2257E70003B1F1B/\\$FILE/JuhaMeril%E4inen-Kirkonorganisaationjahallinnonnykytila.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/EE4CA05F09EA5A22C2257E70003B1F1B/$FILE/JuhaMeril%E4inen-Kirkonorganisaationjahallinnonnykytila.pdf)
Katsottu 15.3.2016.

Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts
2016 BBC News 4.3.2016.
<http://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>
Katsottu 15.3.2016.

Muksuoppi
s.a. Lyhytterapiainstituutti Oy.
<http://www.kidsskills.org>
Katsottu 1.12.2015.

Nuorisotyö
s.a. Helsinki: Kirkkohallitus.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content29355F>
Katsottu 7.2.2016.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.
2014 Määräykset ja ohjeet 2014: 96. Helsinki: Opetushallitus.
http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
Katsottu 8.2.2016.

Rippikoulun suunnittelu ja toteutus
s.a. Helsinki: Kirkkohallitus.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2C3B47>
Katsottu 7.2.2016.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna
2006 KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere:
Yhteiskuntatieteen tietoarkisto.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>
Katsottu 29.11.2015.

Seurakuntakasvatus
s.a. Aamenesta öylättiin. Suomen evankelis-luterilainen kirkko.
<http://www.evl2.fi/sanasto/index.php/Seurakuntakasvatus>
Katsottu 8.2.2016.

Seurakuntien väestönmuutokset 2015
2015 Seurakuntien väestönmuutokset. Helsinki: Kirkkohallitus
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/FFEDB75916EB394AC22576CC003D875E/\\$FILE/seurakuntien_vaestonmuutokset_2014_20042015.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/FFEDB75916EB394AC22576CC003D875E/$FILE/seurakuntien_vaestonmuutokset_2014_20042015.pdf)
Katsottu 9.1.2016.

Seurakuntien väestömuutokset 2007
s.a. Seurakuntien väestömuutokset 2007. Helsinki: Kirkkohallitus.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/3D3769672FDB9F6BC22577C300211A17/\\$FILE/vaestomuutokset_2007.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/3D3769672FDB9F6BC22577C300211A17/$FILE/vaestomuutokset_2007.pdf)
Katsottu 9.1.2016.

Turvapaikanhakijoita saapui viime vuonna ennätysmäärä
2016 Helsinki: Sisäministeriö.
<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>
Katsottu 15.3.2016.

Kirjallisuus

- Ahonen, Salla Helinä & Heiskanen, Petja
2007 Kohtaamisia - sielunhoitoa – diakoniakasvatusta. Tutkimus diakoniatyöntekijöiden roolista rippikoulutyössä Tampereen hiippakunnassa. Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Diak Etelä, Järvenpää.
- Ahteenmäki-Pelkonen, Leena
2006 Mikä ohjaa kirkon työnhajaajaa? Haastattelututkimus työnhajaajien teoreettisista lähestymistavoista. Diss. Helsinki: Yliopistopaino.
- Alasuutari, Pertti
1995 Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Alopaesus-Karhunen, Pirkko-Liisa & Wennermark, Pirjo-Liisa
2004 Lapsityö Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa. – Lapsityön käsikirja. Toim. Leena Heinonen, Juha Luodeslampi ja Leena Salmensaari. Helsinki: Kirjapaja oy. S. 13–24.
- Andrén, Åke
1996 Kyrkovetenskap ur uppsalaperspektiv. – Kyrkovetenskapliga forskningslinjer. Toim. Oloph Bexell. Lund: Studentlitteratur. S. 11–36.
- Antman, Minttu.
2013 Diakonia ja lähimmäisenrakkaus rippikoulun oppikirjoissa. Uskonnonpedagogiikan pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Collins, John N.
1990 Diakonia. Re-interpreting the Ancient Sources. New York: Oxford University Press.
- Dunderberg, Ismo
2005 Nöyrä auttaja vai välikäsi? Varhaiskristillisen diakonia-käsitteen uudelleenarviointia. Helsinki, Diakonian tutkimuksen seura: Diakonian tutkimus 2/2005. S. 69–79.
- Eurooppalaisen elinikäisen oppimisen alueen toteuttaminen
2001 KOM (2001) 678. Komission tiedonanto. Eurooppalaisen elinikäisen oppimisen alueen toteuttaminen. Bryssel: Euroopan yhteisöjen komissio.
- Gothóni, Raili & Helosvuori, Riitta
2014 Kansainvälinen diakonia. – Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Toim. Raili Gothóni, Riitta Helosvuori, Kalle Kuusimäki ja Karolina Puuska. Helsinki: Kirjapaja. 151–164.

- Gothóni, Raili & Jantunen, Eila
2010 Käsitteitä ja käsityksiä diakoniatyöstä ja diakonisesta työstä. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Grönlund, Henrietta
2012 Volunteerism as a Mirror of Individuals and Society: Reflections from Young Adults in Finland. Diss. Helsinki: Helsingin Yliopisto.
- Helin, Matti; Hiilamo, Heikki & Jokela, Ulla
2010 Diakoniatyö – asiakkaan palveluksessa. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, Sirkka & Huttunen, Jouko
1995 Johdatus kasvatustieteeseen. Porvoo: WSOY.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula
2007 Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hollo, Juho August
1952 Kasvatuksen maailma. Porvoo: WSOY.
- Huhtala, Riitta Johanna
2012 Lastenohjaajien käsitys kristillisestä kasvatuksesta. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto, Joensuun kampus.
- Hänninen, Marjo & Wahlroos, Anni
2010 Rippikoulun punainen lanka: Diakoniakasvatus Mikkelin hiippakunnan seurakuntien diakoniatyössä. Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Diak Etelä: Järvenpää.
- Ikonen, Tiina
2015 Kirkko muukalaisen asialla. Kansainvälinen diakonia Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hiippaunta- ja keskushallinnossa 1993–2004. Diss. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Jokela, Ulla
2011 Diakoniatyön paikka ihmisten arjessa. Diss. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Juntunen, Elina; Grönlund, Henrietta & Hiilamo, Heikki
2006 Viimeisellä luukulla: tutkimus viimesijaisen sosiaaliturvan aukoista ja diakoniatyön kohdentumisesta. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Juntunen, Elina
2009 Valtaa diakoniasta? Valtautumisen monet merkitykset diakoniatyössä. Turku, Sosiaalipoliittinen yhdistys: Janus vol. 17 (nro 2) 2009, 139–155.
- Juntunen, Elina
2011 Vain hätäapua? Taloudellinen avustaminen diakoniatyön professionaalisen itseymmärryksen ilmentäjänä. Diss. Helsinki: Kirkkohallitus.

- Kallunki, Valdemar
2014 Yhteistyön kolmas polku: palvelurooli kirkon yhteiskunnallisen aseman uudistajana. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kiiski, Jouko
2013 Diakoniatyöntekijä – rinnallakulkija ja kaatopaikka. Diakoniabarometri 2013. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kirkon kasvatusasiain keskus
1976 Kirkon kasvatustoiminnan kokonaisohjelma – Perusteet, tavoitteet, yleisrakenne. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kohtaamisen kirkko
2014 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kopperi, Kati
2007 Miksi rakastaa lähimmäistä? Luterilaisen diakonian teologian lähtökohtia. – Auttamisen teologia. Toim. Kari Latvus ja Antti Elenius. Helsinki: Kirjapaja Oy. S: 143–157.
- Koskenvesa, Esko
2002 Diakonia kirkon elämässä ja toiminnassa. – Diakonian käsikirja. Toim. Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä ja Juhani Veikkola. Helsinki: Kirjapaja Oy. S. 35–58.
- Kosonen, Marjaana & Kosonen, Pekka
2006 Tiedon jakamista ja osallisuuteen kutsumista. Diakoniakasvatus Kuopion hiippakunnan seurakuntien rippikoulutyössä. Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetyö. Diak Itä: Pieksämäki.
- Kylmä, Jari & Juvakka, Taru
2007 Laadullinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Latvus, Kari
2007 Auttajan viran alkuperän uusi tulkinta. – Auttamisen teologia. Toim. Kari Latvus ja Antti Elenius. Helsinki: Kirjapaja Oy. 52–82.
- Launonen, Pekka
2009 Kasvu kirkon työntekijäksi. Diakoni-, diakonissa- ja nuorisotyönohjaajaopiskelijoiden ammatillinen motivaatio, osaaminen ja identiteetti vuosina 2004–2008. Kasvu kirkon työntekijäksi -hankkeen loppuraportti. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Mahlakaarto, Salme
2010 Subjektiksi työssä – Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. Diss. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mahler, Claudia
2008 Global Responsibility in Action: Human Rights and Lifelong Learning. – Puheenvuoroja maailmanlaajuiseen vastuuseen kasvamiseksi. Toim. Taina Kaivola. Helsinki: Opetusministeriö. S. 44–49.

- Malkavaara, Mikko
2007 Suomalaisen diakoniatyön taustat ja nykytilanne. – Auttamisen teologia. Toim. Kari Latvus ja Antti Elenius. Helsinki: Kirjapaja Oy. 83–121.
- Mannermaa, Tuomo
1983 Kaksi rakkautta: johdatus Lutherin uskonmaailmaan. Porvoo: WSOY.
- Mannermaa, Tuomo
1993 Paralleeleja: Lutherin teologia ja sen soveltaminen. Helsinki: Suomalainen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja.
- Matilainen, Mia
2011 Ihmisoikeuskasvatus lukiossa – outoa ja itsestään selvää. Diss. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Meidän kirkko – kasvamme yhdessä
s.a. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatuksen linjaus 2015. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Meidän kirkko – välittävä yhteisö
2010 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonian ja yhteiskuntatyön linjaus 2015. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Mitä ihmisoikeuskasvatus on?
2014 Helsinki: Ihmisoikeuskeskus.
- Niemelä, Kati & Porkka, Jouko
2015 Confirmation Work in Finland. – Youth, Religion and Confirmation Work in Europe. Toim. Friedrich Schweitzer, Kati Niemelä, Thomas Schlag ja Henrik Simojoki. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus. S. 223–244.
- Nordstokke, Kjell
2011 Liberating Diakonia. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Obafemi Maria
2002 Diakoniakasvatus: diakoniseen palveluun saattamista. – Anno Domini 2002. Diakoniatieteen vuosikirja. Toim. Mikko Lahtinen ja Tuulikki Toikkanen. Lahti: Lahden diakoniasäätiö. S. 248–257.
- Olson, Jeannie E.
2005 Deacons and Deaconesses Through the Centuries. Revised edition. Saint Louis: Concordia Publishing House.
- Pessi, Anne Birgitta
2010 The Church as a Place of Encounter: Communality and the Good Life in Finland. – Welfare and Religion in 21st Century Europe: Volume 1. Configuring the Connections. Toim. Anders Bäckström, Grace Davie, Ninna Edgardh ja Per Pettersson. Farnham: Ashgate. S. 77–94.

- Porkka, Jouko; Simojoki, Henrik & Schweitzer, Friedrich
2015 The Wider Context: Volunteerism and Civil Society. – Youth, Religion and Confirmation Work in Europe. Toim. Friedrich Schweitzer, Kati Niemelä, Thomas Schlag ja Henrik Simojoki. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus. S. 93–103.
- Ryökäs, Esko
1990 Diakonianäkemyksemme: tutkimus eri diakonianäkemysten esiintymisestä diakonian viranhaltijoiden, teologien ja luottamushenkilöiden keskuudessa vuonna 1989. Pieksämäki: Kirkon tutkimuskeskus.
- Ryökäs, Esko
2000 Oppiiko diakonian? Vuosina 1986 ja 1987 hyväksytyjen diakonian koulutusohjelmien onnistuneisuus. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Ryökäs, Esko & Voitila, Anssi
2013 Varhaiset diakonit kirjeiden kuljettajina. Helsinki, Diakonian tutkimuksen seura: Diakonian tutkimus 2/2013. S. 133–149.
- Rättyä, Lea
2009 Diakonia yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena yhteiskunnallisessa muutoksessa. Diss. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Simojoki, Henrik; Schweitzer, Friedrich; Schlag, Thomas & Niemelä, Kati
2015 Summary of the Results – Perspectives and Challenges for the Future. – Youth, Religion and Confirmation Work in Europe. Toim. Friedrich Schweitzer, Kati Niemelä, Thomas Schlag ja Henrik Simojoki. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus. S. 294–315.
- Sormunen, Marjorita; Saaranen, Terhi; Tossavainen, Kerttu & Turunen, Hannele
2013 Monimenetelmätutkimus terveystieteissä. Helsinki: Sosiaalilääketieteellinen yhdistys ry. Sosiaalilääketieteellinen aikakauskirja 2013: 50. S. 312–321.
- Souto-Otero, Manuel & Villalba-Garcia, Ernesto
2015 Migration and validation of non-formal and informal learning in Europe: Inclusion, exclusion or polarisation in the recognition of skills? Netherlands, Springer: International Review of Education 10/2015, Volume 61, Issue 5. S. 585–607.
- Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lähetystyön ja kansainvälisen diakonian peruslinja vuoteen 2015
2010 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lähetystyön ja kansainvälisen diakonian peruslinja vuoteen 2015. Lähetysstrategian teologinen perusta. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Thitz, Päivi
2013 Seurakunta osallisuuden yhteisönä. Diss. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

- Tirri, Kirsi
2004 Eettinen kasvatus ja diakoniatyö. – Anno Domini 2004. Diakoniatieteen vuosikirja. Toim. Mikko Lahtinen ja Tuulikki Toikkanen. Lahti: Lahden diakoniasäätiö. S. 91–103.
- Tynjälä, Päivi; Heikkinen, Hannu L. T. & Huttunen, Rauno
2005 Konstruktivistinen oppimiskäsitys oppimisen ohjaamisen perustana. – Konstruktivismi ja realismi. Toim. Pekka Kalli ja Anita Malinen. Helsinki: Kansanvalistusseura. S. 20–48.
- Ubani, Martin
2013 Existentially sensitive education. – The Routledge International Handbook of Education, Religion and Values. Toim. James Arthur and Terence Lovat. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge. S. 42–54.
- Uusikylä, Kati & Atjonen, Päivi
2005 Didaktiikan perusteet. Helsinki: WSOY.
- Uusitalo, Hannu
1991 Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Porvoo: WSOY.
- Veijola, Timo
2002 Diakonian juuret Raamatussa. – Diakonian käsikirja. Toim. Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä ja Juhani Veikkola. Helsinki: Kirjapaja Oy. S. 13–34.
- Veikkola, Juhani
2002 Diakonian perustehtävä, visiot ja tavoitteet. – Diakonian käsikirja. Toim. Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä ja Juhani Veikkola. Helsinki: Kirjapaja Oy. S.107–128.
- Ward, Ted W.; McKinney-Douglas, Lois & Detoni, John M.
2013 Effective Learning in Nonformal Modes. Common Ground Journal Vol.11 No.1. U. Champaign, USA: Common Ground Publishing. S. 32–37.
- Yeung, Anne Birgitta
2004 Individually Together: Volunteering in Late Modernity: Social Work in the Finnish Church. Diss. Helsinki: The Finnish Federation for Social Welfare and Health.
- Yeung, Anne Birgitta
2007 Diakonia ristipaineiden aallokossa? – Diakonian työnäky ja suhde hyvinvointivaltioon. Helsinki, Diakonian tutkimuksen seura: Diakonian tutkimus 1/2007. S. 5–23.

LIITE 1: Kyselylomake

I: Taustatiedot

Ikä:

Hiippakunta:

Seurakunnan alueella asuvien määrä:

Kuuluuko seurakunta seurakuntayhtymään:

Täytettyjen diakonianvirkojen määrä seurakunnassasi:

Työnimikkeesi seurakunnassa:

Työsi viralliset vastualueet:

II: Työn käytännöt

- 1) Kuvaile, millaista työsi käytännössä on. Esimerkiksi millaisista työtehtävistä työpäiväsi koostuvat?
  - 2) Kuka tai ketkä ovat keskeisiä yhteistyökumppaneitasi seurakunnassa ja/tai muissa ammatillisissa verkostoissasi?
-

III: Kasvatus diakoniassa

- 1) Kuvaile työtehtäviä, joiden yhteydessä kerrot siitä, mitä diakonia on.
  - 2) Millaisia (muita) ohjaus-, opetus- ja kasvatustilanteita työhösi kuuluu?
  - 3) Millä tavalla seurakunnassasi on määritelty diakoniakasvatus?
Esimerkiksi miten, kuka tai ketkä sitä toteuttavat?
  - 4) Kuinka itse määrittelisit käsitteen "diakoniakasvatus"? Mitä aihealueita ja ihmisryhmiä diakoniakasvatus koskee, kuka sitä toteuttaa?
-

IV: Suhtautumistavat ja -lähtökohdat

- 1) Millä tavoin seurakuntadiakoniassa tulisi mielestäsi suhtautua opetus- ja kasvatustehtäviin?
  - 2) Kuinka mielekkäänä itse pidät opetus- ja kasvatustehtäviä?
  - 3) Millaisia valmiuksia olet saanut diakoniakasvatukseen ammatillisessa koulutuksessa?
-

V: Vapaa sana

Mitä muuta haluaisit kertoa?

Voisiko Sinua haastatella lomakkeen aihepiireistä tekeillä olevaa pro gradua tai mahdollista jatkotutkimusta varten? Jätäthän halutessasi yhteystietosi oheen. Yhteystiedot säilytetään luottamuksellisesti, eikä niitä yhdistetä lomakkeen vastauksiin.

YHTEYSTIEDOT:

LIITE 2: Kyselylomakkeen saatekirje

16.2.2015

Hyvä diakoniatyöntekijä,

Olen käytännöllisen teologian pääaineopiskelija Helsingin yliopistosta. Opinnoissani olen keskittynyt etenkin diakonian ja sielunhoidon kysymyksiin. Työstän parhaillaan diakonian ja kasvatuksen suhteita käsittelevää pro gradu -tutkielmaa. Tutkimustani ohjaa uskonnonpedagogiikan yliopistonlehtori, dosentti Tapani Innanen (tapani.innanen@helsinki.fi).

Tutkimuksen tekemiseen tarvitsen apuasi. Pyydän Sinua vastaamaan oheisen linkin kautta avautuvaan kyselylomakkeeseen 1.3.2015 mennessä. Lomakkeella selvitetään kasvatuksen teemojen näyttäytymistä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntadiakoniassa diakoniatyöntekijöiden näkökulmasta. Vastaaminen kestää noin 20–30 minuuttia.

Mikäli Sinua voisi aiheen tiimoilta myös haastatella joko pro gradua tai jatkotutkimusta varten, jätäthän lomakkeen loppuun yhteystietosi. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eivätkä tutkimuksen osallistuvat henkilöt ole missään vaiheessa tunnistettavissa tai muiden kuin minun tiedossani. Vastaan mielelläni lisäkysymyksiin puhelimitse tai sähköpostitse.

Lämmin kiitos yhteistyöstä! Yhdessä tuotamme uutta diakonian tutkimusta.

Terveisin
Leena Nygård
Teologian kandidaatti, TM-opiskelija
Diakonissa
040 *** ****
leena.nygard@helsinki.fi